

Б-У

В-75

ПЛАТОН ВОРОНЬКО

АЛЕКСАНДРЪ УРЕШНИ

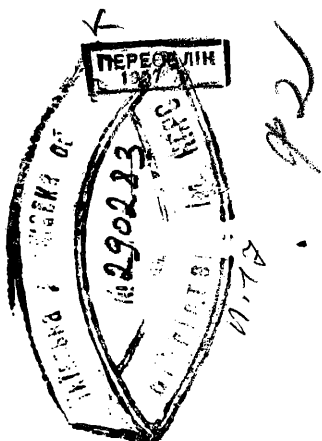
1911/12

ПЛАТОН ВОРОНЬКО

Вибране

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1955

ПЛАТОН ВОРОНЬКО

Українська радянська поезія, як і вся наша багатонаціональна література, з року в рік поповнюється молодими талантами. Поряд з видатними майстрами поетичного слова, творчість яких давно вже користується любов'ю мільйонних мас читачів, виступають поети молодшого і наймолодшого покоління, завойовуючи собі визнання в народі.

Серед покоління українських поетів, яке сформувалось в період Великої Вітчизняної війни, найпопулярнішим є Платон Воронько. За останнє десятиріччя він видав коло чотирьох десятків книг, з яких дві — «Добрий ранок» і «Славен мир» відзначені в 1951 р. Сталінською премією третього ступеня. Книги П. Воронька вийшли з друку багатьма мовами народів Радянського Союзу. Жоден з наших молодих поетів в післявоєнний період не зазнав ще такої уваги з боку широкої читацької аудиторії, якої зазнав Платон Воронько.

Дана книга вибраних творів поета містить у собі все те найкраще і найхарактерніше для творчості П. Воронька, що було створено і опубліковано ним протягом 1944—1954 рр. Цей період є, по суті, першим десятиріччям його активної літературної діяльності, коли поет від попередніх літературах спроб в неопублікованих ще досі зошитах перейшов до розмови з широкою аудиторією читачів шляхом систематичних виступів у пресі.

Перша збірка поезій Платона Воронька «Карпатський рейд» вийшла в 1944 році. З тематики її віршів-пісень видно, що ці твори з'явилися в період перебування поета в партизанському загоні Сидора Артемовича Ковпака (з весни 1943 року). Проте, творчий шлях Платона Воронька починається не з 1943 року. Саме в цьому зв'язку і варто познайомити читачів з коротенькою біографією поета.

Народився Платон Микитович Воронько 1-го грудня 1913 року в селі Чернеччина, Охтирського району на Харківщині (тепер Сумська область). Батько поета працював ковалем, а мати в сільському господарстві.

«Я,— пише поет в своїй біографії,— в дитячі роки виховувався дома, в сім'ї батьків, а пізніше, коли минуло 10 років,— в охтирському дитячому містечку, де й закінчив семирічну школу. В 1929 році приїхав до Харкова і там поступив а автошляховий технікум. Закінчивши технікум по спеціальності техніка-автомобіліста, переїхав на роботу до Сталінабада в Союзтранс. З 1932 року працював по автомобільній справі в Сталінабаді, на Вахшбуді, в Ходженті. В 1935 році був призваний до Червоної Армії. Після закінчення служби в армії переїхав до батьків і один рік працював викладачем мови й літератури в Кухрянській середній школі».

Отже, майбутній поет в юнацькі роки цікавився літературою і, зрозуміло, пробував писати літературно-художні твори. Це й привело його згодом до Московського літературного інституту ім. М. Горького. Але провчився він в інституті недовго. Через рік, коли почалась війна з білофінінами, Платон Воронько добровольцем пішов на фронт в складі 12-го легколижного батальйону. На фронті був політруком розвідувальної диверсійної групи в тилу ворога. Після закінчення війни з білофінінами, повернувся в Москву і продовжував заняття в інституті.

Та незабаром майбутньому поетові знову довелося залишити інститут. З перших днів Великої Вітчизняної війни, ставши в ряди захисників Батьківщини, він зі зброєю в руках відстоює радянську землю від фашистської навали. Платон Воронько був командиром взводу Московського винищувального батальйону, інструктором підривної справи в партизанській школі, що знаходилася в Москві, брав безпосередню участь в обороні Москви.

За цими сухими, майже анкетними даними, не трудно пізнати образ воїна — полум'яного радянського патріота. Особливо яскрава сторінка Воронькової біографії припадає на 1943—1944 роки, коли йому довелося бути в партизанському з'єднанні Ковпака. Але й про цей час гсворить Платон Воронько в своїй біографії надто скупко і скромно: «В партизанах спочатку був командиром групи мінерів-підривників, потім командиром Олевського партизанського загону. Брав участь у відомому Карпатському рейді й частково у Варшавському рейді. В 1944 році, будучи командиром батальйону в Першій партизанській дивізії, в бою за місто Столин був тяжко поранений і евакуйований на Велику землю. Коло півроку був на лікуванні в партизанському госпиталі».

В післявоєнний період Платон Воронько працює як письменник-професіонал, бере активну участь в роботі спілки письменників, в редакціях журналів та газет.

Чимало вже написано статей і рецензій на твори Платона Воронька. Але чи не найкраще сказав про нього і його творчість Максим Рильський в невеличкій статті «Поет-боєць», надрукованій в газеті «Радянська Україна» за 20 березня 1951 року. В ній Максим Риль-

ський розповідає про свої спостереження над зростанням Платона Воронька як поета ще в довоєнний час: «Він читав нам свої віршові спроби, і було видно в них багато теплоти і свіжості. Але, скромний і вимогливий до себе, Платон Воронько не квапився друкувати свої вірші, хоч ми його до того заохочували».

«Росте поет!» — Такий висновок зробив Максим Рильський після двох довоєнних зустрічей з Платоном Вороньком — студентом літературного інституту. А ось зустріч третя — в Києві, незабаром після його визволення від фашистських загарбників: «Мимо оперного театру йшов молодий чоловік у якомусь дуже простому вбранні — не то кожушку, не то ватянци — з перев'язаною рукою. З перших же слів Платон Микитович — бо то був він — почав мені розповідати про своє життя-буття в ковпаківському партизанському загоні, про вікопомний карпатський рейд, про самого «Діда» Ковпака. Я дізнався, що Воронько складав пісні для партизанів. Пісні ті зараз же й підхоплювалися не тільки серед партизанів; в одному західноукраїнському селі почув Воронько свою пісню, як народну. Це, до речі, висока радість для кожного автора, котрий розуміє, що означають слова: народна пісня. Незабаром почув я і ті нові пісні Воронькові, і нові його поезії взагалі. І я зрозумів: поет виріс».

Платон Воронько як поет виріс в партизанському загоні, його поетичний талант змужнів у битвах на фронтах Великої Вітчизняної війни, і ця обставина безперечно послужила важливою передумовою успішного творчого зростання молодого поета, допомогла йому твердо стати на позиції соціалістичного реалізму.

Платон Воронько займає чільне місце в українській радянській поезії. Без того, що він дав як поет, не можна скласти повного уявлення про нашу поезію післявоєнного періоду. Поезії його широко відомі в народі; його пісні співає наша молодь, а композитори знаходять у віршах поета основу для створення хвилюючих музичних симфоній.

Спостереження над творчим розвитком Платона Воронька дозволяють говорити про нього, як поета самобутнього, з характерним поетичним почерком. Вже з самого початку його літературної діяльності стало ясно, що в літературу прийшов яскравий, свіжий талант, поет великого громадянського покликання, добре обізнаний з життям свого літературного героя — радянського народу.

Завдання поета, роль поетичного мистецтва в житті Платоном Вороньком правильно осмислені і глибоко усвідомлені:

Стать поетом — мало ним родиться,
Мало знать закони рим і троп,
Мало чуть, як рветься бомби криця.
Як брелять шовкові струни строп...

Все було це.
І йому в данину
Принесли серця свої віки.
Той поет,—
Що став на путь єдину,
По якій ідуть більшовики.

В цих віршах, написаних в 1946 році, сформульовано поетичне кредо Платона Воронька — радянського письменника. Натхненне служіння своєму народу, своїй партії, рідній Вітчизні, поставило його в ряди кращих поетів найпередовішої в світі країни — великого Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Основна ідея його творів полягає в утвердженні життя, в утвердженні творчого труда на благо народу. Своїми віршами він активно сприяє мобілізації духовних сил народу на боротьбу за побудову комуністичного суспільства, на боротьбу за мир у всьому світі, проти паліїв нової війни і їх прислужників різних мастей.

Читаць має всі підстави сказати, що Платон Воронько є той поет,

...що став на путь єдину,
по якій ідуть більшовики.

Не вдаючися в детальний аналіз віршів Платона Воронька, хочеться сказати про нього як поета і громадянина в плані розкриття найхарактерніших рис його творчого обличчя.

Вдумливе читання віршів Платона Воронька дозволяє говорити, що перед нами поет з виразно виявленими рисами власного самобутнього стилю.

Перше, що привертає увагу при читанні його поезій, це народно-пісенна основа їх:

Із Путивля на схід-сонці, •
На схід-сонці, рано
Вийждали ковпаківці —
Славні партизани.

Так починав поет-партизан в 1943 р. оспівувати героїчні будні, — славні походи ковпаківців. Усвідомлюючи значимість тем, що підказувало йому саме життя воєнного часу, він прагнув якнайвиразніше і в досконаліших художніх формах розкрити ці теми. Народна пісня допомогла йому в його шуканнях.

Глибоке знання народної творчості благородно вплинуло на весь розвиток поетичного таланту П. Воронька, зробило його твори художньо довершеними і близькими читачеві.

Простота стилю, багата образність, невимушена побудова строфи,

ритмо-мелодика віршів близькі до народних пісень і свідчать про плідне навчання поета на кращих зразках народно-пісенної творчості.

У таких рядках, як:

Ой, на горі село горить,
Під горою курай курить...

виразно відчувається перегук з рядками відомої української народної пісні:

Ой, на горі вогонь горить,
А в долині козак лежить...

Тут і характерна для народної пісні підсилююча частка «ой», і алітерація, що надає рядкам суворого, героїчного звучання, і вміле, невимушене протиставлення першої частини строфи другій. Таке творче використання народно-пісенних скарбів заслуговує всіякого схвалення і свідчить про могутню силу живлющого джерела народної творчості, з якого черпали насагу кращі майстри класичної і сучасної літератури.

На цьому шляху щирого і осмисленого використання художніх багатств народної української пісні, Платон Воронько зближується з класиками української поезії — Шевченком, Франком, Лесею Українкою, з своїми сучасниками — видатними радянськими поетами — Тичиною, Рильським, Малишком і іншими.

Аби наші, аби рідні,
Аби соколята,
Аби в наші хати бідні
Не пускали ката!

Чується в цій строфі щось шевченківське, хоча прямого наслідування тут нема.

Творчо сприймаючи досвід П. Тичини, П. Воронько досягає гнучкої ритміки. У А. Малишка вчиться образності і простоти віршу, але це зовсім не означає, що поет втрачає своє творче обличчя, свою індивідуальність.

Ми впізнаємо П. Воронька по композиції вірша, по його сюжетності. Поетові властиве стремління до сюжетного вірша, до балади. Кращі його твори — це своєрідні завершені поетичні розповіді про героїв Великої Вітчизняної війни, про Героїв Праці. Ліричний герой П. Воронько діє і живе в певних, визначених обставинах, ми його бачимо в розвитку, у дії. Саме вміння розказувати про конкретні події устами учасників цих подій допомогло поетові створити ряд широких епічних полотен (поеми «Райком комсомолу», «Безсмертя», «Онися», «Народження легенди» та інші).

Широко відома поема Платона Воронька «Райком комсомолу», в якій показано невтомну, самовіддану діяльність ленінського комсомолу в дні Великої Вітчизняної війни, а також і ряд інших творів останнього часу: поема «Народження легенди», присвячена популярній українській поетесі Лесі Українці, поеми «Безсмертя», «Онися» — несуть на собі прикметну ознаку Воронькового стилю, своєрідності художньо-поетичних деталей, джерелом яких є завжди українська народна творчість.

В Олени у косах
Квітки лісові.
Вона, поспішаючи, йде по траві,
Як Мавка,
Русявка,
Струнка
І легка,—
Іде у поліський шпиталь Ковпака.

Так щедро і вміло використовує Воронько скарби народної поезики, зображуючи героїню з поеми «Райком комсомолу».

Душевний і простий в засобах художнього зображення «дитячого світу», Платон Воронько став найулюбленишим автором серед наймолодших наших читачів-піонерів. Багато його віршів знайшли собі місце в шкільних хрестоматіях і читанках. Одну із своїх книг, яка так полюбилася дітям, поет назвав «Читаночка».

Широкою популярністю серед дитячого (та й не тільки дитячого) читача користується чудова, написана в дусі розповіді, пересипаної народним гумором, невеличка поема «З Німеччини в Чернеччину»:

Тьопа дівчинка по бруку
До села.
Командир бере за руку:
«Ой, мала!
Звідки йдеш?
— З Німеччини.
— Куди ти йдеш?
— В Чернеччину.
— А як зовуть?
— Катрусею.
— А мати де?
— З бабусею
В Чернеччині,
В Охтирщині.
Чи довго ще
Іти мені?
— Та ні!
Верстов із тисячу...

Народно-пісенна поетика, щедро перенесена у власну творчість, безперечно допомогла Платонові Вороньку досягти більшої емоційності своїх віршів.

В «Галичанці» — одному з ранніх творів поета, розповідається про звичайний в умовах Вітчизняної війни епізод, коли народ всіляко допомагав партизанам в їх боротьбі проти ворогів. Дівчина-галичанка зустрічає молодого партизана і просить його взяти у похід ї її.

Використовуючи глибоко народний за своєю основою пісенний діалог хлопця і дівчини, автор досягає високої емоціональності і громадянського пафосу у простих, дохідливих рядках вірша:

«Куди їдеш, козаченьку,
Куди їдеш,
Чого в село через річеньку
Бредеш?»
«Я несу вам ясну зброю
На село,
Щоби ворогу спокою
Не було.
Буду хлопців до загону
Залучать,
Буду рідних із полону
Виручать».

Пізніші вірші Платона Воронька не відзначаються такою безпосередністю у використанні поетичних засобів народної пісні, але ця тенденція виразно живе, допомагаючи йому бути чудовим піснярем:

Ой, Дніпре ревучий, ой вітре співучий,
Ви линете в дальні краї,
Несіть нашу пісню на поле родюче,
В колгоспні сади і гаї.

Широко відома пісня поета «Комсомольці, вперед» набула величезної популярності серед нашої молоді. Її чіткий маршовий ритм, бадьорий тон, мобілізуючий заклик — завжди імпонують настрою під час святкових демонстрацій у містах і селах. А чудовий приспів:

Комсомольці, вперед!
У бою і в труді
Хай палають серця молоді.
Комсомольці, вперед!
У груді і в бою
Ми прославим Вітчизну свою.

по праву належить до кращих зразків радянського пісенного мистецтва.

Окремо хочеться зупинитись ще на такому творі Платона Воронька, як «Я той, що грєблі рве» — віршеві, написаному в 1946 році

Тут ми маємо приклад своєрідного творчого використання художніх скарбів народної української міфології, літературно інтерпретованих Лесею Українкою в «Лісовій пісні». Образи «Лісової пісні» асоціювались в поета якоюсь мірою з обстановкою, подіями, конкретними вчинками партизан в ковпаківському загоні, що діяв на території західних областей України в 1943—1944 роках.

У вірші «Я той, що греблі рве» є й «лісова оселя», й «Лісовик» і «Мавка». Є й цілі вирази й точно виписані репліки, які свідомо брались поетом з «Лісової пісні». Наприклад:

...Вона, зіткнувши, почала співати:
«Чому ж сього не можна запитати?
Он, бачиш, там питає дика рожа
«Чи я хороша?»
А ясен їй киває в верховітті
«Найкраща в світі».

Було б крайнім спрощенням трактувати наявність цих елементів з «Лісової пісні» у вірші Платона Воронька як «впливи» чи «наслідування». Все це є тільки результат складних образних асоціацій, вдалого, майстерного використання окремих образів з «Лісової пісні» в розповіді про діла і дні «партизанської лісової оселі».

Я той, що греблі рвав,
А не сидів у скелі.

Це Воронько говорить про себе, партизана-підричника, говорить з усмішкою, сповненою гордості за сміливих і колючою іронією над тими, що відсиджувались в безпечних місцях тоді, коли «дуби валились вікові»,— тобто в дні тяжких випробувань, принесених війною.

Чарівний і ніжний образ Мавки був супутником в грізних ділах сучасних партизан-підричників:

«Ти найкраща в світі,
Врятуй мене,
Бо там, на синім Пруті,
Іще стоять мости.
По них повзуть прожерливі і люті
Зелені змії».

«Можу принести
Жив-гай-трави — і смерть вона відгонить».
І принесла, оббігавши луги.
І полетіли ферми й ланжерони
На прикарпатські гострі береги
У грозовому реготі веселім.

Таким чином, глибокий зв'язок поезії Платона Воронька з народною, зокрема народно-пісенною творчістю — є характерною рисою його художнього мислення, його поетичного стилю.

Другою характерною рисою стилю Платона Воронька є глибоке відчуття національного колориту відтворюваного життєвого матеріалу, який складає ідейно-тематичну основу його віршів.

Ці приклади, як і цілий ряд інших моментів, які можна було б виписувати безконечно, підтверджують висловлену вже думку про оригінальність, самобутність поетичного таланту Платона Воронька. А це найцінніше, найважливіше для кожного поета, особливо, коли ця оригінальність не є нарочитою.

В. Г. Белінський в статті про Кольцова писав: «Поет мусить бути оригінальним, сам не знаючи як, і якщо мусить про щось турбуватись, так це не про оригінальність — оригінальність сама собою прийде, якщо в таланті є геніальність. Справжня оригінальність в зображенні, а отже, і в формі, можлива тільки при вірності дійсності та істини».

Зрозуміло, що названі риси далеко не вичерпують всієї своєрідності художньої манери Платона Воронька, всієї різноманітності його художніх засобів типізації створених ним образів. Звернули ж ми увагу саме на ці риси, бо вони є найхарактерніші для його стилю і розкривають в значній мірі характер його художнього мислення. А це допомагає нам при дослідженні «секретів творчості», та «творчої лабораторії» того чи іншого поета.

Широкий тематичний і жанровий діапазон поезій Платона Воронька. У своїх віршах і поемах він оспівав і змалював багатий і різноманітний світ життя людей нашої країни — країни перемігшого соціалізму. Поет завжди стоїть в перших рядах борців за мир, за світле майбутнє, за комунізм, він активно втручається в політичне життя країни.

Платон Воронько добре почав свій творчий шлях. На цьому шляху є, безперечно, й невдачі. Можна було б вказати на деяку штучність в побудові строфи, в нарочитій грайливості римування. Але не це є визначальним у творчій практиці Платона Воронька.

Хотілось би, щоб він в своєму дальшому розвитку не лише тримався знайденої уже ним лінії — простоти форми, глибини змісту, народності, але й продовжував свої плідні творчі шукання.

Арсен Іщук

Bipwi

Я ТОЙ, ЩО ГРЕБЛІ РВАВ..

«Той, що греблі рве».
Леся Українка. «Лісова пісня»

Я той, що греблі рвав.
Я не сидів у скелі,
Коли дуби валились вікові.
У партизанській лісовій оселі
На пережовклій, стоптаній траві
Лежав, покритий листям пурпуровим,
І кров текла по краплі крізь бинти.
А Лісовик з обличчям сивобровим
Питав мене:
«Чи всі порвав мости?»
«Усі...»
Тоді, схилившись наді мною,
Сиділа ніжна Мавка цілу ніч,
Туманною повита пеленою,
Із карабінним чересом опліч.
Вона, зітхнувши, почала співати:
«Чому ж сього не можна запитати?
Он, бачиш, там питає дика рожа:
«Чи я хороша?»
А ясен їй киває в верховітті:
«Найкраща в світі».
«Ти, найкраща в світі,
Врятуй мене,
Бо там, на синім Пруті,
Ще стоять не зірвані мости.
По них повзуть прожерливі і люті

Зелені змії».

«Можу принести

Жив-гай-трави — і смерть вона відгонить».

І принесла, оббігавши луги.

І полетіли ферми й ланжерони

На прикарпатські гострі береги

У грозовому реготі веселім.

Я той, що греблі рвав.

А не сидів у скелі.

ПОХІДНА

Із Путивля на схід-сонці,
На схід-сонці рано
Виїжджали ковпаківці —
Славні партизани.

Дід Ковпак стояв на возі:
«Прощавайте, друзі!..
Як загинемо в дорозі,
Не ридайте в тузі.

Не сумуйте, йдіть за нами,
Добувайте зброю».
Курява стоїть ланами,
Де ідуть герої.

Затужила Ярославна,
Сум з грудей полинув —
На Карпати хлопець славний
Пішов та й загинув.

Не загинув! Через гори,
Через ріки, броди,
Через галицькі простори
Славний хлопець ходить.

І повернеться, прилине
До твоєї хати,
Як під самим, під Берліном,
Зарубає ката.

ВЕСІЛЬНА

Нарви, стара Череднихо, лепехи,
Суши, сива Стоянихо, реп'яхи,
Посип хату, ще й кімнату підмети,
І в дорозі й на порозі — все свати.

Наші хлопці на вигоні,
Ваші дочки на виданні...
Гей, гей, не біда,
Якщо в кого молода.
Прийдем з бою — підросте,
За героя віддасте!

Наші хлопці-ковпаківці соколи
Вашим селам вічну волю здобули.
Пролетіли Україну з краю в край.
Кого хочеш, Стоянихо, вибирай.

Наші хлопці на вигоні,
Ваші дочки на виданні...
Гей, гей, не біда,
Якщо в кого молода.
Прийдем з бою — підросте,
За героя віддасте!

Вибирай героя-зятя, побажай,
Щоб на внуків був хороший урожай,
Бо розбіглись ясні очі у дочки,
Що зібрались, як соколи, парубки.

Наші хлопці на вигоні,
Ваші дочки на виданні...
Гей, гей, не біда,
Якщо в кого молода.
Прийдем з бою — підросте,
За героя віддасте!

В ІМ'Я ТВОЄЇ ВОЛІ...

В ім'я твоєї волі,
Твого життя, добра
Упав з коня у полі
Розвідник Качура.

Упав — догнала куля
На золотій стерні,—
Купе йому возуля
Століття в гущині.

А вітер гладить русе
Волосся на чолі...
Не діждеться матуся
В далекому селі.

Їй потім хтось розкаже,
Як син її Іван
Тропив навалу вражу
В загоні партизан.

І як за батьківщину,
За цвіт свого села,
За вільну Україну
В бою упав з сідла...

ЛИСТІВОЧКА

Старий батько спитав сина:

«Що ти хочеш, сину?»

«Бить фашистів, щоб звільнити
Нашу Батьківщину».

Спитав дочку карооку:

«Що хочеш, Оксано?»

«Іти в табір на Дубину
З братом-партизаном».

Старий батько спитав дітей:

«Що ж мені робити?»

«Ходім з нами, рідний тату,
Вороженьків бити».

РОЗВІДНИК

Старий гуцуле, ось мій кріс,
Мені вже зайвий він...
Бери мій кріс, сідай на віз
І їдь мерщій в загін.

Знайдеш найстаршого у нас,
Що сива борода,
Скажи, що виконав наказ
Розвідник Лобода.

Скажи: канони* на горі,
Гостинець під вогнем.
Всю ніч мигають ліхтарі,
А стежка на Черем...

Поки що вільна. Хай ідуть —
Там скрізь густий полин.
Скажи, нехай мене не ждуть
Додому, на Волинь.

* К а н о н и — гармати.

ВІДДАЙ ХЛОПЦЯМ-ПАРТИЗНАМ...

Віддай хлопцям-партизанам
Свиту й черевики
Та поклич, моя Оксано,
Звечора музики.

Нехай дочки прибирають
Хату, ще й кімнату.
Нехай хлопці погуляють,
Бо їм воювати.

Настій пляшку самогону
На медовій груші,
Нажар сала, натри хрону,
Хай погріють душі.

Хай гуляють, спочивають,
Поки ще є хата.
Нехай ворога карають
Славні соколята!

ОЙ, ШУМИТЬ ВИСОКЕ ЖИТО

Ой, шумить високе жито
На горі...
Та не йдуть його косиги
Косарі.

Бо другая косовиця
Підійшла.
То не жито й не пшениця
Край села.

То не коси заблищали,
А шаблі,
Вражі голови рубали
На землі.

Били звірів партизани —
Стрілів гук.
Вийшли з вилами селяни —
Криці стук.

А на другий день до ночі,
Де стерня,
Ворогам клювало очі
Вороння.

Задзвеніли гострі коси
На горі.
Гострі коси в жито, в роси
На зорі.

В СТАРІЙ ГУТІ

В Старій Гуті стара мати
Вийшла на дорогу.
«Ой, ідуть, ідуть солдати —
Наші, слава богу!»

«Не солдати, партизани»,
Командир гукає.
«Аби наші...» І сльозами
Щоки обливає.

«Аби наші, аби рідні,
Аби соколята,
Аби в наші хати бідні
Не пускали ката!»

ОЙ, НА ГОРІ...

Ой, на горі село горить,
Під горою курай курить,
А в кураї зоря зорить —
Червона зоря.

Вийшла в поле мати сива
Виглядати з бою сина,
Чорнобрового Максима,
Ще й богатиря.

Їдуть хлопці браві, дужі,
При музиці, при оружжі,
Ситі коні на попружжі
Гризуть вудила.

Вийшла в поле. Тільки стала —
Пролетіли, просвистали,
Стару неньку привітали
На краю села.

Всі, як верби у діброві,
Кучеряві та здорові
І, як рідний, чорноброві,
Всі богатирі.

Може, й син її промчався?
Може, з нею пострічався?
Поклонився, привітався,
В полум'ї зорі?

Може, й він — та не пізнала,
Пролетів — та не догнала,
Стара мати заридала:
«Ой, зоря, зоря!»

Ой, світи ж ти, ясна зоре!
То на поле, то на море,
То на ті високі гори,
Де Максим гуля.

А як пізньою порою
Десь поранять — будь сестрою,
Будь сестрою серед бою,
Зіронько моя!»

ПАРТИЗАНСЬКА МАТИ

Вона пройшла з Сумщини на Карпати,—
Старенька, заклопотана, м'яка,—
То син її, кремезний та кирпатий,
Привів якось до штабу Ковпака.

Вона варила, поралась в обозі
І всіх синами звала: «Ну, сини,
Сідайте, пообідайте на возі,
Давай, Мишко, полагоджу штани».

«Та хай приїдем...»
«Жди, поки приїдем».
І непокірний, гордий партизан
Скорявся їй... І тут же по обіді
Спішив помити матері казан.

Вона завжди ридала слізно-слізно
Над свіжою могилою в кущах.
І поверталась мати в табір пізно,
Сховавши біль в заплаканих очах.

Тепер її могила під горою,
Уже й її настигла сталь швидка.
Похмурою, осінньою порою
Ідуть у бій зағони Ковпака.

МОГИЛА ГЕНЕРАЛА РУДНЕВА

На горах Карпатах нетесана брила,
Над нею шумить краснотал.
Спинись, перехожий, вклонись — це
могила,
В якій опочив генерал.

Славетний наш Руднев тут ліг серед
бою —
Душа партизанських полків.
Від бою до бою він вів за собою
Звитяжних своїх юнаків.

Любили цього комісара палкого
Селяни Полісся й Карпат.
Боявся в боях командира гнівного
Фашистський розлючений кат.

Лежить на Карпатах нетесана брила,
Над нею шумить краснотал.
Спинись, перехожий, вклонись — це
могила,
В якій опочив генерал.

ПІСНЯ ПАРТИЗАНКИ

У таборі тихо, вже скоро світанок,
Поллеться зі сходу проміння ясне.
І там десь, на сході, мій любий Степаник,
Він так, як і я, цілу ніч не засне.

Від синьої Волги і тихого Дону
Іде до Дніпра і шукає мене.
Він мріє, як стрінемось ми біля дому
І тому, як я, цілу ніч не засне.

Пройшла в партизанах я Діл і Карпати,
В походах стомила я душу гнівну.
Та я не втомилась любити і чекати
І тому, бентежна, всю ніч не засну.

Я вірю, я знаю — ми стрінемось раді,
Не мало смертей на путі проминем.
І в рідній оселі, у добрій громаді
Від щастя ми знов цілу ніч не заснем.

У таборі тихо, вже сонце на сході.
Проміння золотить хустину мою.
Щастя тобі, друже, в важкому поході,
Щастя тобі, любий, у правім бою.

ПІСНЯ ПРО ЛІВШУ

Над Прип'яттю коні прип'яті.
Спиться — не спиться Лівші.
Місяць іде по лататті,
Вітер гуде в комиші.

«Хлопці, по конях, до мосту!»
Крикнув Лівша. І пішли,
Ніби по дружньому тосту,
Скинувши вгору стволи.

Міст розлетівся на шмаття.
Тільки старому Лівші
Спиться в сирому лататті,
Тужать над ним комиші.

ПРОВІДНИЦЯ

Тоді була така зима,
Що буки з холоду кололись.
Тоді була така пітьма,
Що ми, як з ворогом, боролись
З пітьмою чорною всю ніч.
Лиш зрідка чулась ніжна річ
Дівоча, тиха — десь поблизу:
«Прямуйте, хлопці, по карнизу.
Отут провалля...
Тут обрив...»
Я став, цигарку закурив,
А тихий голос:
«Не кури,
Он ворог дивиться згори».
Отак всю ніч аж до села
Нас добра дівчина вела.
А потім зникла.
Де вона?
І хто вона?
Кому те знати?
Можливо, та, що коло хати
Рубає дрова...
«Будь здорова!»
«Щасти вам, друзі!»
Мабуть, ця.
Нічна зав'юга з комірця
Спадає з кожним рухом кволим.
«Давай тобі ми дров наколем».
«Не треба,
Вам далека путь.
А я сама вже як-небудь».

РУДНІВ

Він тут стояв на білій скелі
У жовтім гумовім плащі.
Уже пройшли дощі-хлющі,
І сонця промені веселі
Квітчали золотом кущі.

Він тут стояв стрункий, плечистий,
Мов з бронзи литий на віки.
Із гір по стежці кам'янистій
Неслась вода на лотоки,
Немов шукаючи двобою
Із тим, що в бронзі на горі
Стояв і бачив під собою
Віки у щасті та добрі,
І бачив мир такий, як тиша
Після грозової пори.
І край його тим миром дише.
А він на виступі гори
Стоїть у бронзі монолітній
Серед карпатських верховин.
Післягрозовий вечір літній
Над ним розгойдує свій плин.

ГУЦУЛЬЩИНА

Гуцульщино, Гуцульщино,
Загублена краса.
Лежить твоя розпущена,
Зеленая коса.

Затих веселий гомін рік,
Став гуркіт грозовий.
Гуцульщино, Гуцульщино,
Мій краю неживий!

Замок сопілки голос твої
З високих полонин.
Стальних джмелів смертельний рій
Гуде із верховин.

Гуцульщино, Гуцульщино,
Кривавая роса!
Лежить твоя розпущена.
Обірвана коса.

НЕВІЛЬНИЦЬКА

Ой, у полі три тополі,
А четверта в'яне.
Ой, не буду я в неволі,
Вороже поганий!

Ой, не буду я в неволі
Ні день, ні годину.
Краще в полі, на роздоллі,
Молода загину.

Ой, у полі, на роздоллі,
Там стіна висока.
Не повернеться з неволі
Ганна кароока.

Подивилась на схід сонця —
Там залізні ґрати.
Із маленького віконця
Видно звіра-ката.

Катували полонянку
До лістої муки,
На криваву полотнянку
Положили руки.

Руки, печені каленим,
Під руками рани...
Ой, помститься ж ви за мене,
Браття-партизани!

* * *

Загін розбитий вщент.
Нас трійка.
Куди ж іти — навкруг пітьма.
Вела на Галич стежка-змійка —
Й тії нема.

Обмацуй буки світлокорі,
Де мох — туди Галичина.
Мигтять ракети, а не зорі,
Кругом війна.

Кругом війна!
Гуркоче далеч
На сотні верст, на сотні гін.
«Підняти кріси!
Йдемо на Галич
В новий загін».

* *
* *

Ми брали місто. Німців жах
Загнав у доти та підвали,
Сторожа стрельнула і впала
На смертні сходи бліндажа.

А тих, що спали, назавжди
Змішала з пір'ям сталь гранати.
Ми обійшли чадні кімнати,
З криниці витягли води

І сіли трохи відпочити,
Щоб далі в путь, щоб знов у бій.
І кожен в ствол дослав набій
На знак того, щоб далі жити.

СТАРИЙ ГАЛИЧАНИН ШУКАВ СВОГО СИНА...

Старий галичанин шукав свого сина,
Із хутора в хутір три тижні ходив.
Пройшов він ущелини та полонини
І ноги старечі украй натрудив.

Питав галичанок — не чути такого!
Питав у гуцулок — і там не було!
А син його пив із Дніпра голубого,
І бився на Сеймі за рідне село.

ЗУСТРІЧ

Десь на Збручі коло броду
Пили коні воду,
Осідлані,
Запінені,
З дальнього походу.

Десь на Збручі коло хати
Стрілися два брати,
Запилені,
Задимлені,
На них автомати.

— Здрастуй, рідний,
— Здрастуй, брате,
Як там наша мати?
— Наша мати жде розплати —
Ходім далі, брате.

ГАЛИЧАНКА

Їхав хлопець через річку
До села.
На кашкеті маком стрічка
Розцвіла.

За плечима кріс-гвинтівка
Бойова,
Та при боці ріг-табівка *
Пругова.

На ремені трембічанка
Золота.
На камені галичанка
Молода.

«Куди їдеш, козаченьку,
Куди йдеш,
Чого в село через річеньку
Бредеш?»

«Я несу вам ясну зброю
На село,
Щоби ворогу спокою
Не було.

Буду хлопців до загону
Залучать,
Буду рідних із полону
Виручать».

* Табівка — торбинка.

«Хто ж визволить із неволі
Та мій рід?
Я одна, як лист у полі,
На весь світ.

І немає в мене свата —
Козака,
І немає в мене брата —
Юнака.

Візьми мене, званий брате,
У похід,
Буду з вами визволяти
Та мій рід!»

Усміхнувся партизанський
Ватажок.
Тихо свиснув галичанський
Батіжок.

Кінь ударив копитами
По землі,
Тільки пил пішов житами
Й по ріллі.

Іде полем, їде лугом
Навпрямець,
Іде Збручем, їде Бугом
Молодець.

За плечима кріс-гвинтівка
Бойова,
Та при боці ріг-табівка
Пругова.

На ремені трембічанка
Золота,
На сідельці галичанка
Молода.

ЗГАДКА

Може, в цю замріяну годину,
Коли місяць жевріє в снігу,
Ти з хатини йдеш на верховину
Зустрічати згадку дорогу,—

Як на кручу вершники спітнілі
Прилетіли в сірій куряві;
І пісні, давно вже віддзвенілі,
Піднялись на крила вітрові,

І сказав один тоді: «До згуби
Не забуду сміх твій чарівний,
Кіс розмай, твої вишневі губи»,
Та й крутнув на виступ кам'яний.

Потім бій лунав на верховині,
Потім ти його знайшла в траві.
Руки білі, очі сині-сині...
Лиш біляві кучері в крові.

І тому в замріяну годину,
Коли місяць жевріє в снігу,
Ти з хатини йдеш на верховину
Зустрічати згадку дорогу.

КАЖУТЬ, ЛЕГШЕ ПОВАЛИТИ...

Кажуть, легше повалити,
Ніж звести будівлі стіни.
Я тесав гранітні плити,
Закладав в підмурки міни.

І скажу — поставить легше
На будівлі сім рекордів,
Ніж на ній, сірник відтерши,
Підпалити шнур бікфордів.

ПАРТИЗАНСЬКА БАЛАДА

— Бісова ніч...
Голову з пліч
Буря збива.
— Що голова!..
Тсал бережи,
Зброю держи —
Скоро мости.
Бродом брести
Прямо до паль.
В зуби запал,
В шапку — по два...
— Що голова!..
— Буря, пільма,
Стежки нема.
— Вліво держи,
Шашки в'яжи
Зразу по шість.
Хто із цих місць?
Групу веди
Вниз до води.
Вниз до води доведеш?
— Доведу.
— Слід заметиш?
— Замету по сліду.
— Бісова ніч.
Прямо до віч —
Вражих бійниць...
— Падайте ниць.
Хто застогнав?
— Кулю догнав.

Просто в плече,
Жаром пече.
— Бісова ніч...
— В чому там річ?
— Берег, вода.
— Це не біда!
— Я не плавець.
— Що ж, молодець,
Плавать учись,
Падай і мчись.
Пень підмости,
Шпар під мости.
— Люта вода
Крутить, гойда,
Верне в боки.
— Що там?
— Бики.

— Шашки між палями класти підряд.
Шнур у запали — запали в заряд.
Швидше, бо швидко затихне гроза.
Палю теши, де запал не вліза.

— Бісова ніч...
Злива та січ.
Мало смоли...
Трубку пали.
— Я ж підірвусь.
— Слухай, Петрусь,
Дай сірників.
Геть від биків.
— Ні, старшина,
В тебе жона...
Ляж у траву —
Сам підірву.
Рідних звіщай.
Прощай!..

Семеро друзів лягли в чагарник,
Восьмий до толу підносив сірник.

СКАЛАТСЬКА БАЛАДА

Їдуть грибівці від Случа
На синявий Збруч.
Піднялася пилу туча
Аж до білих круч.

Попереду на гнідому
Іде Гриб Явтух.
На обличчі молодому
Золотиться пух.

А за Грибом — Черес Яків.
Аж земля гуде
Серед гористих байраків,
Де загін іде.

Гриб підкинув автомата,
Став на стремена.
«Шлях нас вивів до Скалата,
Чуєш, старина!»

«Ніч сьогодні, хлопці, темна,
Горобина ніч.
Підтягніть мерщій стремена —
І в Скалат на січ.

По путі, щоб тільки шелест,
А у місті — грім».
Зашумів столітній берест,
Мов сказав: «Ходім!»

І підняв Явтух правицю:
«Не зівай, братва!»
Тільки шелест по травиці
Стежку покрива.

Залетів загін у місто,
Збивши патрулі.
Замісили хлопці тісто
З крові та землі.

Залишився тільки номер
Від того полка.
У петлі полковник Гоммер
На сучку дубка.

І завів співець Ватуля:
«Що нам смерть лиха...»
В ту хвилину вража куля
Вбила Явтуха.

Він упав — аж грім пронісся
В повіні імлі.
Поховали край узлісся
Та й назад пішли.

Посідали. Серця тугу
Не заллеш вином.
Рже гнідий, зрива попругу,
Дзвонить стременом.

І підвівся Яків Черес:
«Випили! ходім...
По путі — щоб тільки шелест,
А в Трембовлі — грім».

Він, як Гриб, підняв правицю:
«Не зівай, братва!»
Тільки шелест по травиці
Стежку покрива.

БАЛАДА ПРО ДРУЖБУ

Загін ішов у Чорний ліс,
Пораненого ніс.

Бійці голодні і худі
Підбилися в ході.

В загоні — вісім партизан:
У старшого наган,

Та по гвинтівці у бійців,
Та душі з кремінців.

Загін ішов чотири дні
В пилу, в диму, в огні,

На п'ятий день заліг в житах.
Кружляє ворон-птах.

І чути — жито шелестить...
Загін принишк на мить.

«Хто йде?» — і блиснули стволи.
«Ми друзі! Не пали!

Ми галичани, ми брати,
Прийшли допомогти.

За вами стежать ворґги,—
Засади навкруги.

Вже пізно думать про ліси.
У нас по дві коси.

Беріть-но кожен по косі —
І в ручку з нами всі».

«А я шахтар»,— промовив хтось,
«Нічого, навчимося...»

Шістнадцять кіс дзвенять, гудуть,
Густі жита кладуть.

Шахтар грабки зламав за мить —
Шахтар не вмів косить.

Шумить стерня, риплять кісся,
Мовчать тверді серця.

А вороги, з усіх боків.
Шукають ковпаків.

Між ними староста-панич
Надутий, наче сич.

«Хто ви такі?» — «Ми косарі.
Жнива вже на порі».

«Ну, покажи нам косаря!» —
Гукнув до шахтаря.

Шахтар ніколи не косив.
«Дивіться!» — пробасив.

І перший вдарив панича
З розмаху, з-за плеча.

Звелась ракета угорі —
До зброї, косарі!

Не бій, а вихор пролетів —
І стих серед житів.

Загін ішов у Чорний ліс,
Пораненого ніс.

Та вражу зброю на кіссях,
Та дружбу у серцях.

БАЛАДА ПРО САПЕРА

«Сапер помиляється раз в житті».
Солдатське прислів'я.

Поспішав німецький поїзд
Ніччю на Торжок.
Вткнув сапер запал за пояс,
Міну у мішок.

І пішов у млу тривожну,
В горобину ніч,
У засідку придорожну
Ворогу навстріч.

Потім день і ніч ридала
Дівчина в Торжку,
Дожидала, виглядала
Хлопця на лужку.

По крутій броні ходила,
В сивім бур'яні,—
І не знала, що могила
Милого в броні.

Хтось їй скаже ненароком:
«Помиливсь — не жди».
Не повірить кароока
Голосу біди.

Не повірить — і не треба —
Він не помиливсь,

Коли пульмани до неба
З громом піднялись.

Він зробив усе до ладу,—
А тоді помер.
Був сапер нового складу —
Комуніст-сапер.

ГУЦУЛКА

«І ранок не день ще,
І вечір не ніч ще,
І смерть ще не смерть,
Коли бачиш зловіще
Націлені в серце
Важкі пістолети.
І голод не голод,
Коли півгалети
Учора, на щастя,
Знайшов у кишені.
І ти ще вернешся —
Хоч хай на камені
Посіяла жменю
Піску твоя мати,
Втечеш, хоч не можеш
Відкрити каземати.
І сил в тебе стане
Кайдани розбити.
І будеш ти дома,
І будеш любити.
І будуть жаданії
Діти родиться,
І буде щороку
Родити пшениця».
Отак говорила
В жорстоку годину,
Припавши до мурів,
Гуцулка Галина.
Слова ці летіли
В камінні застінки,

Де завжди гніздились
Могильні сутінки.
А в них на долівці,
В соломі і твані,
Лежав полонений
Солдат із Кубані.
Слова її добрі
Вривалися в душу.
І думав кубанець:
«Я вийду, я мушу,
Бо ранок не день ще,
І вечір не ніч ще».
Він вихитав з бочки
Цвяховане днище,
І вибрав годину
Влучнішу для втечі,
Коли вартовий
Награбовані речі
Складав у мішок,
А фашистська отара
Стояла над прірвою
Чорного яра.
Там юну гуцулку
Штовхнули з обрива.
У німця на очі
Спускалася грива.
Він хрипло сопів
Над мішком брезентовим.
Кубанець підвівся
Із днищем дубовим.
«До волі, до щастя!»
І тріснуло днище.
За тином високим
Цвіли бур'яни ще
В городах неполотих —
Хто їх пополе?..
За яром глибоким
Розкинулось поле,
За полем ліси,
А в лісах партизани.
Кубанець поповз,
Підібравши кайдани.
Він бачив, як бризнули

В небо ракети,
Він чув, як виттям
Залились кулемети,
Та повз бур'янами
До яру по схилу,
Зібравши останню
І волю, і силу.
А вітер доносив
Цілюще і віще:
«І, ранок не день ще,
І вечір не ніч ще...»
А вечір згасав.
Розпливалися тіні.
Червона пороша
В останнім промінні
Упала на трави
І канула в роси.
І терпко запахи
На схилах покоси
Гірким полином,
Лопухом та щавлями.
Котився туман
Над лугами, полями,
І хмарилось небо
На ніч горобину.
Втікач повертався
На боки, на спину,
Не повз, а котився
В обриви пустинні.
Як важко буває
На світі людині,
Коли в пориванні
До щастя і волі
Вона попід кривлею
Йде по консолі.
Іде на дроти,
Кам'яні огорожі,
На гострі багнети
Нічної сторожі.
І буде на самім
Краєчку могили,
І вийде живою,
Як вистачить сили.

Кубанець же мав
Богатирську удачу
І силу чортячу,
І душу гарячу.
Та швидко розтративши
Все до останку,
Він камнем у яр
Покотився. До ранку
Лежав під обривом,
Як зрізаний колос.
Вернув йому сили
Улюблений голос,
Що йшов шепотінням
Завжди ізнадвору
У пору вечірню
І в раннюю пору,
Що дав йому силу
І поштовх для втечі.
Чи, може, то відгук
Знайомої речі.
Він чув: «...о, не день ще,
І вечір не ніч ще.
І смерть ще не смерть,
Коли бачиш зловіще
Націлені в серце
Важкі пістолети.
І голод не голод,
Коли півгалети
Учора, на щастя,
Знайшов у кишені.
І ти ще вернешся,
Хоч хай на камені
Посіяла жменю
Піску твоя мати...»
Кубанець здригнув
І спромігся устати.
Та, вставши, він знову
Упав на коліна.
Струмок обгортала
Гаптована піна,
В траву опадала
Ясна росяниця;
До самого неба

Гора-кам'яниця
Сіяла в промінні
Липневого сходу.
Під нею, хустину
Спустивши на воду,
Відкривши великі
Фіалкові очі,
Лежала гуцулка.
Та груди дівочі,
Прострелені груди
Дихнули востаннє,
Коли він побачив
У раннім світанні
Уперше свою
Рятівницю незнану.
Над нею легенька
Завіса туману
Гойдалась, пририта
Промінням до схилю.
Вмираючі губи
Шепнули безсило:
«І ранок не день ще,
І вечір не ніч ще...»
А сонце здіймалося
Вище і вище,
Промінням вкриваючи
Змучене тіло,
Що ніби до сонця
Піднятись хотіло.
Розкинувши крилами
Руки і коси
На мох жовторунний,
На сріблені роси.

«ДІВОЧЕ ГРОНО»

Коли вагон «Мукачево — Москва»
Проплив у ніч за вигнутим пероном,
Нас поріднила чара кругова,
Налита вщерть живим «Дівочим гроном».

«Дівоче гроно» — згадка мовчазна,
Подумав я, допивши добру чару.
В кришталі упала зірка вогняна
І підняла легку п'янючу хмару

До самих вищих зайнятих полиць,
До сонних вікон з дальніми вогнями,
До килимків і чорних половиць,
Запилених мандрівками та днями;

До наших душ, згрубілих за війну,
Закурених ядучими димами.
«Даруйте, я під чарку спом'яну
Синів моїх, що зникли за горами»,—

Промовив хтось із темного кутка.
Він був старий, в гуцульському кептарі.
«Сини мої в загонах Ковпака...
Сини мої, мов зіроньки у хмарі».

«А де ж вони?..»
«Бог зна, не знаю де».
І сміх затих, і припинилась чара,
Вагон уже між горами гуде,
Мина стрімкі обриви крутояра,

Де ми пускали вражі поїзди
З цистернами карпатської киплячки.
Уламками помічені сліди
За баштою старої водокачки.

«А як їх звали?»
«Прокіп та Іван.
Чували, може?»
...Ще б пак не чувати...
Вони водили наших партизан
У теплі стаї ночі ночувати.

І якось раз Іван мені сказав,
Наливши кухоль:
«Пий «Дівоче гроно»,
Щоб ворог світу нам не зав'язав,
Щоб ми в боях не відали урону!»

На другий день двох легінів-братів
Ми поховали в горах після січі.
Зробили труни з букових прутів,
І вдарили салютами по тричі.

«Та ні, не чув»,—
Сказав я, мов у сні.
Слова здригнули в змушеній неправді.
«Буває всяко, тату, на війні —
Нема, не чуть, дивись — уже в громаді.

Живі, здорові, в славі та добрі...»
«Дівоче гроно» хлюпнуло по кругу.
Лиш краплі сліз в тонкому сребрі
Його сивин відбили серця тугу.

Тоді я встав із лави і сказав:
«Доп'єм до дна терпке «Дівоче гроно»,
Щоб ворог світу нам не зав'язав,
Щоб нам в боях не відати урону!»

ЯРОСЛАВНА

Моя невідступна і славна,
Далека путивльська земля.
Я чую твій плач, Ярославно,
Він сонце ясне затуля.

Затьмарення вішого крила
Лягли на церковні хрести.
Чого ж ти його не спинила,—
Сказала: «Іди, коли йти...

Іди, не зважай на прикмети —
Їх безліч на ратнім шляху».
А хмари, мов чорні замети,
Згущались на бурю лиху

Не в отчїм Путивлі — в чужині,
В степах, де колюча стерня.
Чого ж ти вклонилась дружині
І крикнула: «Князю коня!»

Ховаючи сльози гарячі,
На сонце дивилась — нема...
Лиш ворон кружляє та кряче,
Де повинню суне п'ятьма.

Стихав за огорою гомін,
І терпли серця бойові.
А князь твій у срібнім шоломі,
З очей блискавки грозові

Жбурнув у темряву зловіщу...
За луку — і рвучко в сідло.
Шляхи на Спадщани й Лутищу
Піском куряви замело.

Затихли розгойдані дзвони,
Лиш луни гудуть вдалині
Про князеві ратні загони,
Про князеві очі ясні.

Давно розійшлись путивляни,
Осів за обніжками пил.
Росою покрились поляни,
Де стоптаний гнувся ковил.

Та ти не пройшла до світлиці,
Не сіла за прядку різну —
До самого сходу зірниці
Дивилась в німу долину.

А потім за баштами стала.
Пройшли не години — віки,
Замулились води Каяли —
Незнаної нами ріки.

Безвісної птиці-зегзиці
Осипались крила гінкі.
На місці святої криниці
Шумлять осокори стрункі.

І де вони — брами, причілки,
Високі ясні тереми?
То сонце на золоті гілки,
То іній важкої зими,

То цвіт весноліття стрічає,
То знов суховій на полях
Гарцює в кущах молочаю,
Де йшов колись Ігорів шлях,

Де стіни стояли цегляні,
Трирядні вали на горбі,
Де чули твій плач путивляни
І падали в ноги тобі.

Пролинули сиві, далекі
 Віки на край ночі життя,
 Неначе у вирій лелеки,
 Яким не знайти вороття.

А ти, невідступна в чеканні,
 В коханні не знаючи меж,
 Стоїш на високих кургані
 Під спалахом нових пожеж.

Лягають на плечі, на руки
 Тумани від Сейму-ріки
 І роси, мов сльози розлуки,
 І сльози, мов роси важкі.

Ти ждеш із Карпатського рейду
 Мене в бойовім убранні.
 Ось-ось перебродом перейде
 І зрине з пільми на коні,

Здається тобі серед ночі,
 У ранки рожеві і дні.
 Заплакані очі дівочі
 Усміхнені, раді, ясні.

Ти думкою линеш до мене,
 До щастя від болю і сліз.
 І рвуться залізні стремена,
 І гнеться густий верболіз,

І ллються розпущені коси
 На плечі весняним дощем,
 Курить суховій і голосить
 За кожним підбитим кушем,

Курить аж до самого Сяну,
 Де муки, де злість окриля.
 Я чую твій плач, Ярославно,
 Він повинню криє поля,

Він хмарою лине за обрій,
 Затьмарює сонце згори,
 Щоб нашій когорті хоробрій
 Пробитися в Чорні бори.

Я вивів загін під Ославну,
Порвав за собою мости.
Спасибі тобі, Ярославно,
За мужне: «Іди, коли йти.

Іди, не зважай на прикмети,
Їх безліч на ратнім шляху».
О вірна і віддана, де ти
В годину буремно-лиху?

В Путивлі, чи лихо спіткаеш,
Йдучи в хуртовині війни?
Чи з Пруссії знову тікаєш,
Забувши про спочив і сни?

Та де б не була ти, кохана,
Я чую ридання твоє,
Бо знов із-за Бугу і Сяну
Затьмарене сонце встає.

Затьмарене сонце!
Та скоро
Проміння його золоте
Осяє рівнинні простори
І хмари страшні розмете.

І піснею плач твій полетиться
На все наше спільне життя.
Бо кінь мій у подорож рветься,
На сонячний шлях вороття,

І здіймуться птиці-зегзиці,
З походів повернеться рать.
І води старої криниці,
Мов пісня твоя, задзвенять.

* * *

Побідним вогнем осіянна
Славетна Путивльська земля.
Спасибі тобі, Ярославно,
За плач, що серця окриля,
За вірність, що в кожному столітті
Квітчала нам шлях бойовий,
За пісню, що вперше на світі
Змінила твій плач віковий.

СЛАВА МЕСНИКАМ НАРОДНИМ

Слава месникам народним.
Слава людям благородним
Нашої пори,

Що під час війни-загрози
В хуртовини і морози
Вийшли в табори,

Що за нашу Батьківщину
Пролетіли Україну
Всю із краю в край.

З боєм-громом пролітали,
Лютим гнівом клекотали.
Кликали: «Карай!»

І котилась грізна кара
Через гори, крутояри
Ворогам навстріч.

І не знав фашист спокою
Після бою і до бою,
Вдень і в темну ніч.

Били в лісі, в полі били,
Поки зовсім не розбили
Силу навісну.

Так було, так завжди буде
Тим, хто нашу міць забуде
І почне війну.

* * *

Ішла війна,
Блищали каски,
Багнетів ступлені ножі.
Розрив тритонної фугаски
Підняв до неба бліндажі.
Каміння тріскалось, кололось,
Летіло хмарою у вир;
А на землі стрічали мир,
І викидало жито колос.

ТОСТ

В першу ніч, коли слово війна
Вдалину відкотилось луною,
Вип'єм повні стакани до дна,
В першу ніч, що іде за війною.

В першу ніч — молоду, весняну,
З білим шумом квітучих каштанів,
Вип'єм, друзі, за пісню гучну,
Що із моря пшениць і баштанів,
А не з поля боїв долина.

В першу ніч перемоги і слави
Вип'єм повні стакани до дна,
За тверді, ясносонячні сплави,
Що з Уралу везуть ковалі
До великих руїн Дніпробуду.

Здіймем келих за першу споруду
В першу ніч на побідній землі!

ТИШИНА

Зеленим буянням густої пшениці
Покритий заораний рів оборони,
Лиш танкова башта із рурської криці
З землі виглядає.

І тиша хоронить
Гармати безсило опущене жерло...
А скільки воно тишини пережерло,
Піднявши свій хобот на чорній броні,
Та все ж і воно піддалось тишині.

На башті щавлю зеленіє пагіння
Над грудкою глею, залеглого з літа.
На славу безсмертя, щавлеве коріння
Проб'є тривершкову броню моноліта
Крізь ковану раму і гнуті картери,
Прорветься до самого серця «пантери»
І виссе з мотора добротну іржу,
І пустить пагіння крізь днище в межу.

Русява сумчанка під цокіт намиста
Старою межею ітима до хати,
Вона назриває щавлевого листу
І буде веселу веснянку співати
Про милого друга, що жде її з поля,
Де низько над Ворсклою гнеться тополя.
І спів той над лугом повторить луна,
Яку породила в степах тишина.

Про танк, що замулився десь на підметах,
І згадка не прийде, щоб тишу збудити.
Та довго ще буде на наших багнетах
Нагострена сталь полум'яно світити.

СОЛДАТ

Коли солдат вставав на бій
В сліпу, холодну ніч,
Він закладав у ствол набій
І всім смертям навстріч
Ішов у млу,
У дощ,
У сніг,
У ранки золоті.
Його вітри збивали з ніг,—
Із ніг,
А не з путі.
Він скрізь ішов в огні, в пилу
За рід, за свій нарід,—
Коли скала — через скалу,
Де річка — прямо вбрід.
Солдат ішов не день, не два —
Він так ішов роки.
І скрізь душа була жива,
І все було з руки.
Солдат пройшов славетну путь
До краю і до дна.
І знов пройде, коли пошлють,
Коли гукне війна.
Отак і ти, мій любий друг,—
Чи тесля, чи коваль,
Гостри топір, бери терпуг
І йди із далі в даль.
Трудом прославиш добрий рід
І матимеш хвалу.
Отож, де річка — прямо вбрід,
Скала — через скалу.

ВІДРОДЖЕННЯ

I

Руїни, руїни, руїни,
Залізні важкі їжаки,
Це — рани моєї країни,
Це — кров'ю политі стежки.
Це — пам'ять,
А пам'ять крилата,
Вона не умре, не засне.
Сім літ на могилі солдата
Каміння лежить мовчазне.
Каміння, каміння, каміння,
Посохлі, старі дерева,
Та знову цілюще проміння
Глибоку ріллю прогріва.
Дощі пролітають співучі,
У море течуть ручаї,
Сади розцвітають на кручі,
Із пасік виходять рої.
Роїться, роїться, роїться
Життя молоде, чарівне.
А пам'ять часу не боїться,
Вона не умре, не засне.

II

В степу народжувалось місто,
Його назвали містом Слави.
Місилось вапна біле тісто,
Варились в печах перші сплави,
І разом з містом у лікарні
Уже народжувались діти.
Їм будували цукроварні,
Везли з Уралу самоцвіти,
На ліжка нікель добували,
Шовки їм краяли на льолі,
За рідну землю воювали —
Щоб жити їм в добрі і волі.

III

Є на Слобожанщині зеленій
Молода, весела слобода.
Тут колись пройшов огонь шалений,—
Все спустіло.
Сива лобода
Піднялась на полі, наче хмара.
Через хмару стежка-блискавиця,
А на стежці — попіл від пожару
І суха затоптана криниця.
І здавалось — тут життя не буде,
Бо воно заглушене війною.
А коли сюди вернулись люди,
Не ридання —
Пісня далиною
Обійшла закурений пустир.
Наш народ завжди стоїть за мир.
І дзвенить відкопана криниця,
На колбуді прапор майорить.
Хоче море підпалить синиця —
Тільки ж море — море не горить.

IV

Півтонна бомба впала в сад,
І сад згорів, пропав.
Тоді з війни прийшов солдат:
Він яму закопав,
Осколки викидав у рів,
Зносив головешки,
І знов під тінню яворів
Приймаються грушки.
І знову ранні солов'ї
Співають у саду.
І знову нищать пирії
І полять лободу.
І знову червень дощовий
Плоди поналива: —
Аби господар був живий,—
Земля буде жива.

V

Сивизна лягла на скроні,
А в очах — жива блакить.
На червоному погоні
Стрічка золота горить,
Стрічка золота ясна.
Навкруги така весна,
Що завітчані степи,
Де ногою не ступи.
Він іде у тім цвітінні
Непоборний і живий,
Він купається в промінні,
Наче колос межовий.
Він не думає про війни,
Хоч солдат йому ім'я.
Трудівник, співець і мрійник.
Він — це я,
Душа моя.
Це моя жага до миру
І до творчого труда.

Йде солдат у рідну Сквиру.
Лине пісня молода.

ПЛУГ

Стоїть вагончик на межі,
В віконці світла круг.
Там трактористи від іржі
Звільняють плуг.

Один говорить: «Скільки раз
У танковій броні
Цей плуг, затоптаний у грязь,
Ввижавсь мені».

А другий каже: «Всі роки
Мені ввижався ти,
Мій любий сину...
Дай гаки
І посвіти».

Під світлом сяє сталі синь,
Скриплять гвинти руді.
Стрічають ранок батько й син
В степу,
В труді.

КОВАЛЬ

I

Мій батько славний був коваль —
На все село,
На кілька сіл.
В його руках співала сталь,
На сорочках блищала сіль.
Кував підіски, лемеші,
Варив поламани вали.
В двадцятім році гармаші
Гармату в кузню притягли,
І комісар сказав: «Біда!
Одна була на два полки...»
У батька сила молода,
В роботі все йому з руки.
Він положив свій молоток
І тихо вимовив: «Зроблю.
В гарматі з'їдений замок,
Але як-небудь підсталю».
І він сталив.
Жаркі бої
Гули над Ворсклою по полю.
«За волю-волю —
Нашу долю!»
І толочились пирії.
Мій батько славний був коваль —
Йому робота не страшна.
Він заварив гримучу сталь,—
В той день закінчилась війна.
Орали стоптаний пустир,
Літали хмарки голубами.

І комісар промовив: «Мир!»
Сухими, чорними губами.
І вже прямуючи додому,
Зайшов у кузню.
Ось вона,
Гармата в блиску молодому
Пряма, націлена, міцна.
«Хвала тобі за труд, ковалю!
Але ми нині не в бою».
І батько мій сказав без жалю:
«Для миру, голубе, й кую».

II

Коваль Микита
Розрубав снаряд
І розгорнув метал по наковальні.
І сім ударів молота підряд
Зрівняли всі розточини спіральні.
І вбивча сталь у форму лемеша
Перетворилась дужими руками.
І ось уже на поле вируша
Ковальський син.
В степу за вітряками
Він приладна до плуга колішню
Й розорює окопи та воронки
Тією сталлю, що прийшла з вогню,
На лемеші, чересла і боронки,
Щоб повернуть землі своїй пашню.

III

Коваль підганяв до комбайна деталі.
Чоло покривали і сажа, і піт.
А звик він кувати чересла, вухналі
За сорок великих натруджених літ.
Його зашкарублі мозолисті руки
До сонця здіймали ажурне лиття,
Крізь нього він бачив і поле, і луки,
І далеч нового ясного життя.
І кузню в тій далечі бачив Микита,
Де б'є електричний швидкий молоток.
Мічурінським садом та кузня обвита,
До неї стежина між трав і квіток.
В тій кузні працюють веселі онуки —
Яке у них дивно-чудесне життя!
І радий Микита. Мозолисті руки
До сонця здіймають ажурне лиття.

БУДЕМО, ЯК ВИ

У дитмістечку рано по весні,
Коли п'ятнадцять сповнилось мені,
Текли пісні,
Мов хвилі через мол —
Мене тоді приймали в комсомол.
І піонерський галстук, мов огонь,
Що вітер завівав мені до скронь,
І жар долонь,
В яких квіток мій був —
Я не забув,
Донині не забув.
«Ти будь, як ми!» —
Промовив ватажок.
Уже немало пройдено стежок,
А я в труді і в гуркоті війни
Завжди стараюсь бути, як вони,
Як перші комсомольці, що в бою
Вславляли світлу молодість свою,
Як перші комсомольці, що в труді
Загартували сили молоді.
Під Харковом, в бараці, серед нар,
Де від печей здіймався дим і згар,
Відчув цей жар
І мій молодший друг,
Коли вітання слалися навкруг,
Коли в долонях вперше був квіток.
Коли, уперше взявши молоток,
За мною ліз на крокви аж до хмар —
Він чув цей жар.
А холодно було.
То був не сніг,

А гостре бите скло
Обличчя й руки різало йому.
І крокви поринали у пільму.
А я кричав молодшому з пільми:
«Ти будь, як ми!
Завжди таким, як ми!»
І він дві зміни був тоді вгорі,
І бачив світ ранкової зорі
З високих крокв,
Стрімких сталевих крокв,
Від мене не відставши ні на крок.

Коли загін пройшов за перевал,
І Руднев дав команду на привал,—
У красноталь
Попадали бійці.
І не квиток, а зброю у руці
Стискав юнак, вступивши в комсомол.
Вночі під міст він клав гримучий тол.
Над ним ядучі слалися дими,
До нього кулі рвалися з пільми.
«Ти будь, як ми!» —
Лиш чув тоді сапер.
Він під мостом підірваним помер.
Ми на могилу камінь принесли
З верхів'я неприступної скали.
І висікли на брилі молотком:
«Герой-сапер.
Він був більшовиком».

Тепер щодня —
В заплавах Ірпеня,
Деся на Памірі в дзвоні кетменя,
В Донбасі,
У Кузбасі,
У Баку,
На кораблях,
У кожному полку,
В палацах зореносної Москви
Я завжди чую:
«Будемо, як ви!»
Герої комсомольці, юнаки,—
Ми будемо, як ви, більшовики!

ПРО НАШІ ДНІ

Минають дні,
Течуть роки,
Неначе плин тії ріки,
Що йде на лотоки
І крутить жорна у млині,
Гойдає дівчину в човні,
А дівчина співа пісні —
Йй тепло на душі.
Шумить пшениця на коші,
Дзвенять в толоках лемеші
Та все про наші дні ясні,
Комуністичні дні.
Це — пісня мрії.
Із човна
Устала дівчина.
Вона
Заходить в електричний зал.
В її руках ожив метал,
Звелись рубильників ряди.
А там дроти,
А там сади,—
Між віт сузір'ями вгорі.
Уже мигають ліхтарі.
І садівник тепер на ніч
Включає електричну піч
В оранжерейнім квітнику.
Гудуть мотори на току,
Співа пила у дубняку
Та все про наші дні ясні,
Комуністичні дні.

НА ВОЛИНІ

О, скільки дум і скільки мрій
Навіяв тихий вітровий
Мені в хисткому курені...
Були жаркі серпневі дні.
Жнива закінчено.
Стерня
Текла у даль від куреня.
Святково-чиста, золота,
Мов добра пам'ять про жита,
З яких зерно уже в мішках
Лежить на вибитих токах.
Це — перший хліб, що колектив
З артільних нив намолотив.
Це перший крок.
Серед толок
Торік з'явились трактори.
І люди мовили: «Ори!
Ори, Іване, через межі».
Тоді в селі знялись пожежі,
А люди мовили: «Ори!
Пожежі до пори!»
І той орав.
Стовпи заграв
Тоді стояли на Волині,
Та дні, мов хвилі неупинні,
Текли, змивали все старе.
Тепер Іван стерню оре,
Забувши про недавні межі.
Стоять скирти, неначе вежі,
На життєдайному шляху.

У ніч замріяну, суху
Сидів я з другом в курені
І легко дихалось мені
В новім житті,
В новім добрі,
В новій озореній порі.

СЛАВНА ПУТЬ

Де колосяться жита,
В'ється Липа Золота.
Через Липу Золоту
Йдуть дівчата по мосту.
Йдуть і дивляться у воду
На свою хорошу вроду.
«Ох, і чистая вода,—
Каже Оля молода,—
Ой, високі береги,
Ох, і жито навкруги!
Це моє високе жито —
Із колгоспу «Добре жити».
Хвиля горнеться, біжить,
Мов шепоче: «Добре жить».
А дівчата йдуть у поле,
Де Галина просо поле,
Та де буки вікові,
Де пшениця половіє.
Галя каже: «Ой, пшениця,
Любо оку подивиться.
Це вже нашої бригади,
Із колгоспу «Жити радо».
А пшениця шелестить,
Мов шепоче: «Радо жить».
Йдуть дівчата понад бором,
Полям, лугом, косогором.
Розростаються ліси —
Захисної полоси.
Каже Ксеня молода:
«Скільки сили і труда

Всім колгоспом «Славна путь»
Ми доклали.
І ростуть
Нами саджені ліси
Несказанної краси.
А ліси шумлять, гудуть,
Мов шепочуть: «Славна путь!»
Славна путь,
Широкий шлях.
Спіє жито на полях,
А по житі, як по морі,
Йдуть дівчата яснозорі,
Лине пісня в висоту
Ген за Липу Золоту.

РІЛЬНИК

Це мій дядько рільник
Над посівом пливе —
Никодим Чередник,
Він у полі й живе.

Як настало тепло,
У курінь перейшов.
Каже: «Кину село,
Бо шкода підшов».

Каже: «Й так за добу
Верст на сорок утну».
Каже: «Кінчим сівбу —
І в село поверну».

Вже засіяно все,
Можна трохи спочить.
Між просами шосе,
Наче річка, біжить.

Та невтомний рільник
Про спочинок не зна.
Він обходить терник:
Скрізь буяє весна.

«Тут гектарів із три
Під весняний посів».
І шепочуть вітри:
«Ти б приліг чи присів»

Та послухав пісні,
Що пливуть з-за ріки».
Дядько думає: «Ні,
Нам лежать не з руки.

Спершу все обійди —
Може, виник осот,
Може, треба води,
Може, всипать азот».

«Агроном — наш рільник»,—
Повторяють усі.
Він іде в чагарник
По ранковій росі.

Треба глід ізвести,
Посадити бори.
«В лісника погости»,—
Закликають вітри.

«Як звільнюся — тоді,
А тепер на пустир».
Цілий день у труді
Никодим-богатир.

А вночі в курені
Пише в книгу товсту:
Що зійшло по весні,
Що стоїть у цвіту.

Вже й покошено все,
Можна трохи спочить.
Ранній хліб по шосе
В елеватори мчить.

Та невтомний рільник
Про спочинок не зна.
Він обходить терник:
«Не земля — новина».

Наче хвиля, рілля —
Хоч веслом прогорни.
Це колгоспна земля —
Наші славні лани.

АКУШЕРКА

Маленька, гарненька,
Як кажуть в народі,
Біжить по городі,
По вогкій стежині,
А потім в пилу на вантажній машині,
Лиш хусточка біла замріє в долині.
Маленька, гарненька
У місті дзвінкому
Лікарні об'їде на ЗІС'і швидкому,
Опівдні у спеку
Загляне в аптеку.
Старий фармацевт привітає, всміхнеться —
І ліки поллються на вигнуті денця
За краплею крапля, щоб можна злічити.
Маленька, гарненька
Не хоче спочити.
— У мене в селі,— і вона зашариться,—
Сьогодні дитиночка буде родиться.
— У Вас?!

— Не жартуйте, бо я поспішаю.—
Мотор загуде, і машина рушає.
Село між гаями закутане в тіні.
Маленька, гарненька —
У хаті-родильні.
Вона не приляже всю ніч до світання,
Аж поки в руках не відчує дихання
Нової людини,
Нового життя —
Початок ясної путі в майбуття.
Маленька, гарненька —

У хаті-родильні.
За вікнами гони у місячній піні.
А поле, як море, широке, безкрає,
Там перша любов її пісню співає.

СТУДЕНТКИ

Із вікон гуртожитку
В моє низьке вікно
Снується світла нитка,
А Київ спить давно.

І постаті дівочі
Малюються на склі.
І сині, карі очі
Ввижаються у млі.

В уяві — тихі школи,
Очей дитячих зір,
Жарке, безмежне поле
І стежка через бір.

Зимою сніжна січа
В Поліському краю,
Весною перша стріча
З коханим у гаю.

Уранці на уроки
Близька, знайома путь.
Щоб дітям світ широкий,
Мов карту, розгорнуть.
Вночі папери зшитка
Та місяць у вікно.
Снується світла нитка,
А Київ спить давно.

МРІЯ

Синє небо, води сині,
Синя далина.
І по місячній стежині
Ходить тишина.
Штильне море ні шелесне,
Сонні береги.
В ніч таку про все чудесне
Мріють навкруги.
І мене полонять мрії,
Мрії, мов казки.
Кораблем у морі мріє,
Сходить на піски
Ніч майбутня.
Води сині,
Синя далина,
І по місячній стежині
Ходить тишина.
Ллюгься сукні білі-білі,
Кіс густа смола,—
То з заморської артїлі
Ланка прибула.
Ланкова говорить радо,
Ланкова Емель:
Втричі більше винограду
Ми зняли з земель.
«Втричі більше, ніж у давні,
У лихі часи».
В неї руки ніжні, плавні,
Сповнені краси.
На сукенці сяє наша

Зірка Золота.
Обнялись...
«Емель!»
«Наташа!»
І злились вуста.
По горі у ніч безсонну
Ходять ланкові
Із Синопа і Херсона —
Радісні, живі.
«Скільки в нас пшениці нині!..»
«А у нас вина!»
Синє небо, води сині,
Синя далина.
Штильне море ні шелесне,
Сонні береги.
В ніч таку про все чудесне
Мріють навкруги.

МОЇ ДРУЗІ

У мене є друзі,
Хороші друзі.
В Паризькій окрузі
Живуть мої друзі,
У Лондоні сірім,
У димнім Детройті.
Я з ними стрічався на фронті
В огні,—
І заздрили друзі мені.
«Щасливий ти, друже,
Щасливий дуже,
Війна закінчиться —
Поїдеш додому
Робити, учитися,
А ми... невідомо.
А ми...»
І свігалися очі з пільми.
Ті очі юнацькі
Я бачу й сьогодні,
І потиски братські
Горять на долоні.
Я чую їх кроки
Над світом широким,
За морем
Серця їх наповнені горем.
Живуть мої друзі,
Хороші друзі,
У злиднях і тузі
В Паризькій окрузі,
У темних провулках,

В трущобах Детройта,—
Шукають притулку,
Шукають роботи.
Їм шиюгь шинелі,
Кують автомати,
Та друзі мої
Не підуть воювати.
Їх погляд палає
І слово іскриться.
«Ми хочем робити,
Ми хочемо вчиться.
Ми хочемо жити,
Як там, у Росії.
Ми повні надії,
Росте наша сила,
Орлині у нас підіймаються крила!»
Ідуть мої друзі,
Хороші друзі,
В Паризькій окрузі,
У Римі, в Тулузі,
У Лондоні сірім,
У димнім Детройті —
У першім загоні
На мирному фронті.
У першім загоні,
Як перші горністи.
Вони — комсомольці,
Вони — комуністи.

«ПОЛЮШКО»

27 жовтня 1945 року після урочистого відкриття Всесвітньої конференції молоді шість тисяч юнаків і дівчат, представників усього світу, заспівали російську пісню «Полюшко».

В Альбертхоллі «Полюшко» співали.
Наше поле в золотій стерні
Залягло безмежне серед зали,
Розгорнувши копи житяні.

І по ньому з піснею живою
Молодь всього світу перейшла.
Поле жнив, широке поле бою,
Де зотліла бронзова стріла,

Гострий спис, насічений хрестами
Чорного швабського лиття.
Золотими хвилями, житами,
Чарівною піснею життя

Загуло те поле в Альбертхоллі.
«Присягніть на братство, юнаки,
На мені, на життєдайнім полі,
На майбутні зоряні віки.

Щоб стрічатись вам у мирній згоді,
Де стрічались в танковій броні,
В голубій серпанковій погоді,
А не в чорнім толовім огні».

ПІКАДІЛЛІ

Оспівана, осміяна, обмита,
Застелена асфальтом на віки...
Колись давно на ній збирали мита —
Тепер у грі збирають мідяки,

А золотом блищать лише вітрини
В байдужім зорі лондонських красунь.
Та я люблю цю вулицю, бо рине
По ній іще не зачерствіла юнь.

Я тут в юрбі завжди шукаю друга,
Щоб крикнути йому через фронти,
Коли війна притиснеться удруге:
«Зверни штурвал, нам разом треба йти!»

ШОФЕР

«Ланстер Сквер»,— сказав я лаконічно,
Як завжди, шоферові таксі.
Він мені вклонився доброзично:
«Как живется нынче на Руси?» —
Запитав, немов прийшлося к слову,
А в очах сльозинка проплива.
Світляків розкидану полову
Лондонський туман пересіва.
Проминаєм вулиці, бульвари,
Арки у запилених плющах,
Ігорні будиночки і бари
В газових осліплених свічах.
І шофер нервово шибку витер,
Глянув на розвалини оград.
«Это, к сожалению, не Питер...»
«А тим більше це не Ленінград».

ГАСКОНЕЦЬ

Зустрів я у Лондоні доброго хлопця,
Сердечного хлопця —
Француза-гасконця.
В потертій одежі, худий і блідий —
Та зором і серцем, як я, молодий.
Ми йшли через Темзу у морок, у ніч,
І дружньо лилася незмушена річ:
«Ти комсомолец —
Я теж комсомолец».
Всміхався до мене привітливий хлопець.
«Ти був партизаном —
Я теж партизаном».
Земля покривалась холодним туманом,
А нам було тепло і світло тоді,
Немов у строю наші кроки тверді
Лунали у млі.
Наші думи незлі
Співали про дружбу,
Про мир на землі.
Гасконець казав:
«Не бувати війні,
Вона не потрібна тобі і мені.
А вам, —
Показав на палац короля, —
Війна не допоможе — лиш вік повмаля».

В ПОРТУ

Він — кочегар на британським судні.
Він дихає важко, кляне свої дні,
Що тліють в огні,
У ядучім чаду,
Вмаляючи силу його молоду.
Сухотні легені засмоктують сажу.
Скажи — і відчислять його з екіпажу.
А потім?..
Все рівно у чорному поті,
На чорній роботі
Йому умирати,
Не маючи хліба,
Не знаючи хати.
Ми стрілися в Лондоні з ним, у порту.
Вечірне проміння текло по борту,
Диміла труба на британським судні.
Ми довго сиділи сумні, мовчазні.
І линули в мрії до щастя й добра.
Стояла імлиста осіння пора,
По вулицях линув багрянний потік.
І я розказав про 17-й рік.

БРАТЕРСТВО

Я був у Празі.
Води Влтави
Мені про волю говорили.
Нових знамен ясні заграви
І вікові гранітні брили
Злились у радості народу.
Пражани славили свободу.
Я пам'ятаю всі прикмети:
Великі Сталіна портрети
В вінках із квітів —
Первоцвітів
І луни радісних привітів,
І щирі здравиці героям,
Що тут пройшли залізним строем,
І сміх маленької дитини,
І душу кожної людини
Я прочитав і зрозумів.
Ніде немає тих ломів,
Щоб нашу дружбу розламати.
І сива чешка — ніжна мати —
Своїм синам на все життя
Вдихне братерське почуття
До нас,
За цей щасливий час.

ІСПАНСЬКОМУ КОМУНІСТОВІ

Я знаю, що ти у в'язниці,
Що ти
В німій кам'яниці
Не можеш знести
Страшного безділля,
Що скорбна Севілья
Від тебе чекає священної мсти.
А ти у в'язниці,
За вікнами птиці!
Ти теж народився в орлиній сім'ї
Лиш крила розправив,
А їх обламали,
Живим у камінну труну заховали,
Щоб люди забули і мислі твої.
А мислі, мов повінь, буяють на Віслі,
На Одері, Влтаві, на синім Дунаї.
Тепер їм зупинки на світі немає,
Ці мислі ведуть переможні бої.
І ти через ґрати поглянь лиш на двір —
Кров'ю клекоче Гвадалквівір,
Кров'ю клекоче,
Розлитися хоче.
Вір в перемогу, вір!

ГАНЬБА

У В'єтнамі не був я ніколи,
І не знаю, чи буду коли.
Але гнів мій багнетами коле
Тих, що кров'ю цей край залили.
Хто вони? ·
Волелюбні французи,
Комунарів паризьких сини?
Рабовласники і боягузи —
Не французи,
А тьери вони.
Їм назад не вернутись ніколи,
Батьківщини немає у них,
І в'єтнамське розпечене поле
Їх засипле на трактах курних.
Не прославлять співці після бою
Їх затоптані в пил імена,
І покриється в людстві ганьбою
Ця брудна,
Віроломна війна.
Пісня волі проллється із тиші
У далекій жаркій стороні —
І складуть мої друзі в Парижі
Про в'єтнамських героїв пісні.

ТАК ПОЧИНАЄТЬСЯ ЛІТО

Так починається літо.
В Софії
Зійшли ми на землю, мов дружба, гарячу.
Болгаріє, чим я за ласку віддячу,
За дні твого літа,
За світлі надії?
За відгук другарський у кожному серці,
За воду холодну в новому відерці,
За кожен привіт і доземний уклін,
За перший ослін
При святковім столі —
За все, що зустрів я на братній землі.

Так починається літо.
І квіти,
І дружні привіти,
І посмішки милі,
І влет у Софію на автомобілі
З короткою рідною маркою «ЗІС».
А потім — у ліс
По крутих серпантинах,
Що тягнуться в гори, немов павутина.
І розповідь Благи зомріяна, ніжна:
«Дорога біліє, мов просіка, сніжна,
А ранком вона золота від проміння.
Це світле каміння
Самі ми носили.
Скільки тут сили,
Юнацького поту.
І ось нагорода за нашу роботу».

Блага замовкла, а очі палали,
Обтесані скали,
Камінні відроги
Стояли обабіч крутої дороги,
Вслухаючись в шепіт приглушений вітрів.
«До нас на будівлю Георгій Дмитров
Сюди приїздив.
Посідали ми в коло.
Цього не забути ніколи, ніколи.
Стояла чудесна пора вечорова».
І дівчина Блага підводила брови,
Неначе шукала знайомі прикмети.
«В цю пору помріяти люблять поети,—
Промовив товариш Дмитров,—
І ми
Помріємо разом».
Важучі ломи
Затихли,
Примовкли гримучі фугаси.
А мрії в майбутнє проводили траси.
Веселки мостів підіймались ясні,
Шуміли артільні поля вдалині.
Ми бачили нашу квітучу Вітчизну
В жаданій, майбутній порі комунізму».
Блага замовкла,
А мрії цвітуть.
Все вгору і вгору звивається путь;
Неначе до сонця ми линею, до зір,
До тих найясніших омріяних пір.

ДИМИТРОВГРАД

Димитровград —
Це молодьград —
Його творці — ентузіасти
Прийшли нові будівлі класти,
Як в Комсомольськ і Сталінград
Ходили ми.
Важкі ломи
В твердін камінні заgrimіли.
Хоч не багато ще уміли
На будівництві юнаки,
Але їм все було з руки
І все по силі,
Все по змозі
В новій Болгарії, в житті,
Яке у битвах, у тривозі
Вони зустріли на путі.
І в знак омріяної долі
У чистім полі,
Край гори,
У стоголосім комсомолі
З'явились білі табори.
І їх назвали тим ім'ям,
Що стало прапором народу
В боях за щастя і свободу.
В ровах, траншеях, сотнях ям
Уже народжувалось місто
Нового складу, стилю, змісту,
Яке не знищить паліям.
І будуть жити в ньому люди
Нового змісту, стилю, складу,

І виростатимуть споруди
На славу літ Димитровграду.
Прийди сюди і подивись
У шир, у глиб, у синю вись,
Візьми за руку, привітай
Другаря кожного, другарку,
Спитай —
І враз тебе по парку
В бесідки тихі поведуть.
А звідти прямо ляже путь
В палаци мармурні ясні,
У дитсадочки голосні,
В монтажні цехи і ливарні
З ритмічним рокотом станків.
Це все у мріях юнаків.
А нині дні жаркі, ударні,
А нині — брили сірі, сині,
Та свіже вапно, та горби,
Та світлі душі,
Руки сильні,
Та в небі —
Миру голуби.

У МОСКВУ

Місто Кушка — південний форпост,
Я востаннє виходжу на пост,—
Завтра зранку із Кушки в Москву
По барханних морях попливу.
До світання в сухій тишині
Я рахую години нічні.
Сонце раннє лягло на траву,
Поїзд вигнув дугу димову.
У Москву,
У Москву,
У Москву,—
Пружні рейки заводять пісні.
Все, що бачив у сні,
Наяву
Я побачу —
Побачу Москву.

ВЕСНА

Жага до знань,
Така жага,
Що кожна хвиля дорога.
Бібліотеки і музеї,
Нові картини в «Колізеї» —
Нема кінця,
Часу нема.
Москва-ріка льоди лама.
Весна —
У серце із вікна.
Від почуттів п'яним-п'яний.
Я був не в міру мовчазний,
Бо не вмещалося в слова
І не вмещалося в пісні
Усе, що в ті юнацькі дні
Моя Москва
Несла мені.

**ВЕРБИ
В КРАСНОПРЕСНЕНСЬКОМУ
ПАРКУ**

Вони мені нагадують сагу
В Чернеччині над лугом, під горою,—
Зимою у глибокому снігу,
В ряснім убранні літньою порою
Ці верби рідні, ніжні і близькі.
Під ними в'ються стежечки вузькі —
Йдуть москвичі під верби спочивати,
Книжки читати, думати, співати
І мріяти під шелести верби.
Могутні поруч височать дуби,
Та найніжніші ці гаї вербові,
Немов оселя братньої любові,
Немов утілення краси і вроди
Гостинної російської природи.

ЧЕРВНЕВА НЕДІЛЯ

Рік сорок перший.
Червнева неділя.
Мені подзвонили, що в Галі весілля,—
Уранці було це.
І раптом війна...
Я вийшов із дому —
Столиця ясна.
Іще не одквітла весна,
Ще троянди...
А в парку машини,
зенітки,
снаряди.

Весілля...
Червнева неділя...
Війна...
З весільної чаші я вже не нап'юся,
І скоро додому уже не вернуся.
Без мене весілля,—
якщо воно буде.
Кудись поспішали озброєні люди.
В райкомі сказали:
«Зібраться у дві».
Вночі з автоматом я йшов по Москві,
Стояла тривожна важка тишина.
Так починалась війна.

ТАК ПОЧИНАЛАСЬ ВІЙНА

Так починалась війна.
У шинелі,
Важкій, зашкарублій від пилу і солі,
Я йшов по Тверському.
Дрижали панелі,
З фасадів летіли камінні консолі,
Гриміли гармати,
Свистіли фугаски.
Я йшов по Тверському,
По Трубній
на гірку.
Дзвонили дванадцять куранти на Спаській —
Тривожним годинам вели перевірку.
Тривожним годинам!
А серце раділо
Від точного бою,
Від мирного дзвону.
І знов поспішав я до ратного діла.
Холодні теплушки пливли од перону.
А потім,
неначе джерельна вода,
Від рваної рани і давньої спраги —
Той дзвін прибавляв мені сили й насаги.

В ЧАС ВІЙНИ

На морозі тріщать дерева.
У п'ятому потонула Москва.
Рік війни, день війни, ніч війни.

Ти лягай, моя люба, засни.
А мені
На війні
Не до сну,
Я вогнем по кущах полосну,
Щоб лежав
І дрижав
У кущах
Лютий ворог завжди по ночах.
Рік війни, день війни, ніч війни.

Спи...
Бажаю тобі тишини,
Щоб здорова була і жива
Ти, кохана,
І наша Москва.

ЛЮСЯ ЛЮСІНОВА

Іду по Люсінівській.
Люся Люсінова,
Пам'ять про тебе легендою стала.
Знаю, що ти смолоскипом палала
В дні революції,
Люся Люсінова.
Знаю — ішла ти з полками червоними
З Кримського валу на юнкерські зграї,
Знаю, що ім'я твоє не вмирає,
Сміло крокує на фронт з батальйонами.
Ім'я твоє у дівочих збентежених
Чистих серцях, що тепер за заставами
Б'ються в снігах, тягачами змережаних,
Між ополченськими грізними лавами.
Знаю, що там, за долиною Нарською,
Ти медсестрою ідеш серед бою.
Знаю, що з Зоею Космодем'янською
Ти поділилась своєю судьбою,
Люся Люсінова.

В ПАРТИЗАНАХ

З центрального штабу ми їхали ЗІС'ом,
А далі швидким літаком.
Ми сіли в Поліссі під спаленим лісом,
А потім, під вражим вогнем і залізом,
Ішли до Карпат з Ковпаком.
І скрізь на стоянках тріщала морзянка
У ніч вітрову, грозову.
Маленька Анютка — стара партизанка —
Шукала в ефірі Москву.
Їй всі помагали мовчанням чутливим
Хвилину, годину, всю ніч.
Аж поки Анютка з обличчям щасливим
Не скаже: «Ви чуєте річ?»
Ми чули не мову — дрібні перестуки,
Та все ж розуміли слова.
І брали гвинтівки в обпалені руки,
Ішли через гори, провалля і луки —
Куди наказала Москва.

ПЕРЕМОГА

Штандарт німецький впав на брук,
В зубчасту тінь Кремля.
Навік розпавсь фашистський крук,—
І ожила земля.
У Горках Ленінських тоді
Ми в Лисенка були.
Буяли сили молоді
В його натхненному труді,
Нові жита цвіли.
Чужих знамен брудні шматки
Летіли в тінь Кремля,
А тут уперше за віки
В пшениць росло гілля.
А тут учений оком лінз
Дивився на зерно —
І в нім він бачив комунізм,
Як сонце у вікно.

ЯЛИНА

Тут був старий маленький дім.
Я жив у нім,
Тут нині сквер.
Якийсь дбайливий інженер
Поставив срібні ліхтарі.
Коло будиночка в дворі
Я посадив колись ялину,
А сам в широкий світ полинув.
Лишились в згадці незабутні
Старий будиночок на Трубній,
Мала ялинка край вікна.
Тепер у скверику вона
Стоїть висока і струнка,
Все жде з походу юнака.
Я повернувся — не впізнала.
Але я рад, що ти чекала,
Що ти здорова і жива,
Що зберегла тебе Москва.

ЗГАДАЄШ ПРО МОСКВУ

Згадаєш про Москву в далекій стороні
І зразу знайдеш часточку її.
Листок газети в тихім курені,
Він із Москви дійшов у ці краї.

Чабан із табакерки тютюну
Подасть тобі, з поклоном до землі,
І ти побачиш зірочку ясну
На Спаському високому шпилі.

У пастуха на грудях ордени —
Емалі блиск і золота лиття,
Це ж у Москві присуджені вони
За трудове, за праведне життя.

В гуцульській хижі ляжеш уночі,
Юнак напне антену між ялин —
З тобою розмовляють москвичі,
Аж поки сон не зійде з верховин.

Отак завжди — чи був ти в ній, чи ні —
Москва незмінно лине за тобою.
І може, тим з дитячих літ мені
Вона була не містом, а судьбою.

«ПРАВДА»

«Правду» приносить поштар на поля —
Люди на мить припиняють роботу.
Жарко парує весняна рілля,
Враз поборовши недавню дрімоту.
Хтось розгортає широку сторінку,
Бачить знайому, усміхнену жінку.

«Катре, це ти?!»

Зашуміла бригада.

Лине по полю розгорнута «Правда».

Знають про Катрю всі села, райони...

Знають мільйони.

А там, у Москві,

Вже відливають сторінки нові,

Знов зашуміли ротатори дужі.

Завтра в Калузі або на Побужжі

В стані колгоспнім або в котловані

Будуть казати Грицькові, Уляні

Нашої правди жадані слова.

«Чуєш, про тебе говорить Москва!»

«Що ви, звідкіль це?»

А щастя по вінця.

Справді, у «Правді» на першій сторінці!

«Я ж і не думав!»

«Чи я сподівалась!»

Правда з газети в серця розливалась,

Житом шуміла, ходила цехами,

Йшла по Вітчизні новими ділами,

Слалась відлунням з Ігарки до Балти

Й знову верталася в «Правду» на шпальти.

ЦЕ ВСЕ МОСКВА

Сліпе дівча з далекої Туви
Летить в Москву, щоб там вернули очі.
Сліпе дівча — стеблиночка трави
Летить в Москву в пітьмі своєї ночі.

Сліпе дівча у лікаря сидить.
Воно дрижить, лякається і плаче.
Сліпе дівча в м'якому ліжку спить,
Прокинулось,
Поглянуло...
І... бачить!

«А як зоветься те, що там шумить?»
Дівча поводить ручкою слабою.
Хірург сказав, замислившись на мить:
«Це все зоветься, дівчинко, Москвою».

ТИШИНА

Досвітній спокій у Москві,
На площі вогники живі,
Стоїть над містом тишина,
Довкола — світла далина
Моеї мирної землі.
І донька рученьки малі
З колиски тягне уві сні
Навстріч весні,
І тишині.
І я кажу в заморський край:
Поки ще тихий небокрай,
Поки святкова чиста вись,
Спинись, Америко,
Спинись!
Бо ця московська тишина
Сильніша, ніж твоя війна.

Я БУВ У ЛОНДОНІ КОЛИСЬ

Я був у Лондоні колись,
Де пил віків лежить на цеглі,
Де сиві лорди грають в кеглі,—
Вони з тим пилом збереглись.
Все грають в кеглі, а Малайя
Давно вогнем війни палає.
І важко дихалось мені
В задушливій старовині.
Я повернувся у Москву,
Побачив Кремль старий в обнові,
Його знамена пурпурові,
Його зірницю вогневу.
Зустрів дружків моїх старих —
Які нові думки у них,
Які в них прагнення, надії
І вдача в них яка палка!
І я відчув, що молодію,
Бо знов до творчості і дії
Мене Вітчизна заклика.

НА ГРІНВІЧІ

У Лондоні, на Грінвічі, вгорі
Вночі і вдень мигають ліхтарі,
Щоб люди знали в морок і туман,
Де йде меридіан.

У Лондоні, на Грінвічі, щомить
Старий годинник стука і гримить,
Щоби зулус, індус і папуас
Кляли той час.

У Лондоні, на Грінвічі, вночі
Включають саморобні приймачі
Бездомні люди — слухати щораз
Московський час.

МАО ЦЗЕ-ДУН В МОСКВІ

По Москві іде Мао Цзе-дун.
Б'ють куранти, близиться світання,
З площі Маяковського, Повстання
Від сирен зринає безліч лун.
По Москві іде Мао Цзе-дун.
Він уперше бачить наяву
Місто, ним омріяне за роки,
І тепер його широкі кроки
Міряють Москву —
Таку нову
І таку велично урочисту,
Що вождю Китаю — комуністу —
Бачиться майбутнього Пекін,—
Як Москва по юності, по змісту
Тільки з іншим вибарвленням стін.

НАДІЯ ВСЬОГО СВІТУ

Москва — це надія всіх чесних людей,
Великих ідей,
Заповітів,
Думок.
Із неї до кожного серця струмок
Тече і сповняє водою живою
Серця, що навіки злилися з Москвою.
Поль Робсон в Америці каже:
«Москва!» —
І тиша бринить, мов туга тетива.
«Москва!» — пролунає в робочім Парижі
І зразу в напрузі врочистої тиші
Підійметься прапор —
«За волю, за мир!».
Всієї планети розбуджений шир
Потоком великих надій обмива
Всесильна,
Несхильна
І світла Москва.

ПІСНЯ ДРУЖБИ

Наш Київ з Москвою у дружбі великій,
Між ними шляхи вікові.
Недаром поклявся Богдан світлоликій
На вірність державній Москві:

І дружба розквітла у ленінські роки,
У сталінські славні літа,
Ідуть з нею люди у шахти глибокі,
В поля, де красують жита.

І мати вночі над колискою сина
Думки виливає свої,
Про те, як з Москвою живе Україна
У дружній великій сім'ї.

І виросте син той палким патріотом
У сонячні днини нові.
Жадібний до вчення, рвучкий до роботи
І відданий рідній Москві.

І буде із роду до нового роду
Зростати ця дружба жива.
І житиме вічно у серці народу,
Як мати — велика Москва.

НА ВУЛИЦЯХ МОСКВИ

Місто сили,
Місто слави,
Місто дивної краси.
Від застави до застави,
Наче сонячні заграви,
Електричні пояси.

Вулиць сяєво промінне
Від Кремлівської стіни,
Там буяння,
Там кипіння
Молодого покоління,
Що не любить тишини.

Із його швидким потоком
Ти зливаєшся за мить,
Ти співаєш ненароком,
Ти ступаєш певним кроком
Так, що вулиця гримить.

А навколо тебе друзі
Йдуть, усмішки несучи,
І немає місця тузі,
Бо навколо тебе друзі,
Вірні друзі-москвичі.

ПІСНЯ-МРІЯ

Упаде на трави росяне сузір'я,
Місяць кине стрічку вогневу,
Я відкрию двері, вийду на подвір'я
І почую пісню про Москву.

У жаркій уяві зашумить пшениця,
Колосок — аж гнеться на стеблі,—
Може, за пшеницю і мене столиця
Привітає в світлому Кремлі.

Ой, коли б насправді все воно збулося,
Ой, коли б ці мрії наяву.
Наливайся ж соком, золоте колосся,
Дай мені побачити Москву!

ЗАСПІВ

Дощ пройшов,
І світлі ручаї
В синє море виливають воду.
Може, так і ці пісні мої
В океан співучого народу
Потечуть, як світлі ручаї.
Хай струмок те море не поглибить,
І не буде слави по мені,
Як хмарина мусить воду вилить,
Так і я — всю душу у пісні.
І коли по житу, винограду
Травень хлюпне воду із ковша
І підіймуть люди пісню радо —
Буде в пісні жить моя душа.

Я ЛЮБЛЮ ПОЕЗІЮ

Я люблю поезію, як мати
Любить сина сповивати,
Як старий досвідчений коваль
Любить сталь
Тверду і неслухняну,
І як любить хустку полотняну
Сива ткаля.
Грузне в землю паля
На Дніпрі, де скоро буде міст,
Чи іде гуляти тракторист
І співає пісню під гармонь,
Чи долонь
Гарячий дотик в дружбі,
Чи розвідник на тривожній службі,
Чи ганьба в обличчя палія —
Все це є — поезія моя.
Не як форма,
А як мідь в лиття,
І у ній вся суть мого життя.

ПОЕТ

Стать поетом — мало ним родиться,
Мало знать закони рим і троп,
Мало чуть, як рветься бомби криця,
Як бринять шовкові струни строп.
Мало знать усі моря і ріки,
Землі всіх розвіданих широт,
Вмерлі мови, роджені говірки,
Давніх слів недавній поворот.
Мало бачить відблиски і тіні
На пері, на скроні, на стеблі
І вчувать у першому цвітінні
Весняну розбурханість землі.
Все було це.
І йому в данину
Принесли серця свої віки.
Той поет,—
Що став на путь єдину,
По якій ідуть більшовики.

ХВАЛЮ Я В ЛЮДЯХ РУХ І ДІЮ

Хвалю я в людях рух і дію,
Жадання, прагнення хвалю.
Люблю в них віру і надію,
І те, в що вірують — люблю,
Люблю народ, якого силу
Ніхто не зломить у віках,
Люблю мою Вітчизну милу
У всіх краях,
На всіх стежках.
Люблю солдата, що вмирає,
Але не кидає клинка,
Люблю поезію безкраю,
Як вільний шлях мандрівника,
Де в кожному слові рух і дія,
Жадання, прагнення у даль,
Де сива казка молодіє
І новий гарт приймає сталь.

* * *

В ім'я полеглих на війні,
В ім'я народжених в ці дні,
В ім'я великої свободи,
Яку відстоюють народи,
За мир і щастя на землі —
Я всі слова мої не злі,
Всі почуття мої гарячі,
Всю душу пристрасної вдачі
Тобі, Вітчизно, віддаю,
Не під гітару у маю,
А в мужнім голосі горніста,
Співця, бійця і комуніста
У переможному бою.

НА ВИСТАВІ «ПЛАТОН КРЕЧЕТ»

Хірургу погано, підкошує туга,—
Немає з ним друга,
Подруги немає.
За вікнами вітер дерева ламає,
На травах від яблунь рожева пороша.
«Платоша, Платоша...»
То мати гукає,—
«Платоша, іди — чоловік умирає».
І я підіймаюсь, озватися хочу.
То мати гукає,
То мати шепоче,
Мене виряджаючи в дальню дорогу,
У ніч горобину, у смертну тривогу.
І там, де дроги, де засади безкраї,
Де птах не пролине і звір не проскоче,—
«Платоша, іди — чоловік умирає».
І я підіймався в огонь серед ночі.
То мати гукає,
То мати шепоче
В годину страшної біди:
«Платоша, Платоша, іди!»

ЦІЛЮЩІ СЛОВА

Ніхто ще не знав, чи судилося вижить
Від двох розривних, що попали в живіт.
З ворожого тилу, щоб там не залишить —
Везли мене в Київ під гуркіт підвід.
А як положили в шпиталі на ліжку,
І смерть відхилилася грохи набік —
Прийшов з лікарями до мене Малишко,
І з ліками вірш його в жилах потік.
Читав про сніги, про мою Україну...
«На захід фронти і фронти...»
Крізь бинти
Цілющі слова наповняли руїну
Шагованих м'яз.
Підіймались мости,
Підірвані мною на Случі, на Збручі,
Кінчалися бурі, розходились тучі.
Я житиму!
Чуєте — житиму!
Жити!
Слова ті промінням стікали по житу,
Горіли сузір'ями в росах отави,
Несли над шляхами стовпи вихрові.
Бажаю їм вірним найвищої слави,
Що вмерти зі мною прийшли,
І живі
З живим пролітають у далі незнані,
Як подруги ніжні,
Як друзі незламні,
Як вітри весняні, що віють з степів,
Як рідна земля, що родила їх спів.

* * *

Погасили світло стомлені кияни,
Лиш відлуння пісні лине до Дніпра.
Настає світання, мерехтять тумани.
Здрастуй, наша ранішня пора!
Сонце над Іркутськом,
Сонце над Москвою,
Над Дніпром-рікою сонячні мости.
Здрастуй, день майбутній!
Пісню новою
Прорости.
Прорости і викинь колос повнозерний,
Хай його напоять сонце і вода,
Щоб співець народний, як Марко
Озерний,
Став героєм славного труда.

* * *

Коли виносили із бою
Мене по чистому льоду —
Чотири впало на ходу,
А два дійшло.
І я з тобою
Тому, що там на полі бою
Чотири впало на ходу.

* * *

Гуцулко Олено,
Скажи мені слово,
Що вік зберігатиме згадка твоя.
Вона пригорнулась, гнучка, малинова,
І тихо назвала мое ім'я.

**ПРОСТИ, СИНОК,
ЗА ВСІ ЛІТА РОЗЛУКИ..**

Прости, синок, за всі літа розлуки,—
Хіба я знав, що ти на світі є!
Горів літак, над ним кружляли круки,
В обривках строп життя було мое.

А потім кінь, відбитий у мадьяра,
Нова сім'я в загоні Ковпака.
Через бої за гори, кругояри
Простягся шлях бійця-підричника.

На сто мостів наклав я з болем руки,
Крізь сто смертей пройшло життя мое.
Прости, синок, за всі літа розлуки,—
Хіба я знав, що ти на світі є.

ВЕСНЯНИЙ ГРІМ

Весняний грім,
Рвучкий весняний грім,
Давай його у серці повторім,
Коли на скронях перша сивина,
Коли у зорі синя далина,
Давай з весняним громом почуттів
Стрічати рань небачених світів.

* * *

Так, як Данте любив Беатріче...
Ні, не так!
Я земний, а земля
Від засухи поколеться тричі
І від спраги попалить поля.
Я не хочу скрипіть сухостоем
На курнім роздоріжжі роки.
Грозовим і буремним настоєм
Розіллюся, як повінь ріки.
Затоплю тебе в радісній стрічі,
Захлюпну твою душу в теплі.
Данте в небі любив Беатріче,
А тебе я люблю на землі.

ХАЛІФА СПІВАЛА ПРО МОРЯ

Халіфа співала про моря
На камінні вибитого молу.
В неї жар намиста з янтаря
І значок зірчастий комсомолу.
В неї брови — віти комиша,
А душа...
Про душу нам не знати.
Золота, я думаю, душа,
Коли вміє так вона співати.

* *
* *

Оксано, мрійнице,
Ти мрія
Ранкових днів мого життя.
Мов теплий подих степовія
Живуть юнацькі почуття
В мені,
В душі моїй на дні.
І тому згадка мовчазна
Зринає в пам'яті щоднини,
У хмарні й сонячні години,
Коли на серці тишина.

* * *

Скільки проїхав, скільки пройшов —
Спитай у моїх підшов.

Скільки провів я безсонних ночей —
Читай по утомі очей.

Скільки жадоби кохання в мені —
Скаже, хто був на війні.

ХОДИМО, КОХАНА, У ЛІС...

— Ходімо, кохана, у ліс.
— Ще холодно в лісі, мій друже.
— Не дуже,— кажу я,— не дуже!
Там зелень березових кіс.
Ходімо, кохана, у ліс.

— Ходімо, кохана, на луг.
— Ще мокро на лузі, мій друже.
— Не дуже,— кажу я,— не дуже!
Там повинню криється Буг.
Ходімо, кохана, на луг.

— Ходімо, кохана, в степи.
— Ще вітер студений, мій друже.
— Не дуже,— кажу я,— не дуже!
Там квіти, куди не ступи.
Ходімо, кохана, в степи.

— Ходімо, кохана, в мій дім.
— Ходімо, назавжди ходім.

* * *

Мені приснилась та білява,
Що у Чернечому гаю
Спливла з туману, мов уява,
І душу вразила мою
Простими, ніжними словами.
Текла ріка між островами
І підмивала явори.
Багато літ з тії пори
Пройшло в минуле.
Промайнули
Юнацькі весни мандрівні,
Столиці, слободи, аули —
Аж до війни.
І на війні
Вона приснилася мені
Або привиділась —
Не знаю.
Вночі лежав я серед гаю,
І кров холола на льоду.
Тоді почувлось:
«Бачу, знаю!
Іду, іду!
Лечу, лечу!
Сльозами рану омочу...»
І підійшла моя білява,
То був не сон і не уява —
Вона сестрою підійшла,
Цілющі сльози пролила
На рвану рану вогневу.
І я живу.

ДІВЧИНА ВСМІХАЛАСЯ У СНІ

Дівчина всміхалася у сні.
Що їй снилось — нам того не знати.
Може, рідні звільнені Карпати,
Може, перша зустріч навесні
З молодим хоробрим плотогоном.
Бігла даль досвітня за вагоном,
Дівчина всміхалася у сні.
А коли уранці пробудилась,
Не сказала, що їй ніччю снилось,
Лиш тугіше коси заплела
І тихеньку пісню повела.
Про любов співала, чарівна,
Про того, що очі, як тернини,
Про того, що їхав з України —
Бо війна...
Спинилась далина.
«Я вже й дома», — дівчина сказала.
І її обняв серед вокзалу,
Мабуть, той, що снився цілу ніч.
А вона його назвала братом.
Я вклонивсь омріяним Карпатам
І пішов майбутньому навстріч.
Це було давно.
А нині лист.
І який на диво ніжний зміст!
Як же я не знав тоді, що в сні
Дівчина всміхалася мені.

В НІЧНІЙ ІМЛІ

Оце те місце, де вона
Вночі прощалася зі мною.
Ще день один —
І я з війною
Пішов на захід.
Тишина.
Яка тут нині тишина!
Які на морі світлі хвилі,
Які оливки сивокрилі
Стоять на варті давнини.
Чи ти вернулася з війни?
Чи на могилу десь у полі
До тебе хилиться поволі
Гнучка берізка молода?
Шумить вода
В нічній імлі.
Стоять на варті кораблі
І стережуть оці місця,
Де жаром сповнені серця
Вславляли юність на землі.
В нічній імлі
Шумить вода.
І знову пара молода
Іде туди, де ми колись
З тобою вперше обнялись
В душнім оливковім гіллі.
Вартуйте щастя, кораблі!

ЩАСТЯ

Вона несла кохання повне серце,
Мов із криниці підняте відерце.
Все боячись у ямку не ступнуть,
Щоб і краплини щастя не схлюпнуть.
А щастя хлюпалось,
Усмішкою лилось.
В ту мить її зустріти довелось,
І я спитав красуню молоду:
«Куди ти йдеш?»
«До вірного іду,
До любого, до тесляра Гордія.
Він робить хату там, коло Десни.
В правлінні кажуть — є усі надії,
Що ми у неї ввійдем восени,
Найкраща хата буде на селі.
Ростимуть наші діточки малі...
Та що це я таке наговорила!»
І, як маленька, хусткою закрила
Ясне обличчя.
Пройде ще півріччя —
І на весіллі музика загра,
І буде сонце,
Будуть зорі ніччю,
Ростиме в світлій хаті дівтора.

* * *

Вийду ніччю до води —
Ой, Дунай-ріка,
Ой, поля мої, сади —
Юність гомінка.

Я нічого не втаю,
Все віддам — бери.
Первоцвітами в маю
Застелю двори.

Тільки, любий, щоб навік,
Тільки назавжди.
Подивись, який потік
Синьої води.

І любов моя така,
Бережи її.
Ой, шумить Дунай-ріка,
Як літа мої.

ЗУСТРІЧ

Завітала в гості,
Стала на порозі.
Каже: «Я зустріла
Свадьбу на дорозі.

Молодий — хороший,
Молода — хороша.
Жаль, що я на неї
Долею не схожа.

На війні загинув
Той, кого любила».
Синій вечір линув,
Розпустивши крила.

Та жива надія
Заповняла груди —
Може, ще приїде,
Може, ще прибуде.

Жди — прибуде милий,
Стане на порозі.
Я тоді зустріну
Свадьбу на дорозі.

Молода — хороша,
Молодий — хороший.

Жаль, що я на нього
Долю не схожий.

Що мене так вірно
Інша не любила.
Синій вечір линув,
Розпустивши крила.

* *
*
*

Близька, замріяна, струнка,
З важкими косами тугими
Щодня у згадці виника.
Її словами дорогими
Говорить ніч.
Мені навстріч
Тоді летять юнацькі весни.
А хто вона?
Скажу вам чесно:
Не знаю — хто і як ім'я...
Це, мабуть, молодість моя.

КОМСОМОЛ

Комсомол —
Це слово незвичайне
Я уперше стрів колись давно.
Йшли на мітинг юні харківчани,
Залітала пісня у вікно.
І було святково в дитбудинку
Від пісень і музики тоді.
На трамвайну Павлівську зупинку
Підійшли три хлопці молоді.
І один підняв знамено вгору,
На знамені злотом —
КОМСОМОЛ.
День летів у присмеркову пору,
Харків дихав пахощами смол.
І було щось дивно урочисте
У знамені, в слові, у житті.
Сизі бруки, небо світло-чисте —
І на всьому букви золоті.
«Комсомол»,
Повторювали діти.
«Комсомол»,
Гукали юнаки.
«Комсомол»,
Казали навіть квіти,
Мною в дім принесені з луки.

ПРИВІТ

Вам привіт, киянки, галичанки,
Партизанські сестри, матері,
Пригадайте, як ішли тачанки
Через ваші села на зорі.

Скільки їх, тих сіл, по ранніх росах
Ми пройшли в загонах Ковпака!
Скільки вас, струнких і русокосих,
Нас стрічало з кухлем молока.

«Їжте, хлопці, пийте, наші любі!
Та світи ж вам, доленько, в путі!»
Журавлі скрипили, і на зрубі
Колихались відра золоті.

Дужі коні випивали воду
З ваших рук, натруджених давно.
Ми казали: «Ждіть кінця походу,
Як приїдем — стукнем у вікно».

Буде мова довга і хороша,
Буде дяка щира, як завжди.
Куряви розвіяна пороша
Замела на вулицях сліди.

Відгули походи славнозвісні.
І тепер, як думалось давно,—
Я словами пристрасної пісні
Стукаю вам з вулиці в вікно.

ШИРОКИЙ СТЕП

Широкий степ,
Великий світ —
Дощі-хлющі весною.
Пошли привіт,—
Летить привіт
Лункою долиною.

Іди хоч день,
Іди хоч два
До краю-виднокраю —
Росте трава,
Цвіте трава,
Живе — не умирає.

Тут ліг снаряд,
Там два підряд —
Покопані толоки.
Вогні горять,
Стежки курять
На всі чотири боки.

Широкий степ,
Великий світ —
Дощі-хлющі весною.
Пошли привіт,—
Летить привіт
Лункою долиною.

І трактори
Ідуть-гудуть,
Розорюють толоки.
Широка путь,
Щаслива путь
На всі чотири боки.

КОНІ ВОРОНІ

Копитами вдарте, вороні,
У степу ми з вами не одні.
Йде за нами нічка пізня,
Перед нами тиха пісня
В рідній стороні.

Копитами вдарте, вороні,
Он вогні засяли вдалині.
То з вікна моєї хати
Світить нам старенька мати
І співа пісні:

«Ой літа,— ви коні вороні,
Скинули з сідельця на війні
Мого сина молодого
Серед поля золотого
В дальній стороні».

Копитами вдарте, вороні,
Я в сідельці, мамо, на коні,
І несуть мене по полю,
Де здобув я нашу волю,
Коні вороні.

ДВА БРАТИ-СОЛДАТИ

Верталися з фронту
Два брати-солдати,
Вертались додому,
До рідної хати.

Курилась, пилилась
Знайома дорога.
Два брати-солдати
Дійшли до порога.

Стрічала їх мати,
Вітала їх мати.
Вклонилися рідній
Два брати-солдати.

Гукала їх мати:
— Ідіть спочивати! —
Два брати-солдати
Не йдуть спочивати.

Мішечки скидають
Два брати-солдати,
На трактор сідають
І — в поле орати.

Працюють, воюють
За жито багате
На рідному полі
Два брати-солдати.

ЧОРНОМОРЦІ-КОМСОМОЛЬЦІ

Идуть у море кораблі,
В морі хвилі не малі,
Не малі вали.
Та на вахті комсомольці,
Наші хлопці-чорноморці
В штормах побули.

Севастополь вже у млі,
Вийшли в море кораблі,
Хвиля нароста.
Та на вахті комсомольці,
Наші хлопці-чорноморці,
Путь у них проста.

Розходились бурі злі.
Идуть по морю кораблі,
Піниться вода.
Та на вахті комсомольці,
Наші хлопці-чорноморці —
Сила молода.

Слава нашої землі
Чорноморські кораблі —
Варта броньова.
Там на вахті комсомольці,
Наші хлопці-чорноморці —
Гордість бойова.

КОВАЛІ

Наша кузня на селі.
Нас чотири ковалі —
Гриць, Мишко,
Ілько та я —
Вірна, здружена сім'я.

Ми по три норми видаєм,
Ми цілий день куєм, куєм,
Куєм, гартуєм лемеші,
Куєм по-честі, від душі.

Гвардієць перший наш Ілько,
У нього чуб, як молоко.
Горів у танку він не раз,
Як кожен з нас,
Як кожен з нас.

Ми по три норми видаєм,
Ми цілий день куєм, куєм,
Куєм, гартуєм лемеші,
Куєм по-честі, від душі.

Мишко звитяжець із звитяг,
Він перший вскочив у рейхстаг.
І нагороджений не раз,
Як кожен з нас,
Як кожен з нас.

Ми по три норми видаєм,
Ми цілий день куєм, куєм,
Куєм, гартуєм лемеші,
Куєм по-честі, від душі.

Наш Гриць стояв за Сталінград,
На нього лив залізний град,
Стрічав він смерть в бою не раз,
Як кожен з нас,
Як кожен з нас.

Ми по три норми видаєм,
Ми цілий день куєм, куєм,
Куєм, гартуєм лемеші,
Куєм по-честі, від душі.

І в мене доля не хистка,
Я воював у Ковпака
І бив загарбників не раз,
Як кожен з нас,
Як кожен з нас.
Тепер куєм щасливий час,
Щасливий час.

КОМСОМОЛЬЦІ, ВПЕРЕД!

Як ішли на війну громадянську
У димах, у загравах, в огні —
Молоду нашу землю радянську
Окриляли пісні голосні:

Комсомольці, вперед!
У бою і в труді
Хай палають серця молоді.
Комсомольці, вперед!
У труді і в бою
Ми прославим Вітчизну свою.

На колгоспних полях, на заводах,
Де будівель високі ліси,
В приамурських важких переходах —
Скрізь лунали дзвінки голоси:

Комсомольці, вперед!
У бою і в труді
Хай палають серця молоді.
Комсомольці, вперед!
У труді і в бою
Ми прославим Вітчизну свою.

В сталінградських боях і в Берліні,
На Уралі і в зміні нічні,
На одеськім гарячім камінні
Переможно лунали пісні:

Комсомольці, вперед!
У бою і в труді

Хай палають серця молоді.
Комсомольці, вперед!
У труді і в бою
Ми прославим Вітчизну свою.

І тепер у славетну річницю
Комсомольці у дружній сім'ї
В кожному місті і в кожній станиці
Голоси підіймають свої:

Комсомольці, вперед!
У бою і в труді
Хай палають серця молоді.
Комсомольці, вперед!
У труді і в бою
Ми прославим Вітчизну свою.

КОМСОМОЛЕЦЬ-МАШИНІСТ

Комсомолець-машиніст
Родом із Черкас,
Комсомолець-машиніст
Їхав на Донбас.

І сказав: «Марійко, жди,
Повернуся враз,
Наші скорі поїзди
Підуть до Черкас.

Я на першому прийду,
Та й гукну гудком».
Мила каже: «Підожду...»
І маха платком.

Ждала, ждала...— Все нема,
Пролітає час.
І поїхала сама
Прямо на Донбас.

Комсомолець-машиніст
Дівчину шука.
Пролітає через міст
Та гудком гука.

А Маруся в лаву йде,
Каже: «Ой, Петрусь,
Не шукай мене ніде —
Я сама знайдусь».

І знайшлася в добрий час
Маня молода —
Відмічав її Донбас
Орденom труда.

У Червоному Кремлі
Стрілися вони.
Добра слава, по землі
Піснею дзвени!

ПІСНЯ ПЛОТОГОНА

На Десні
По весні
Я співаю пісні,
На Десні
По весні
Я збираю плоти.
Я збираю плоти,
Щоб іти
По Дніпрі,
Щоб іти по Дніпрі
Від зорі
До зорі.
Навкруги
Береги,—
То луги,
То поля.
Розцвітає земля.
Наша рідна земля.
Ой цвіти,
Ой рости,
Неозора земля!
Ой проносьте, плоти,
Юну пісню здаля.

ПІСНЯ ВЕТЕРАНА

Ти кажеш: «Дідусь».— А який я дідусь?
Я шаблі і кулі в бою не боюсь.

Який я дідусь! Я солдат-ветеран,
В японську війну штурмував Ляоян.

В п'ятнадцятому році я був на війні,
В сімнадцятому році — в жовтневім вогні.

В війну Вітчизняну я був партизан.
Який я дідусь! Я солдат-ветеран,—

Живу і тепер я у славнім труді,
І заздять в роботі мені молоді.

Який я дідусь! Я солдат-ветеран —
У мене на тілі чотирнадцять ран.

П'ятнадцяту рану, чи гибель свою
Прийму за Вітчизну в майбутнім бою.

Так вип'ємо ж, друзі, налейте стакан!
Який я дідусь! Я солдат-ветеран.

ЧОТИРИ ДРУЗІ

Нас чотири побратими,
Нерозлучні друзі.
Як один до сіна йтиме —
Зразу всі на лузі.

З косами на лузі
Всі чотири друзі.
Потече весела пісня
Ген по синім Бузі.

А як скінчимо роботу,
Вийдемо гуляти:
Із-за тину, із-за плоту
Миких виглядати.

Вклоняться подрузі
Всі чотири друзі.
Потече весела пісня
Ген по синім Бузі.

Мов по змові, поженились
Зразу всі на свята.
Скоро й діти народились —
Любі соколята.

Наші діти — друзі,
Зійдуться на лузі,
Потече весела пісня
Ген по синім Бузі.
Поженились наші діти —
Стало в нас народу.

Як прийшлося фашиста бити
Ми зібрали роту.

І по всій окрузі
Побратими друзі
Повели загін хоробрий
Ген по синім Бузі.

Нас чотири бригадири,
Йдемо на поле радо,
І змагаються чотири
Вславлені бригади.

Так пустімо, друзі,
Чарочку по крузі,
Хай тече весела пісня
Ген по синім Бузі.

ПІСНЯ МЕТАЛУРГІВ

Удень, уночі, на світанні
Тут вариться сталь у вогні.
За роки гарячі ударні
І люди тут стали стальні.

В повітрі, на морі, на суші,
В металі твердим з-під різця —
Дзвенять їх гартовані душі
І б'ються незламні серця.

Заморських банкірів сваволя
Їх днів золотих не псує,
До миру залізму їх волю
Ніяка війна не проб'є.

Вони при мартені і домні
Стоять у години нічні
Сміливі, умілі, невтомні,
Як Сталін в роботі стальні.

І сонячні дні комунізму
Осяють у перших полках
Цю гвардію, мужню, залізму,
Із ленінським стягом в руках.

ХАРКІВ'ЯНКА

Заспіваймо пісню
Про гулянку пізню,
Про Улянку,
Харків'янку,
Заспіваймо пісню.

Та Улянка,
Харків'янка,
Садить ліс на полі.
Ні покою,
Ні спокою,
Не дає Миколі.

Тракториста,
Гармоніста
Обняла тривога,
Бо Улянку,
Харків'янку,
Жде нова дорога.

Він іде на пісню,
На гулянку пізню.
«Ой, Улянко,
Харків'янку,
Як нам жити різко?»

«Кожному дубочку
Серця по шматочку
Я лишала,

Як саджала
Саджанці в ярочку.
Я поїду зранку
На нову ділянку.
Між дубками,
Берестками
Згадуї харків'янку».

НА ГОРАХ КАРПАТАХ

На горах Карпатах, де буки рясні,
Гуцулка співає веселі пісні.
Квітує малина
І в'ється стежина
На скелі круті, кам'яні.

Гуцулка на скелю високу зійшла
І зором свій край чарівний обвела.
Квітує малина,
Росте Україна,
І ширяться славні діла.

За Прутом широкі колгоспні поля,
Високими хвилями лине рілля.
Квітує малина,
Шумить верховина —
Відроджена, вільна земля.

На горах Карпатах, де буки рясні,
Гуцулка співає веселі пісні.
Квітує малина,
Моя Батьківщина
В ранковім веселім вогні.

У КИЄВІ НА ПОДОЛІ

У Києві на Подолі
Стрілась дівчина Миколі.

Подолянку чорноброва,
Будь щаслива та здорова,
Чорноброва!

В Сталінграді серед бою
Він зустрів її сестрою.

Подолянку чорноброва,
Будь щаслива та здорова,
Чорноброва!

А на синьому Дунаї
Він обняв її у маї.

Подолянку чорноброва,
Будь щаслива та здорова,
Чорноброва!

У Києві на Подолі
Вірна жінка є у Колі.

Подолянку чорноброва,
Будь щаслива та здорова,
Чорноброва!

ВЕСНЯНА ПІСНЯ

У саду весна,
У саду рясна —
Не до сна мені сьогодні,
Не до сна.

Назбираю квіт
І пошлю привіт
Нашим правнукам далеким
Аж на сотні літ.

Я вітаю вас
У щасливий час,
Люди юні і незнані,
Згадуйте про нас.

Ми вам золоті
Почали путі —
Бо завжди ми вашу долю
Мали на меті.

І ЧОГО ТІКАТИ

Стрілася на полі, руку подала,
Чорною бровою тихо повела.

Ніжно усміхнулась, зникла у житах,—
Хусточка майнула, наче білий птах.

Я повів бригаду славних косарів,
Хвилями покосів поле перебрів.

Думав — заховалась в житі, гущину,
А вона сміялась десь удалині.

А вона в'язала росяні снопи.
Колосок зривала з кожної копи.

Як ішла додому в житньому вінку,
Радо всі вітали дівчину швидко.

Лиш у мене серце билось гаряче:
Думав, чорноока знову утече.

Утекла б, га в полі скрізь уже стерня,
Утекла б, га серце дівчину спиня.

І чого тікати, як зійшлись путі,
Як любов єднає щастям у житті!..

ДОСПІВАЛО ЖИТО

Доспівало жито
В полі за рікою.
Я ішла по полю
Стежкою вузькою.

Пострічала хлопця
Юного, стрункого,
Ніжно усміхнулась —
Що ж у тім такого.

Хлопець каже: «Мила,
Я про тебе знаю».
Хлопець каже: «Люба,
Я давно кохаю».

Що мені до того,
Знаєш чи не знаєш,
Нащо мені чути,
Що давно кохаєш.

Я прийшла додому,
Не знайду спокою.
І побігла в поле
Стежкою вузькою.

Пострічала хлопця
Юного, стрункого.
Ніжно пригорнулась —
Що ж у тім такого.

Говорила: «Милий,
Я тебе шукаю».

Говорила: «Любий,
Серцем покохаю».

Покохала хлопця
Юного, стрункого,
Бо немає в світі
Іншого такого.

Вірші
для дітей

ЯКИМ Я БУДУ

Прадід був чапаєвцем,
Дід мій був хасанівцем,
Батько мій гвардієць в авіаполку.
Як настануть свята,
Я піду до тата,
Підіймуся з ним на літаку.
І серед пілотів
Біля самольотів
Дам я чесне слово: — Тільки підросту,
Буду, як чапаєвці,
Буду, як хасанівці,
Буду, як гвардійці на своїм посту.

ІДУТЬ ТРАКТОРИ

Раз, два, три!
Ідуть трактори.
На переднім тато з братом
Ідуть з плугом степ орати.
Я у братіка питаю —
Чи мене він покатає?
Братік каже: «Підростеш,
Сам цей трактор поведеш».

У НАС ЗРОБИЛИ ДОЩ

Сонце гріє, вітер віє —
І ні хмарочки ніде,
Наше поле зеленіє,
Бо на полі дощ іде.
Ми побігли подивиться,
Як же так могло зробитися,
Що ні хмарочки ніде,
А на полі дощ іде.
Там працюють двигуни,
Гонять воду на лани,
А вода через лійки
Йде дощем на буряки.

А У НАС РОСТИМЕ ЛІС

А у нас ростиме ліс,
Агроном його привіз
Прямо в кузові на ЗІС'і.
Є дубочки в тому лісі,
Є берези і тополі,
Ми посадим їх у полі.
Будуть раді наші люди,
Що в степу діброва буде.

ПОЛИВАЛА Я ПОРІЧКИ

Я носила воду із річки,
Поливала наші порічки.

Розцвітали кушики рясно,
Поспівали ягоди вчасно.

Я два тижні ягоди рвала,
Всіх подружок своїх пригощала.

БЕРІЗКА

В нашої берізки
Білая кориця,
Вичесані кіски —
Любо подивигься.

На дорогу з двору
Вистрибали кізки,
Стали гризти кору
Білої берізки.

Ми сказали кізкам:
«Не гризить, не треба,
Хай мала берізка
Виросте до неба!»

НАША МАМА

Наша мама у артілі
Робить на пекарні,
Випікає білі-білі
Паляниці гарні.
А для нашого садка
Ще біліша є мука,
І вона з тії муки
Нам готує пиріжки.

ОЛЕНКА МАЛЕНЬКА

Я навчився умиватись,
Одягатись, обуватись,
А Оленка ще мала —
Її мама одягла.
Я з Оленкою гуляю,
Ні за що її не лаю,
Бо вона іще мала,—
Лиш ходити почала.

ДОНЯ ХОЧЕ СПАТИ

У моєї доні
Оченьята сонні,
Рученьки, мов з вати,—
Доня хоче спати.
Ніч прийшла тихенька,
Спи, моя гарненька.

ЗЕЛЕНІЄ ДУБОК

Зеленіє дубок
Молодий.
Підростай, мій синок
Золотий.

Аж до неба тягнись,
До зірок,
І ушир, і увись,
Як дубок.

ДІД МОРОЗ НЕСЕ МІШОК

Дід Мороз несе мішок,
В ньому теплий козушок.
Ой ти, діду-дідусю,
Зігрій нашу Ганнусю,
Розв'яжи мерщій мішок,
Дай Ганнусі козушок,
Надінь валянки на ніжки,
Хай вона пограє в сніжки.

ХВОСТИК НІДЕ ДІТИ

Я пошила на святки
Нашій киці чобітки,
Шапочку наділа,
Тільки не зуміла
Трусики надіти —
Хвостик ніде діти.

МИ ЗРОБИЛИ РІЧКУ

В білому пісочку
Ми зробили річку.
Зверху на місточку
Виліпили птичку.

Їхала машина,
Налякала птичку,
І мала пташина
Полетіла в річку.

Ми взяли пташину
На швидку машину
Її повезли до хати
Крильця лікувати.

ЧИЙ БУДЕ ВІНОК

Візьмемось за руки,
Підемо на луки.

Там сплетем віночок,
Станемо в таночок.

Чий найкращий танок —
Той і візьме вінок.

ЗАЙЧИКА ЗЛЯКАЛИСЬ

Ми ходили по гриби,
Зайчика злякались,
Поховались за дуби,
Розгубили всі гриби,
Потім засміялись —
Зайчика злякались!

МИ ПОМОГЛИ ЗАЙЧАТІ

Іде заєць на город,
Набрав води повен рог,

Він капусту поливає,
В нього ліечки немає.

Допоможемо зайчаті,
Візьмем ліечку у хаті,

Поллємо йому город,
Звільним зайця від турбот.

ЇЖАЧОК-ХИТРЯЧОК

Їжачок-хитрячок
Із голок та шпичок
Пошив собі піджачок.
І у тому піджачку
Він гуляє по садку,
Натикає на голки
Груші, яблука, сливки.
І до себе на обід
Він скликає цілий рід.

МУХА-ЗВІР

Сіра муха-цокотуха
Сіла Грицеві на вухо.
Грицик чує — щось дзижчить,
Та як крикне: «Звір гарчить!»
І сміються всі з тих пір,
Що для Гриця й муха звір.

КІТ НЕ ЗНАВ

Падав сніг на поріг,
Кіт зліпив собі пиріг.
Поки смажив, поки пік,
А пиріг водою стік.
Кіт не знав, що на пиріг
Треба тісто, а не сніг.

ПРО БИЧКА І ІЖАЧКА

По дорозі біг бичок,
Бачить — лізе їжачок.
Як лизне його бичок,
Поколовся — та вбочок.
Їжачок сміється: «То-то,
Не бери всього до рота».

ГУСИ-ЛЕБЕДИ ЛЕТЯТЬ

Гуси-лебеді летять,
Прсять їсти, квілять.
Я поставила пшениці
У дубовому коритці,
Гуси не сідають,
Далі пролітають
В рідні луговиська,
В добрі пасовиська.

НІКОЛИ НЕ ХВАЛИСЬ

Хвалився кіт,
Що він убрід
Дніпро перебрєде.
Та як пішов —
І не прийшов,
Нема kota нїде.

І ти ніколи не хвались,
Коли не можеш — не берись.

ЧОМУ ЧАПЛЯ СТОЇТЬ НА ОДНІЙ НОЗІ

Чапля зшила черевички
І мерщій пішла до річки.
— Чапу-лапу, чапу-лапу,
В мене гарні черевички.—
Поки хвастала, ходила,
Черевичок загубила.
І стоїть вона в лозі
На одній своїй нозі,
Другу вгору підіймає —
Черевичка немає.

ОБЛІТАВ ЖУРАВЕЛЬ

Облітав журавель
Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Свої крила натрудив.
Ми спитали журавля:
— Де найкраща земля? —
Журавель відповідає:
— Краще рідної немає!

ШЛЯХИ ВІТЧИЗНИ

Погляньте на карту Вітчизни—
Безмежна Радянська земля.
Тайга і Памірські крутизни,
Кубанські, Дніпровські поля.
Ти їх не об'їдеш ніколи
На добрім, гарячім коні,
Тому за усі видноколи
Прослались дороги стальні.
Мов сіть покривають країну,
Ідуть по Кавказу, Литві,
З Алтаю летять на Україну
І сходяться всі у Москві,
Як сходяться ріки у морі,
Як сходяться наші чуття
Під світлі рубінові зорі
У кожную хвилину життя.

НАША ЗАЛІЗНИЦЯ

Наша залізниця —
Колія вузька —
Піонерам сниться,
З думки не зника.
Машиніст, обходчик
Люблять нашу путь,
Дівчина і хлопчик
На роботу йдуть.
Станція гукає
Голосом гудків,
Юність починає
Шлях трудівників.
Учні, учениці
Поїзди ведуть,
Справжні залізниці
Їх в майбутнім ждуть.

МАШИНІСТ

По новій по дитячій дорозі
Їде Гриць на швидкім паровозі.
Він гудочком гукає: — Ту-ту,
Я іду, я лечу по мосту.
Он і станцію видно на розі,—
Їде Гриць на швидкім паровозі.
В нього батько старий машиніст,
Гриць іще невеликий на зріст,
Але буде він швидко рости,
Буде справжні водить поїзди.
По сталевім дзвінкім полотні
Полетять трудові його дні.
Він машину свою парову
Поведе з України в Москву.
І Москва привітає його,
Наче рідного сина свого.

КОЧЕГАР

Щоб палав у топці жар —
Є Павлуша кочегар,—
Хлопець дужий та гнучкий,
До роботи беручий.
Він вугілля підкидає,
За водою доглядає,
Відкриває піддувало,
Щоб ізнизу підвівало.
У Павлуші руки чорні,
Та невтомні і проворні.
Він з руками золотими
Все життя у славі йтиме.
Не ударить в поршень пара,
Як не буде кочегара.
Все він робить точно в строк —
Без Павлуші ні на крок.

НАЧАЛЬНИК СТАНЦІЇ

Наша станція Барвиста
Завжди прибрана і чиста.
Сам начальник станції
Посадив акації,
Скрізь розставив на пероні
Лавки, столики червоні.
Там для учнів є книжки,
Для маленьких — іграшки.
На пероні він і в залі,
На путях і на вокзалі.
Все помітить бистрим оком,
Хоч загляне й ненароком.
Господарську знає справу,
Та занадто любить славу,
Критики не визнає —
Вада ця в начальства є.

СТАРШИЙ ЧЕРГОВИЙ

Черговий по станції
Білобровко наш —
Випише квитанції
На новий вантаж.
Видавши наряди,
Скаже: — В добру путь!
І тоді бригади
На роботу йдуть.
І тоді з гудками
Знов туди й сюди
Парками, садами
Їдуть поїзди.
Черговий, як завжди,
Відправляє поїзди.
«В добру путь!
В добру путь!» —
Срібні рейки гудуть.

ДИСПЕТЧЕР

Найсерйозніша робота —
Знають всі про це —
У диспетчера Федота.
Гляньте на лице —
Повні пильної турботи
Очі ці живі.
Вся дорога, темп роботи
В нього в голові.
По селектору говорять
З ним усі пости,
Де стоять і де проходять
Різні поїзди.
Щоб за графіком незмінно
Був повсюди рух,
Він працює на відмінно.
Він — увага, слух.

МАСТИЛЬНИК

Я мастильницю свою,
Наче зброю у бою,
Що години заряджаю,
Коли поїзд виряджаю,
Всі підшипники мащу.
Без мастила не пущу
Ні платформи, ні вагону
До нового перегону.
Хоч у маслі я промок,
Але все роблю у строк.
Можна букси попалити,
Коли масла не підлити.
І мастильника повсюди
Поважають добрі люди.

ОБХОДЧИК

Троша-обходчик —
Хороший хлопчик,
Круглий відмінник,
Поет і мрійник.
Іде по шпалах,
Пилком припалих,
Все помічає;
Де нестачає
Скріпки-планки,
Заносить в бланки,
Здає в бригаду —
І все до ладу.
Завжди у Троші
Путі хороші,
Бо сам хороший
Обходчик Троша.

СТРІЛОЧНИК

Стрілочник Онисько,
Коли поїзд близько,
Семафор підводить,
Стрілку переводить.
І за стрілкою ідуть
Рейки враз на іншу путь.
А Онисько біля будки
Загуде у мідну дудку:
«Все в порядку,
Проїзди!»
І проходять поїзди.
А як вечір близько,
Стрілочник Онисько
На свої сталеві стрілки
Ставить світлі маяки,
Маяки-зіроньки,
Золотаві блимунки.

ПРОВІДНИЦЯ

Катя-провідниця, —
У вагоні чисто,
На столах — травиця.
Писана барвиста
Скатертина біла,
Чайник золотиться.
Катя знає діло —
Є чим похвалиться.
Та чого хвалиться,
Всі їй дуже раді:
Катя провідниця
Краща у бригаді.
Має нагороду
Від свого загону —
Хусточку червону
Із тонкого льону.

КАСИРКА

У касирки Тасі
Є квитки у касі —
Білі, голубенькі,
Довгі та вузенькі.
У касирки Тасі
Є квитки в запасі
До станції Барвистої,
До станції Любимої.
Вона усім виписує,
Нікого не затримує.
«Вам у перший вагон,
Вам квиток на перон,
А для песика Валька
Не купуйте квитка,—
Хай і так катається,
Тільки не кусається».

ПАСАЖИРИ

Я, Оксанка,— пасажирка,
Іду на гуляння.
Два квитки дала касирка:
І мені, і Вані.
Ми поїдемо у сад,
Підемо гуляти,—
У піснях Країну Рад
Будем прославляти.
Забредемо у траву,
Позриваєм квіти
І пошлемо у Москву
З квітами привіти.
Нашій партії привіт
І подяку щирю
За цвітіння наших літ,
За новий великий світ
І за щастя миру.

ГОВОРИТЬ МЕНІ ЧИ НІ?

— Ми хороша дітвора,
Із колгоспного двора
Вийшли ранньої пори...
Говорить мені
Чи ні?
— Говори!

— Ми ловили ховрахів,
Гризунів та шкідників
Біля кожної нори...
Говорить мені
Чи ні?
— Говори!

— Ми зривали бур'яни,
І пирій, і полини
До вечірньої пори...
Говорить мені
Чи ні?
— Говори!

— Як верталися назад,
Ми залізли в бабин сад
І засіли в гущині...
Говорить мені
Чи ні?
— Ні!

ВІН НЕ ЗНАЄ

Ми послали по ялину
Гриця в ліс,
А із лісу нам ліщину
Він приніс.

Він не знає, де ялина,
Де сосна,
Не вгадає, де вербина
Й бузина.

Ми послали по щавель
На луги,
Гриць приніс нам конопель,
Шелюги.

Він не знає, де ялина,
Де сосна,
Не вгадає, де вербина
Й бузина.

Ой ти, Грицю, не сиди
В подушках,
А побігай, походи
По стежках.

Там узнаєш, де ялина,
Де сосна,
Угадаєш, де вербина
Й бузина.

По дібровах погуляй,
По борах,
В піонерських побувай
Таборах.

Там узнаєш, де ялина,
Де сосна,
Угадаєш, де вербина
Й бузина.

СОН

Прилетіла бджілка до Павла,
Бджілка, мов сопілка, загула:
— Слухай, мій хазяїне, тобі
Наші бджоли кланялись в журбі.
Трудівниць ти зовсім занедбав,
Десь на цілі тижні запропав.
Вулики замовкли на дощі,
Розрослись на пасіці кущі,
Затуляють листями льоток.
Не надійся, Павле, на медок.—
Так наснилось хлопцеві вночі.
Ранком він поскошував кущі,
Вийняв рамки, вистругав дошки,
Поміняв на вуликах дашки.
Трутники розчистив, як зумів,
Навіть стежку віником замів.
Ліг, заснув. І знову до Павла
Бджілка, мов сопілка, загула.
Каже: — Павле-друзе, молодець!
Буде в тебе мед і медянець.
Бджоли трутнів б'ють споконвіків
І не люблять трутнів-бджільників.

МИКОЛКА

Ми насіннячко збирали в гущині,
Скрізь лунали наші співи голосні.

Ми співали ще й сміялися,
До Миколи прискіпалися.
В нього горба не зашита,
В нього шия не помитая.
Ми сміялись над Миколкою,
Зашивали торбу голкою,
За дубовою криницею
Облили його водицею.
Хай води він не цурається,
Хай щоранку умивається.

Ми насіннячко збирали в гущині,
Скрізь лунали наші співи голосні.

НА ЖНИВАХ

То не маки цвітуть на горі,
Не з волошок летять пелюстки,
То біжать на стерню школярі
Підбирають золоті колоски.

Їх проміння купає в теплі,
Вітерець їм шепоче казки,
Їм стерня підіймає з землі
Повні зерна важкі колоски.

Колоски золотяться в вінках,
З колосочків на грудях разки.
Колоски на колгоспних токах,
На радянським гербі колоски.

ЗЕЛЕНЕ МІСТО

Ми посадим липи та клени —
Буде наше місто зелене.

Ми посадим в полі тополі —
Хай вони зростають поволі.

Ми обсадим школу бузками
Та обів'єм площу квітками.

Хай ростуть дерева і квіти.
Ми щасливі, радісні діти.

Дерева зростатимуть з нами,
Задзвенять над містом гілками.

Хай шумить за містом ліщина,
Хай квітує наша Батьківщина!

РАЗОМ З НАМИ ЙДІТЕ

В піонерськiм колективi,
Юнi i щасливи,
Ми зростаєм,
Розцвітаєм,
Як сади по зливи.

Всi, хто хоче молодiти,
Разом з нами йдiте.
Ми щасливи,
Ми вродливи,
Ми — веселi дiти.

Будем грати, танцювати,
Весело спiвати,
Щоб радiла,
Молодiла
Батькiвщина-мати.

Всi, хто хоче молодiти,
Разом з нами йдiте.
Ми щасливи,
Ми вродливи,
Ми — радянськi дiти.

За новими тракторами
Гонами, ярами
Лине пiсня
Рання й пiзня
З нами, школярами.

Всі, хто хоче молодіти,
Разом з нами йдіте.
Ми щасливі,
Ми вродливі,
Ми — веселі діти.

Щоб було у школі й полі
Радощів доволі,
Ми співаєм,
Промовляєм
У барвистім колі.

Всі, хто хоче молодіти,
Разом з нами йдіте.
Ми щасливі,
Ми вродливі,
Ми — радянські діти.

ДОБРИЙ ДЕНЬ

Сонце виплигло на морі —
І почався день.
Добрий день!
Ми йдемо в Горі
З лунами пісень.
Нам дорогу незнайому
Вказують усі.
Путь до сталінського дому
В сонці і росі.
Путь висока і барвиста —
Тут у рань життя
Пролетіла юність чиста
Нашого вождя.
Ось і селище орлине
У стожарі квіт.
Дивне світло з вікон лине
Аж на цілий світ.
Тут усе таке святкове
В колі тишини.
Десь простукали підкови —
Може, з давнини.
З гір відлуння докотилось
Ранішніх пісень.
В цьому домі народилось
Сонце.
Добрий день!

ПІОНЕРСЬКИЙ ФЛОТ

Наче білі крила,
Піднялись вітрила —
Впливає піонерський флот.

Вітер набігає,
Веслам помагає,
Синя хвиля горнеться на борт.

Капітан Микола
Дивиться довкола:
За Дніпром у парку малюки

Ручки підіймають,
І усі благають:
«Ой, візьміть і нас у моряки».

«Підростайте, діти,
Плавать треба вміти!» —
Усміхнувся юний капітан.

І широкий човен,
Піонерів повен,
Порина у ранішній туман.

Наче білі крила,
Піднялись вітрила,
На вітрилах — сонячна пора.

Там про океани
Мріють капітани
У затоках синього Дніпра.

ЛИПКА

Я маленька липка,
Виросту велика,—
Не ламай мене.

Я медовим цвітом
Зацвіту над світом,—
Бережи мене.

Тінь тобі я кину
У гарячу днину,—
Ти шануй мене.

Від дощу сховаю
Вранці серед маю,—
Ти полий мене.

Будемо з тобою
Ми рости обое,—
Ти люби мене.

Виростеш за роки,
Підеш в світ широкий,—
Не забудь мене.

ПЕТРИКОВЕ МОРЕ

Ми у глинищах старих
Підвели загату.
Настікало по весні
Там води багато.

Дядько нам зробив човна:
«Плавайте, хлоп'ята!»
Ми із міста принесли
Риб'ячі малята.

Кожен день вони ростуть,
Більшають потроху.
Ми їм кидаєм пшона,
Хліба і гороху.

Хтось і раків напустив.
З ними сміх і горе.
Ми назвали наш ставок
«Петрикове море».

Бо задумав класти гать
Петрик із Заросся.
І тепер ми всім селом
Плавати вчимося.

Зроду ставу не було
В степовій окрузі.

Коли в вас ставка нема —
Побудуйте, друзі.
Назовіть його ставком,
Морем чи розливом,—
Ми підтримаємо вас
Дружним колективом.

ПІВДЕННІ ГОСТІ

Тече вода під лозами
Широкими долинами,
Під зливами, під грозами,
Під сонячними днинами.

На хвилю хвилі котяться,
Заквітчані лілями.
До річки парки сходяться
Широкими алеями.

Знайома з верболозами,
Калинами нарядними,
Вода зустрілась з лозами
Тонкими, виноградними.

«Звідкіль прийшли, невидані?»
«Звідтіль, де сонце високо.
Сюди ми заміж видані
Мічуріним і Лисенком».

«Чи вам у нас не холодно?»
«А холод нам не горе вже».
«Чи вам у нас не голодно?»
«Нам тут, як дома, хороше».

Під грозами, під зливами,
Під сонячними днинами

Зростаємо щасливими,
Щоб славить край наш винами».
Тече вода під кронами,
Як в казці-небувальщині,
Під лозами, під гронами
В вишневій Слобожанщині.

В ГРОЗУ

Діти грали в «довгі лози».
Вмить захмарило на грози,
Полили дощі,
Вилягли кущі.

Діти грали в «довгі лози».
«Що нам бурі! Що нам грози!
Ми ж не цукрові —
Будемо живі!»

Їх лякала громовиця,
Осліпляла блискавиця.
Злива залила
Стежку до села.

«Підем бродом-перебродом,
Полям, лугом і городом,
Ми не боїмось —
Плавать навчимося».

Ой ви бурі, ой ви грози!
Грайте з нами в «довгі лози»,
Це хороша гра!» —
Кличе дівтора.

Вгамувалась буря, злива,
Вийшла райдуга щаслива

З річки воду п'ють.
Ой, щаслива мить!
Діти грають в «довгі лози»,
Оббивають з листя роси
І тепер у всіх
Тільки сміх.

ПОМАГАЙ

Через поле, через гай
Ходить хлопчик Помагай.

Бачить хлопчик — садять сад,
Він поміг кінчити ряд.

Вмить приніс відро води
І полив аж два ряди.

Рій із пасіки пішов,—
Помагай роя знайшов.

Обходивши луг і ліс,
Він в село його приніс.

За селом копали став,—
Помагай візок дістав.

Цілий день возив пісок,
Аж вищав його візок.

Помагая у труді
Знають літні й молоді,

Ковалі і мулярі —
Всі радянські трударі.

Ось і ти часу не гай.
Будь, як хлопчик Помагай.

НОВИНА

Коло шляху дуб росте.
На гілля його товсте
Мудрий сокіл приліта.
Каже: «Йдуть мої літа.
За великих триста літ
Облітав я цілий світ.
Бачив сто земель, морів,
Зустрічав багатирів,
Бачив, як ростуть міста,
Та не бачив, щоб пуста,
Неорошена земля,
Вітром спалені поля
Підняли зелений ліс.
Мов Полісся переніс
Хтось у наш пустельний степ».
Дуб струснув пилюги леп.
Каже: «Щось між пустирів
Ні гаїв, ані борів
Не було у цім краю.
Сім віків один стою,
І ніхто удалині
Тут не видиться мені,
Тільки поле зле, пuste,
Де нічого не росте».
«Сивий друже, ти осліп,
Навкруги, як море, хліб,
А між ним у сто рядів
Йдуть дерева».
Дуб зрадів
І підняв гілляки брів.

А під ним глибокий рів —
У рову тече вода,
Чиста, свіжа, молода.
Над водою малюки
Липи, клени та дубки.
Дуб як крикне: «Гей, синки!
Липи, клени, ясенки
І дубки мої малі!
Чи в добрі ви,
Чи в теплі?!»
«Сивий тату, ми в добрі,
Сонце сяє на корі,
Під корою бродить сік.
Ми зросли в щасливий вік».
«Погостить чи назавжди
Ви, малі, прийшли сюди?»
«Назавжди прийшли ми всі,
Щоб жита були в росі,
І пшениця, і овес,
Щоб розквітнув степ увесь.
Щоб самотньому тобі
Не конать віки в журбі».
«Ой, спасибі, молодці!
Густолисті пагінці,
Ви ростіть, квітчайте світ
По сімсот, по тищу літ.
З вами й я у цім краю
Літ із двісті простою.
Зашумлю, розвеселю,
Всіх росюю окроплю,
Аби ви росли, цвіли,
Людям щастя принесли.
Любий соколе, прощай!
Про новини сповіщай —
Їх тепер у кожен рік
Більше, ніж колись на вік».

СПІР

Їхали в машині
Саджанці малі
Шляхом по долині
По сирій землі.

Їхали дубочки,
Золоті липки,
Рівні ясеночки,
Пишні ялинки.

В рідний край летіли
Дружні журавлі,
Крикнути хотіли:
«Здрастуйте, малі!»

Та легка хмарина
Вкрила журавлів.
Їхала машина
В даль серед полів.

Раптом зупинилась
Десь, коло горба.
Там на яр схилилась
Росяна верба.

І сказали тихо
Золоті липки:

— Нам не знати лиха
В суглинках липких.

Уквітчаєм поле
В квіти медяні.
Нас обів'ють бджоли
У липневі дні.

— Годі! — закричали
Рівні ясенки.—
Краще б помовчали
Немічні липки.

Будуть вас ламати,
Будуть лико драть.
Дерево, мов з вати —
Липа, що й казатъ.

А із нас обіддя
Гнуть колісники,
Хвалять в лихоліття
Знатні візники.

Мов стальна пружина,
Дерево із нас.
Підвелась ялина,
Каже: — В добрий час.

І обіддя й лико,
Й медяна роса —
Щастя не велике —
А моя краса

Сніжною зимою
Людам дорога.
Їдуть в бір за мною,
Хоч яка пурга.

Золотом квітчають
В новорічні дні,
І мені співають
Радісні пісні.

Значить, я миліша
Людям від усіх...—
Обірвалась тиша,
І пронісся сміх.

То сміялись горді
Молоді дубки.
І кричали: — Годі
Слухати байки!

Лиш дуби могутні,
Мов богатирі,
В славі незабутні,
В шані і добрі.

Ми живем століття,
Кров у нас густа.
Наше буйне віття
Хмари заміта.

З нас бики і палі
Ставлять під мости.
Ми ведем у далі
Рейки і дроти...

Росяна вербиця
Мовила дубкам,
Ясенам, ялицям,
Золотим липкам.

— Всім вам, любі діти,
Раді на полях,
Закривайте лігом
Суховіям шлях.

Взимку сніжні гори
Стануть коло вас,
Розцвітуть простори
У весняний час.

Тож не треба сварки,
Саджанці малі,
Хай ліси і парки
Квітнуть на землі.

Хай повік не буде
Сушам вороття.
Хай будують люди
Радісне життя!

ГАЛЯ-КОЗОПАСКА

Так творилась казка
У нові роки.
Галя-козопаска
Ходить край луки.

Лине за вітрами
Кіска золота,
Галя за дворами
Кізку заверта.

— Не ходи в городи,
Кізонько моя,
Ти наробиш шкоди,
А заплачу я.

Молока надоять —
Не дадуть мені...—
Тихою ходою
Плентаються дні.

І не жде Галина
Щастя з далини.
Західна Україна —
Злидні та пани.

Вереснева йшла пора.
Галя гнала до Дністра
Вранці козу напувати.
Десь ударили гармати,
І з'явилися на Дністрі

Молоді богатирі,
У шоломах мужні люди,
Сріблом, золотом сяють груди.
Мов заграви, догори
Підіймались прапори.
Кізка злякана втекла,
Галя плакати почала.
— Ти не плач, моя краса,
Скоро знайдеться коза,—
Так промовив командир —
Ось візьми оцю краватку,
Пов'яжи її на груди —
Що захочеш те і буде,—
Так промовив командир —
Самий старший богатир.

Галя каже: — Хочу
Щастя і добра.
— Що ж тобі? — шепоче
Золота пора.

— В світлому палаці
Я бажаю жити,
І до школи вранці
З іншими ходити;

Щоб нове і чисте
Мала я вбрання,
Щоб давали їсти
Хліб мені щодня;

Щоб не біла тітка
І панич не скуб,
Щоб пускали влітку
Погулять на зруб...

Привезли Галину в місто,
Одягли в сукенку чисту.
І живе вона в палаці,
Вже й відмінниця у класі —
Піонеркою зоветься.
Галя радісно сміється,
Бо краватка їй дає

Все, що краще в світі є.
В тому парку, де панич
Походжав, неначе сич,
Галя з друзями гуляє,
Красну долю прославляє.
Та прийшла війна.
Фашисти
Вже підходили до міста.
— Урятуй, краватка мила,
Дай мені орлині крила! —
Галя мовила крізь сльози.
А над нею бомбовози
Розсівають всім на смерть
Вогняну залізну дерть.

Сонечко закрила
Гророва імла,
Птиця срібнокрила
Галю підняла.

Галя прилетіла
В місто чарівне.
Тут кімната біла,
Світло вогняне.

В вікна залітає
Пісня вітрова.
Галочку вітає
Бойова Москва.

Все неначе сниться,
Але це не сон.
Галю провідниця
Завела в вагон.

Зачинилась дверка,
Задзвеніла сталь.
Іде піонерка
У незнану даль.

У Ташкенті в дитбудинку
Привітали українку
Діти сонячного краю.

В Галі серце завмирає.
Тут якісь нові умови,
Інші співи і розмови,
Інший одяг, інший хліб.
Зрозумів її Сагіб —
Керівник того будинку.
І сказав: — Не бійсь, Галинко,
Всі краватки піонерські,
Українські чи узбецькі,
Із одного шовку ткани.
Будеш ти в добрі і шані,
Будеш вчитися у школі,
Підростеш, у комсомолі
Знайдеш радісну сім'ю
В нашім сонячнім краю.
Тільки, Галю, не лінилась,
Наполегливо учись.

Дівчинка утоми
У труді не зна,
В школі, полі й дома
З першими вона.

В клопоті-турботі
З ранку до зорі:
— В мене ж там на фронті
Є богатирі.

Треба рукавиці,
Бо тепер зима.—
Галя — майстериця —
Та хіба сама.

З нею діти радо
В'яжуть і прядуть.
Їм із Сталінграда
Привітання йдуть.

А в годину пізню
Галя почина
Українську пісню
«Ой весна-красна...»

— Ой весна-веснянка! —
Всі гукнуть за мить.
І в живому танку
Щастя зашумить.

Пісня пролітає,
Тихнуть голоси.
Галя заплітає
Сорок дві коси.

Сорок дві косиці,
Як у всіх подруг.
А вночі їй сниться
Задністровський луг.

Сниться солов'їна
Пісня голосна, —
Західна Україна —
Рідна сторона.

В піонерським колективі
Нині всі такі щасливі,
Кажуть Галі в дружнім колі:
— Ти, Галино, в комсомолі! —
І під зливою квіток
Галя вийняла квіток, —
В нім літа ясної долі.
— Так, тепер я в комсомолі!
Перед цим квітком клянуса,
Я з дороги не зіб'юся,
Із путі, що Ленін, Сталін
Проложили в світлі далі.

Найдорожча згадка
Про дитячу рань —
Шовкова краватка,
Зоряна багрян.

Як тебе згорнути,
Як тебе носити,
Щоб з тобою бути,
Щоб з тобою жити?

— Я вже в комсомолі,
Я вже не мала.—
Галочка поволі
Пісню завела.

Скликала до клубу
Всю свою сім'ю.
— Весело і любо
В вашому краю.

Та пройшла тривога,
Скінчилась війна.
Жде мене дорога,
Рідна сторона.

Я на Україні
Кожен день і мить,
Друзі мої вірні,
З вами буду жить.

В Київ-граді, у столиці,
Галя в технікумі вчиться.
На веснянім вітрові
Знов краватка пломеніє,—
Піонервожата Галя.
В неї серце, мов з кришталя,
Чисте, світле, молоде.
Певним кроком Галя йде
По своїй землі щасливій.
І цвітуть сади по зливі,
І летить її життя
У велике майбуття.

У селі Ослави
У святковий день
Наша Галя в славі
На трибуну йде.

А навкруг дівчата,
Діти і жінки.
Як же їй почати,
Як зібрать думки?

— Все неначе казка,—
Галя почала,—
Бідна козопаска
З темного села

Вчителькою стала,
Чуєте усі! —
І затрепетала
Стрічка у косі.

Галя замовкла...
Тоді вдалину
Пісня прослала широку луну,
Гони лунають, а Галя мовчить,
Може, стомилась — їй треба спочить.
Ні, не стомилась — забула слова.
Галя замовкла, бо серце співа.

ПОРТРЕТ

I

В фашистській неволі,
На полі
Чужому
Ріс хлопчик далеко від дому
І тата.
Лиш окрик солдата
Він чув у неволі
На панському полі,
Де маги робила,
Де стужа трубила
В осіннім тумані.
І гірко жилося маленькому Вані.
Щоб довше не бачила мати
Хлоп'яти,
Його заставляли намет вартувати.
А що там лишалось—
Дрантя
Та сміття.
З нудьгою зливалось
Ванькове життя.
Якось у наметі,
В солдатським кашкеті
З'явивсь полонений із рідного краю,
Він тихо промовив:
«Я, синку, вмираю...
Тобі ж довіряю
В останні години
Портрет найдорожчої в світі людини.
Я виніс його із пожарів Полтави.

В знак слави
І волі,
У знак перемоги
Верни його школі,
Як стихнуть тривоги,
Зруйнованій школі,
Де в класах п'їтьма,
Де вітер опалені крокви лама».

Івась надїває
солдатський кашкет.
В кашкеті зашитий
шовковий портрет.
Портрет дорогого
вождя Ілліча,
Того, кому кожне
хлоп'я і дївча
Клянеться, що буде
завжди у житті
Іти по його
заповітній путі,
Де Ленін і Сталін
є перший девіз
На світлім шляху
в комунїзм.

II

В димах, у загравах, у гуркоті броні
Йшли війська червоні
По вражому полю.
«На волю!
На волю!» —
Лунало повсюди.
З казарм і наметів виходили люди.
«Доволі
Нам жити в неволі!» —
Гукали.
Фашисти їх лютою смертю лякали.
І гнали все далі
В задимлені далі.
Слідилися кров'ю дороги відталі.

Ось котиться чорними хвилями Шпрее.
Гримлять батареї,
І падають люди.
«Не буде!
По-вашому, люті, не буде!» —
Говорить Івась і звертає з дороги.
Він повен тривоги
За долю портрета.
Над ним пролітає німецька ракета.
За ним стрілянина і лайка, і свист.
Та ось під горою радянський танкіст.

Івась підіймає
солдатський кашкет.
В кашкеті зашитий
шовковий портрет.
Портрет дорогого
вождя Ілліча,
Того, кому кожне
хлоп'я і дівча
Клянеться, що буде
завжди у житті
Іти по його
заповітній путі,
Де Ленін і Сталін
є перший девіз
На світлім шляху
в комунізм.

III

Івась у Полтаві у День Перемоги.
Двори і пороги
В зеленім клечанні.
Зруйноване місто у раннім світанні
До неба здіймає риштовань відрогі.
Забувши тривоги
І муки, і болі,
В червонім розмаї жаданої волі,
Весела і рада
Виходить громада
На луки до Ворскли у парки і балки

З відродженим співом
Наталки Полтавки.

Івасик шугає,
Ту школу шукає,
Де вітер опалені крокви ламає.
Немає,
Немає.
Відновлена школа.
Засклені всі вікна,
І квіти довкола,
І крокви дубові,
І кривля дебела.
І класи в обнови,
І днина весела
У школі, де діти зібрались на свято.
Вітальна їх пісня гучна і крилата
Жбурляє хлопчину у радісний вир,
Де юність безкрая,
Де щастя і мир.

Івась розкриває
солдатський кашкет.
З кашкета виймає
шовковий портрет,
Портрет дорогого
вождя Ілліча,
Того, кому кожне
хлоп'я і дівча
Клянеться, що буде
завжди у житті
Іти по його
заповітній путі,
Де Ленін і Сталін
є перший девіз
На світлім шляху
в комунізм.

З НІМЕЧЧИНИ В ЧЕРНЕЧЧИНУ

1

Через поле мчаться танки
Напрямі,
По дорозі на світанку
Йдуть бійці.
Тьопа дівчинка по бруку
Від села.
Командир бере на руки:
— Ой, мала!
Звідкіль ідеш?
— З Німеччини.
— Куди ж ти йдеш?
— В Чернеччину.
— А як зовуть?
— Катрусею.
— А маги де?
— З бабусею
В Чернеччині,
В Охтирщині.
Чи довго ще
Іти мені?
— Та ні!
Верстов із тисячу.
Пройдеш луку
Борисячу,
А там кордон
Із Польщею
Поза селом
Богольщею.
А там піде

Волинщина...
— І там моя
Охтирщина?
Охтирщина,
Чернеччина!
Я з Вовчого —
Омельчина...
— Та не спіши,
Кирпатенька!
— А ви не знали
Батенька,
Омелька
Чорногородого?
— Которого,
Которого?
— Високого,
Чубатого.
— А це не той —
Із п'ятого?
Спитайте,—
Не з Чернеччини?
Тут донька йде
З Німеччини
— З Чернеччини,
В Охтирщині...
Ой Катенько,
Чи ти, чи ні?
— Це я, жива,
Не вбитая.
Іду і всіх
Розпитую,
І всі мені
Розказують,
Куди іти,
Показують.
— Ой Катенька,
Кирпатенька!
— Ой татоньку,
Мій багеньку!
Звідкіль ідеш?
— З Чернеччини.
— Куди ж ти йдеш?
— В Німеччину.

В Німеччину
Фашистськую,
Далекою —
Не близькою.
Коли згинуть
Приречені
Усі кати
В Німеччині,
В Німеччині
Та в Пруссії —
Тоді з миром
Вернуся я.

II

Йдуть у поле трактористи —
Плугарі,
Йдуть з піснями та присвистом
На зорі.
Їм назустріч п'ятитонка
Виліта.
Катя кісоньки в сосонку
Запліта.
— Ізвідкіль ти?
— З Німеччини.
— Куди спішиш?
— В Чернеччину.
В Чернеччину,
В Охтирщину,
За міст
На Монастирщину,
Де Ворскла
Гне підковою.
Я з хусткою
Шовковою.
— А батько де?
— В Німеччині.
— А мати є?
— В Чернеччині,
На Вовчому,
Де затока.

А ви не знали
Братіка?
Маленького
Безштаника,
Степаника?
— Степаника?
— Степана
Чорногорого.
— Безштаника,
Которого?!
Колгоспного
Баштанника?
Він дасть тобі
Безштаника!
Ану гукніть
Від Савича
Степана
Омелянчика.
— Ой, звідки ти,
Пропашина?
— З Німеччини,
Із панщини
З голодної,
Далекої
До вас лечу
Лелекою.
— А мати де?
— З бригадою.
Ходім скоріш —
Порадую.

III

Синім бором край полянки,
По сівбі
Йде маленька полонянка
У юрбі.
Як зустріла сива мати,
Обняла
Та й, ридаючи, до хати
Повела.
— Зійшло для мене

Сонечко:
Вернулась
Люба донечка.
Чи довго йшла?
— Два місяці.
— А спала де?
— Де світиться.
— А їла що?
— Що прийдеться.
Що прийдеться,
Що станеться,
У кого що
Останеться.
Ох, і скупа ж
Німеччина:
То жом, то брюква.
Печена.
І там є люди
Гарні —
Стрічають
Наші армії.
Від них я йду
З обновою —
З хустиною
Шовковою.
Іду, до всіх
Вітаюся,
І всі мене
Питаються:
— Звідкіль ідеш?
— З Німеччини.
— Куди ж ти йдеш?
В Чернеччину.
— А як зовуть?
— Катрусею.
— А маги де?
— З бабусею
В Чернеччині,
В Охтирщині.
Насип борщу
Мерщій мені.

Вийшла Катя погуляти
На село.
Тут загати, далі хати
Не було.
— Ці руїни не боюсь я
Помічать,—
Тихо мовила Катруся
До дівчат,—
Бо це ж моя
Чернеччина,
Я з Вовчого —
Омельчина.
Я тут росла,
Тут житиму,
Учитимусь,
Робитиму,
Про рідний край
Казатиму,
Що кращого
Не знатиму.
Летіла я
З далеччини
До рідної
Чернеччини.
Я нею скрізь
Пишалася,
Коли мене
Питалися:
— Звідкіль ідеш?
— З Німеччини.
— Куди ж ти йдеш?
— В Чернеччину!
В Чернеччину,
В Охтирщину,
За міст
На Монастирщину.

Де Ворскла
Гне підковою
Під сизою
Дібровою,
Під лозами,
Лщиною —
Іду
На Батьківщину я!

ВАНЯ-СКЛЯР

I

Грає вітер, мов гусяр,
Дзвонить пилкою тесляр,
До відновленої школи
Йде по вулиці школяр.

Чобітки на нім нові,
Синій кант на рукаві.
Він іде по срібних росах,
По уранішній траві.

Проминувши моріжок,
Підстрибнув на поріжок,
Та чого ж у того учня
Ні паперів, ні книжок?

Може, він іде на гру,
Бігать з дітьми по двору?
Гляньте: в нього на ремені
Золотіють букви РУ.

Букви РУ горять, як жар.
То повз вулицю-бульвар
Поспішає склити школу
Ремісник Ванюша-скляр.

Чобітки на нім нові,
Синій кант на рукаві,
А в кишені на ремені
Дві стамески ножові.

В школі стріне майстер Гай,
Скаже: «Куртку роздягай,
Ти дивися, не барися,
На лінійку налягай.

Подавай мені шибки,
Відбивай криві кутки.
Бережися, не поріжся,
Не пошкодь собі руки.

Не порань себе, не вдар,
Нам ще склити вісім пар.
Тож дивися, не зірвися
На камінний тротуар.

А за три дні свято Май.
Тут, Івасю, не дрімай.
Як закінчимо роботу —
Так і прапор підіймай.

В школу прийдуть школярі,
Скажуть: «Слава вам, склярі,
Що впустили в наші класи
Сяйво сонця і зорі!»

Скажуть: «Слава і привіт
Тим, хто шлях проклав у світ,
Хто у шибку, у кватирку
Кинув цілий небозвід».

Ось і школа. Ось і клас.
Ваня пробує алмаз,
Розглядає свіжі рами,—
Це ж йому не перший раз.

От він все приготував,
Світле скло розфасував.
Жде годину, другу, третю...
Де ж це майстер загуляв?

Де він ходить, чом не йде?
Час летить, пора не жде.
Ваня бігає, шукає,
Але майстра не знайде.

Він біжить в теслярний цех,
До начальника наверх,
У слюсарню, у малярню,
Із поверха на поверх,

Скрізь мов лунами гуло.
Кажуть — майстра не було.
«Значить, дома», — дума хлопець,
І в Заріччя на село...

Через місто, через міст,
Через тесаний поміст
Він біжить, немов на свято
Поспішає ранній гість.

Чобітки на нім нові,
Синій кант на рукаві,
А за спиною у нього
Бистрі крила вітрові.

II

За рікою на селі
Працювали ковалі:
Коло них плуги, сівалки,
Ржею з'їдені граблі.

Биті танки, тягачі
На чересла, копачі
Перековують у кузні
Мирині люди-силачі.

І ворожа вбивча сталь
Піде в степ у синю даль,
Там, піднявши ґрунт родючий,
Стане чиста, мов кришталь.

В горнах полум'я реве,
Молот сталь шматками рве.
Ваня чемно привітався
І спитав, де скляр живе.

«Скляр... який це? А, Денис...
Онде хата, подивись.
Тільки він, здається, хворий.
Не вберігся, простудивсь».

Так сказали ковалі
І взялися за граблі,
А Івась побіг до хати —
Тільки пил пішов з землі.

Тихо стукнув у вікно —
Відхилилося рядно.
«Ну, заходь, заходь скоріше!
Ми ждемо тебе давно».

Хтось гукнув із-за вікна.
В хаті морок, тишина.
Біля ліжка на ослоні
Дочка Маня мовчазна.

Гай лежить слабий, блідий.
Від примочки бинт рудий.
Гай шепоче: «От спасибі!
Я такий тобі радий».

Ой, захворів я не в час,
Та мені не перший раз,
Поваляюсь днів з чотири —
І мерщій давай алмаз.

Подавай мені шибки,
Відбивай криві кутки,
Бережися, не поріжся,
Не пошкодь собі руки.

Не порань себе, не вдар —
Нам ще склити вісім пар.
Тож держися, не зірвися
На камінний тротуар.

А за три дні свято Май...»
Позітхав недужий Гай.
«Що ж, по святах кінчим склити,
Ти, мій друже, погуляй».

Запечалився Івась,
Тихо з майстром попрощавсь.
«Ми останні у змаганні»,—
З болем думка пронеслась.

Донька вийшла до воріт.
Прип'яла Рябка на дріт.
Ваня взяв її за руку:
«В тебе ж, Маню, склярський рід.

Бачиш, нам не повезло.
Ти ж умієш різать скло».
«Добре, Ваню,— каже Маня.—
Жди, я вийду за село».

III

Ось і школа. Ось і клас.
Маня пробує алмаз,
А Івась по рамі лізе
Аж до верху — в перший раз.

Став на виступ, на карниз,
Подивився прямо вниз,
А під ним старі дерева
На бульварі, ніби хмиз.

«Ваню, страшно там, чи ні,
Ти устоїш на вікні?
Ну, скажи,— питає Маня,—
Не соромся при мені».

Спалахнув Івась, мов жар,
Скоса глянув на бульвар
І узявся чистить раму,
Як старий, бувалий скляр.

«Що ж страшного на вікні?
От бувало на війні!..» —
Він згадав, як майстер каже:
«Йшли на кулі крізь вогні!»

І немовби майстер Гай,
Крикнув: «Куртку роздягай,
Та дивися, не барися,
На лінійку налягай!

Подавай мені шибки,
Відбивай криві кутки,
Бережися, не поріжся,
Не пошкодь собі руки,

Не порань себе, не вдар,
Нам ще склити вісім пар.
Тож держися, не зірвися
На камінний тротуар.

А за три дні свято Май.
Тут, Марійко, не дрімай.
Як закінчимо роботу —
Так і прапор підіймай.

В школу прийдуть школярі,
Скажуть: «Слава вам, склярі,
Що впустили в наші класи
Сяйво сонця і зорі!»

Скажуть: «Слава і привіт
Тим, хто шлях проклав у світ,
Хто у шибку, у квартиру
Кинув цілий небозвід».

День погас. Вечірня мла
Над бульваром потекла.
Вибіг з школи скляр Івасик,
Вийшла склярочка мала.

Дзвоном дзвонить тротуар.
На шибках проміння фар
І виблискує, і сяє,
І палає, наче жар.

І склярі біжать з гори,
Все заскливши до пори.
А навколо майоріють
Шовкоткані прапори.

IV

Перше травня. Шум і спів.
Всі вітають світлий Май.
Вбіг до школи Ваня перший,
Ледве подих перевів.

А під вікнами розмай.
Всі вітають світлий Май.
За годину із-за рогу
Показався майстер Гай.

Він поглянув на шибки —
І ціпок упав з руки:
По новому склі-блакиті
Сонце сіє світляки.

За склярем біжить дочка,
Ї легенька, і гнучка.
Підіймає, підставляє
В руку татові ціпка.

«Що за диво,— каже скляр,—
Може, це у мене жар,
Що не бачу так, як треба».
Тут Івасик, мов із хмар,

Раптом вигукнув: «Привіт!
Ні, ви бачите як слід.
Скло засяло в наших рамах
Голубе, мов перший лід».

Гай обняв свого скляра.
«На ура його, ура!»

І кричить з усіх боків
Гомінлива дітвора.

В школу вбігли школярі,
Кажуть: «Слава вам, склярі,
Що впустили в наші класи
Сяйво сонця і зорі».

Кажуть: «Слава і привіт
Тим, хто шлях проклав у світ,
Хто у шибку, у квартиру
Кинув цілий небозвід».

ЧОТИРИ ВІТРИ

Наша Оля по сніжку
Біга в білім кожушку.
І не визнаєш, де сніжок,
А де білий кожушок.
Кожушок —
Немов пушина,
Мов сніжина —
Порошина.
А у бабки кожушина
З чорним коміром опліч,
Наче ніч,
Темна ніч.

Баба каже: «Геть на піч!
В житі ноги відітри,
Бо вітри,
Вітри,
Вітри
Вилітають із нори.
Заберуть тебе в мішок,
Знімуть білий кожушок,
Кинуть в полі на сніжок.
І холодна, і сира
Замете тебе кура.
Ну, пора,
Пора,
Пора!
Геть до хати із двора».

Оля кинулась до хати,
Там її зустріла мати.

Обтрусила, обігріла,
Теплим чаєм напоїла,
З медом пряників дала.
Тут і баба підійшла.
Підійшла
І почала:
«Ти мала,
Мала,
Мала!
Чом обідати не йшла?
Завдала мені тривоги,
Застудила руки й ноги,
Знов у валянках вода.
Ой, біда,
Біда,
Біда!
Глянь на шибці — борода!
То найстарший вітровій,
Сніговій,
Буревій
У накидці вихровій
Вже давно гаса по полю,
Хоче вкрати нашу Олю.
Ти лягай,
Лягай,
Лягай.
Знов у двір не вибігай».
Оля кинулась до ліжка,
Мати їй накрила ніжки,
Побажала щастя й долі.
Оля спить...

І сниться Олі,
Що найстарший вітровій,
Сніговій,
Буревій
У накидці вихровій
Зупинився коло хати,
Став кричати,
Вимагати,
Щоб пустили Олю з хати.
Баба каже: «Закричу!»
Мати каже: «Не пущу!»

Вітер каже: «Як наляжу,
Вікна, двері потовчу.
Вікна, двері потовчу,
Вашу Олю захвачу,
Закручу,
Поволочу
По левадах та по полю,
Вашу Олю,
Олю,
Олю!
Щоб узнала нашу волю,
Буйну волю вітрову,
Грізну силу вихрову!»
Мати вітра не пускає.
Вітер вікна витискає,
Підіймає Олю вгору
І несе на білу гору,
Де живе його сестра,
Сніжокругниця кура.
А кура
Кричить: «Ура!
Я стара,
Стара,
Стара!
В мене сива голова,
Кров у мене снігова,
Руки в мене крижані.
Дайте Оленьку мені!»
Закрутила бідну Олю,
Заморозила до болю.
Все несе,
Несе,
Несе,
За дорогу, за шосе,
За городи, за підмети
І штовхає у замети.
Оля кличе,
Оля плаче.
Та ніхто її не бачить,
І не бачить,
І не чує,
І з біди не порятує.

Раптом чує... хтось рукою
Ніжно, теплою такою,
Обіймає,
Пригортає,
Тихим голосом питає:
«Ой мала,
Мала,
Мала,
Що ти хочеш?» —
«Я? — Тепла!»
Оля враз відповіла.

Спалахнуло в полі світло,
Все засяяло,
Розквітло,
Трави, проліски навкруг,
І не чути лютих хуг.
«Хто ти будеш, друже мій?» —
«Я весняний вітровій!»
Я лечу,
Лечу,
Лечу,
Дам і сонця, і дощу,
Розмету тобі доріжки,
Постелю трави під ніжки.
Все я дам тобі, мала.
Що ти хочеш?» —
«Я? — Тепла!»
Оля знов відповіла.
«Ну, іще,
Іще,
Іще
Хай жаркіше припече!»

Сонце гріє,
Пригріває,
Вітер віє,
Повіває,
Теплий вітер суховій
Пилом горнеться до вій,
Наганяє люту спеку.
А іти іще далеко.
Оля вибилась із сил.
Всюди пил,

Пил,
Пил.
Оля каже: «Дайте пити!
Я не можу більше жити.
Хоч краплиночку прошу...»
І схилилась на межу.
Згодом чує — хтось гукає,
За плече її торкає.
Каже: «Я допоможу!
Я біжу,
Біжу,
Біжу,
Сонцю шлях загороджу!»

Налетіли чорні хмари,
Грому гримнули удари.
Почалася літня злива.
Оля, рада і щаслива,
Запитала: «Хто ти є,
Добре щастячко моє?» —
«Я є літній вітровий,
Лину в хмарі грозовій,
Всім, хто просить
І не просить,
Поливаю жито, просо,
Все обновляю дощем!»

Оля крикнула : «Іще!
Ну іще,
Іще,
Іще
Хай водиця потече,
Щоб обмитись,
Освіжитись,
Щоб награтись,
Накупатись!»
Оля бовтається в ставі,
У весельчиній заграві,
Під вечірнім промінцем
Запарілася лицем.
За купанням зголодніла
Каже: «Я давно не їла.
Дайте їсти,

Істи,
Хоч на мить до столу сісти». —
«Я — осінній вітровій,
Йду по стежці садовій.
Дам я спілого ренклоду,
Дам я грушу бергамоту».
Зашумів осінній вітер,
Мокре личко Олі витер.

Як війне сюди-туди —
Всюди падають плоди
У краплиночках роси.
«Ой, труси,
Труси,
Труси!
Всі дерева обтруси!»
Тільки й чути Олю раду.
В неї повно винограду,
І ренклоди, й бергамоти,
В ніжнім сяйві позолоти,
Вітер трусить, невгаває,
Із дерев плоди зриває,
Потім листя полетіло.
Оля дивиться несміло,
Хоче крикнути: «Не вий,
Мій осінній вітровій!»
Але вітер віє,
Віє —
Вже повсюди сніг біліє,
А із снігу йде кура.
«Я стара, —
Кричить, —
Стара!
В мене сива голова,
Кров у мене снігова,
Руки в мене крижані.
Дайте Оленьку мені!»
Оля кинулась тікати,
Та спіткнулась коло хати
Й пробудилася від сна...
А за вікнами — весна.

Поєми

БЕЗСМЕРТЯ

Пам'яті партизанки Ліри Нікольської,
що загинула під час Карпатського
рейду в 1943 році.

І
Був травень.
Сорок третій рік.
Рішальним вождь його нарік.
Той рік в Вітчизняній війні,
Мов танк в опаленій броні,
На захід круто повернув
І слід вчорашній загорнув.
Глибокий слід
Болючих ран.
І з повороту на таран
Пішов за волю молоду.
І враз по свіжому сліду
Стрільчата вибилась трава.

В далекий тил стійка Москва
Нас посила, дає тротил,
Щоб путь ворожу рвать навпіл.
Наказ: «У шість — аеродром,
О першій ночі — за Дніпром,
О третій — табір Ковпака».
Прощальна мить така хистка —
Давно сподівана та мить,

А серце все-таки щемить,
Щемить воно...

В ньому давно
Кипіла злість і сила мсти
Така, що рвалися б мости,
Де йдуть гурти ворожих орд
На наш народ,
На рідний край.

Мерщій, пілоте, набирай
У хмарнім небі висоту —
Ми летимо на праву мсту,
В грозову ніч,
В ворожий тил,
Де по шляхах стовпами пил
З-під сірих маршових колон,
З-під ніг сестер, що йдуть в полон.

Ворожий тил —
То ж рідний край,
Де голубиний, сизий грай
Спадає в тиху мураву...

Літак окреслює Москву.
Ще круг один —
І ліг на курс.
«Я знаю — ти не боягуз...»
Говорить спутниця мені.
Вона витає в далині
Дитячих спогадів.
І зір
Внизу шукає темний бір,
Де мріла хата лісника,
Де рань дитяча гомінка
Тонкими ніжками ступа,
І три дороги від стовпа
Ведуть у степ, у житню даль.
Внизу лиш хмари...
Світла сталь
Іі очей уже гнівна.
Плечем закрившись від вікна,
Вона схиляється на брус.

«Я знаю, ти не боягуз,
Та мовить правду — не дрижу
І я в розгоні віражу.

У шостий раз лечу за фронт
В ворожий стан полків і рот
Рудого звіра-хижака.
Вже не тремтить моя рука,
Коли запальний шнур вклада
В заряд під міст.
Внизу вода.
На ній спокійна висота
Багатофермного моста.
І ось тоді не страх, а біль,
Коли уже горить фітіль...
Це ж наше все,
Наш труд і піт,
Це п'ятирічок дивний цвіт.
Цеглина кожна тут близька...»
Я стиснув руку їй...
Вузька
Дівоча кисть.
Замість разка
Легких янтарних намистин,
На ній годин
Спокійний плин,
І гостра компасна стріла
На «норд» направлена була,
Туди, де нас в тривозі ждуть.

«У правім ділі кожна путь,
Яка до щастя доведе,
Ганьби не викличе ніде.
Не треба думати про це.
В хірурга кам'яне лице,
Його рука тверда, жива
Спокійно рану зашива.
І лиш, як виживе юнак
Й до строю стане як вояк,
Тоді у лікаря на мить
Бентежне серце защемить,
Впаде натруджена рука,
Що врятувала юнака.

Хірург погляне вдаль,
І з вій
Звійне сльозинку суховій —

Сльозинку щастя.
Так і ти,
Коли заходиш під мости,
Себе хірургом почувай,
Який рятує рідний край.
І як врятуєш,
То тоді
В важкому чесному труді
Не рік, не два,— а все життя
Віддай за щастя вороття».
Я так сказав.

У далині
Над фронтом блиснули вогні,
І сто осколкових повз нас
Густу пітьму спалили враз.

II

Тисячу двісті верст. -
Вогнища хрест-навхрест.
Дуглас іде по траві:
Ми прилетіли живі.
Сон в таборах Ковпака.
«Хто вас прислав?»
«ЦК...
Я підривник.
І її
Знають у нашій сім'ї».
Хитро сміється Ковпак:
«Ти підривник?..
Так-так.
Ця кучерява теж?..
В нас, як струхнеш —
Так і вмреш!
Тільки сміливці живуть.
Завтра, орлята, в путь».

Завтра...
Шумлять явори.
«Любий, сідай покури».
Ліра говорить мені.

Голос її в тишині
Ніжно бринить і спада
В трави, мов чиста вода
Перших струмків по весні.

Потім не раз уві сні
Чув я той голос.
Не раз
Десь між карпатських терас
Бачив я постать струнку,
Жовту голівку в вінку
З білих оброшених квіт
Там між опущених віт,
Де шелестять явори.
«Любий, сідай покури —
Сю ніч уже не до сну.
Ми прилетіли в весну».
Зорями жевріє гай.
В таборі крик:
«Запрягай!»
Тишу й пільму розгорта
Райдужне пасмо з поста
Двох полохливих ракет.
Буде кривавий банкет —
Ми з корабля та на бал.

Сьомий гримучий запал
Ліра у міні вставля.
Порохом пахне земля,
Порохом дишуть вітри,
Журно шумлять явори.
Бути великій борні.
Вибух — і танки в огні.
«Так їх! — сміється Ковпак, —
У ворога діло — табак».

«Справжнє хрещення.
Тепер
Житиме, хто не помер».
Ліра говорить мені.
Гасне луна вдалині.
«Житиме, люба моя...
Чуєш? То спів солов'я

З тихих доноситься гін».
 В ніч повертає загін.

Безліч на війнах дум —
 Думає куля «дум-дум».
 Думає серце пробить,
 Те, що жадає любить,
 Те, що світліше світань.
 Ми перейшли глухомань,
 Ми заповзли під мости,
 Збили німецькі пости,
 Толом обклали бики.
 Ліра взяла сірники,
 Палить горючий фітіль.
 «Швидше!
 Мерщій ізвідтіль!»
 Швидко, та й куля швидка...
 Дівчина пада хистка.

Тисячу огненних верст.
 Кажуть, гора Еверест —
 Кривля земної кори.
 Брехні!
 До Шевки-гори
 Тисячу огненних верст.
 Кожен із нас Гефест —
 Кожен у полум'я ліг.

Тихо мені до ніг
 З шелестом линуть слова.
 «Ти не журись...
 Я жива.
 Довго ще буду жить». —
 Голос від болю дрижить.
 «Довго...
 А в нас у саду
 Треба сполоть лободу.
 Там наче в справжнім раю.
 Стрінеш ти неньку мою —
 Добра у мене вона.
 Я ж у родині одна.
 А в нас буде трое дітей.
 Завжди багато гостей.

Любиш ти діток чи ні?»
Громом здавались мені
Тихі кохані слова.
Ніч підійшла грозова.
Ранком в затишші громів
Голос її занімів.

III

Село Манява.
За селом
Гора Синява,
Мов шолом,
Стоїть одна
Серед борів,
Де бузина
Заслала рів,
Круті стежини
В'ються вверх,
Там цвіт ожини
Перешерх.
Та корінь бука,
Мов рука,
У землю стука
З-під пенька.
Там беркут вмер
Серед ялин,
Крило простер
В струмковий плин.

По тій стежині
До гори
У хмари сиві,
У вітри
Я виніс Ліру
На руках,
І в землю сіру
На гілках
Спустив я тіло.
Що ж тепер?..
Орел там сміло
Крило простер

З імли міжгір'я,
З чорних брил.
Нарвав я пір'я
З мертвих крил
Накрив її.

Тепер куди?
Важкі бої,
Мов рев води,
Текли під гору
У розгін.
У бір із бору
Мій загін
Летів у вись
І рвав мости.
«Тепер клянись
Іти до мсти...»

Клянусь тобі, моя любов,
Аж поки в жилах лється кров,
Аж поки подих в груди йде
В борні не зрадити ніде,
Ніде не стати,
Не зійти
З дороги мсти,
Святої мсти.
Моя любов, клянусь тобі —
Життя віддати в боротьбі
За землю ту, де ти жила,
Щоб їй повік не знати зла.
Не знати лих,
Не знати бід
У вічнім сяєві побід.
Клянусь,
Коли настане мир,
Орати стоптаний пустир,
Нові наводити мости
В нові світи.

Я клятву дав —
І з місця в бій,
Де пил сідав
В траві рябій —

Стріляв, крушив
Фашистський стрій,
Вогнем душив
За роєм рій.
І так по всій
Галичині,
Мов буревій,
Я ніс вогні.
Де нафта б'є
Крізь чорний шар,
Там зло мое
Несло пожар.
Де поїзди
Ішли на схід,
Там кров завжди
Вкривала слід.
Там скрізь мій біль
За ніччю, днем
З лісів і піль
Зринав огнем.

IV

Куди не йду —
Все ти одна.
Чи друга жду,
Чи з ним до дна
Я п'ю вино
В холодну ніч, —
Тоді в вікно
Мені навстріч
Виходиш ти
Із темноти
Така
Струнка
І мовчазна,
Мов світ, легка,
Ясна, ясна.
І я несу
Тебе в красу —
У мирний край,

Де край журбі.
«Не умирай»,—
Шепчу тобі.

І ти живеш, мов сонця світ,
Тобі завжди сімнадцять літ —
Шість тисяч двісті днів.
Пливе часу широкий пліт
По хвилі мрій і снів.

Ітимуть роки і віки
В світаннях, вечорах,
Живі і бронзові вінки
Зів'януть на вітрах,
І Прут річище поміня,
І висохне Бистринь,
А ти, мов промінь в світлі дня,
Який не кида тінь,
В майбутнє йтимеш день за днем
І матимеш завжди
Сімнадцять літ —
І їх вогнем
Горітимуть сліди,
Як ті, що йшли
Із бою в бій
На Прут з Сули
В траві рябій.
Де глей рудий,
Крихкий вапняк
Сухий, твердий,
Який ніяк
Не роздовбать
Без обушка,
Щоб поховать
Свого дружка.

О скільки їх
За всю війну
Дружків моїх
Я спом'яну,
Бо їх ніде
Не стріть мені
У вік, що йде,
У тихі дні.

Лиш ти одна
У кожную ніч
З пільми вікна
Ідеш навстріч.
Така
Струнка
І мовчазна,
Мов світ, легка,
Ясна, ясна.

І я несу
Тебе в красу —
У мирний край,
Де край журбі.
«Не умирай», —
Кажу тобі
І ти живеш —
Куди не йди —
Ясна без меж,
Мов сонця світ,
Тобі завжди
Сімнадцять літ.
І жить тобі віки,
Часів майбутніх переліт
Зітре мої стежки,
А ти ітимеш день за днем
І матимеш завжди
Сімнадцять літ, —
І їх вогнем
Сіятимуть
Сліди.

РАЙКОМ КОМСОМОЛУ

ПРОЛОГ

Будинок райкому забитий давно,
Забитий,
Розбитий.
У темне вікно
Вночі залітають жуки-рогачі —
Вночі,
А удень
І жуки ні тельць —
Пуста.
На лаві скривавлена хустка.
Паперів моток
На столі,
І шматок
Сухої землі.
От і все.

По шосе
Проходять фашисти,
Поголені чисто.
Вони поглядають на дощечку голу,
Де золотом сяло:
«РАЙКОМ КОМСОМОЛУ»
Колись.
А нині до стін притулись —
Ти серцем почувеш у дальнім відлунні
Завзяті і юні
Промови, пісні.
І світлі думки,

І жадання ясні
Про сходи рясні
Ланкової Олени,
Про клени,
Що треба у парку садити,
Про те, як любити
Вітчизну свою
В важкому труді і в гарячій бою.

Було це в маю,
На активі райкому.

- Секретар сказав:
«Нам іще на одному
Питанні спинитися треба,— згадати,
Чи всі ми солдати?
Чи всі...»

Ішли по росі
І будили піснями
Полісся, що снило майбутніми днями,
Ясними,
Рясними,
В незнаній красі.

«Чи всі ми солдати?» —

Питав ти.

«Усі...»

Лунало в райкомі в неділю червневу,
Вогневу,
Грозову.
По першому зову
Ішли комсомольці з райкому на фронт
До рот
І полків,
Комсомольських полків.
Ми скрізь зустрічали отих юнаків.
На Збручі,
На Случі,
В Рокитнім і Вольці
Стояли на смерть комсомольці,—
На смерть!

†

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Вогню і заліза рвучка круговерть
Охоплює місто.
Вже близько фашисти.
Треба вставати
І йти до райкому.
Заплакана мати
В зітханні важкому
Сказала Ярині:
«Дивись,
Не барись.
На царині нині
Бійці піднялись...
Відходять до мосту.
Ой, що ж воно буде?..»
І раптом, схопившись за груди,
Упала.

Ярина могилу на грядці копала.
А сліз не було,
І ридань не було,
Лиш серце від болю стогнало, гуло,
Та в очах згущалась холодна пільма.
Нема в тебе мами, Яринко, нема.
Нема
В тебе мами...
З громами,
Димами
Іде її вбивця по чорній стерні.
Здається, Ярина зомліє — та ні,—
Стоїть у вогні,
Насипає могилу.

«Хто дав тобі силу,
Такій молодій,
До дії
І терпіння?
Яке покоління
Зростило тебе для великої долі?» —
«Мое покоління
Зросло в комсомолі.
І я з комсомолом росла
Та мужніла.

Ще вчора була
Для великого діла
Готова.
І нині
Мені, сиротині,
Ридати не треба —
Бо я не сама».
До самого неба
Вогонь підійма
Дими чорно-сині, що тануть у млі.
І грудку землі
Забирає Ярина,
Лишаючи двір свій, де кожна травина
Близька її серцю,
До болю близька.
Ось тут із відерця
Під шелест бузка
Вмивалась вона.
І у тихій воді
Світилися очі її молоді,
І золото кіс розсипалось на трави,
А в росах — заграви
Народжених днів,
Мов дивне продовження бачених снів.
Та все спалахнуло вогнем на землі.

У млі,
Серед свисту
І куль, і шрапнелі
Ярина прямує по місту.
Панелі
Глибокими ямами зяють криваво
Наліво,
Направо,
Повсюди.
І люди
Стоять у тих ямах, вростаючи в землю, —
У землю,
Осяяну зорями Кремлю,
На котрій у Жовтні колись
Піднялись
Знамена свободи.
І вільні народи

Злились
У велику єдину сім'ю.
Тепер у важкому бою,
У стражданні
Вони вже не перші — і ще не останні —
Грудьми закривають Вітчизну свою.

А там, на краю
Невеличкого міста,
Де грала недавно музика врочиста,
З риданням проносять дітей матері.
Вози в пустирі,
Замасковані хмизом,
Звертають на поле і тягнуться низом
Кудись вдалину
По кущах долину.
Там люди давно вже забули про спочив.
І хто ж це Ярині отак напорочив
За возом ступати,
Не спати,
Не їсти?
О, як їй не хочеться кидати місто...
Хоч місто в пожежі,
І пуста у домі.

Ярина в райкомі.
Просторі кімнати,
Портрети,
Плакати —
Усе б це зібрати,
Забрати з собою
І нести туди,
Де кров'ю
Двобою
Не змиті сліди.
«Та ні...
Всього не забрати мені», —
Шепоче Ярина.
І певна рука
Лиш прапор червоний зрива з держака,
З шухляд вибира комсомольські квитки,
Яких десь чекають бійці-юнаки.
«Усе

Чи не все?»
Застогнало шосе.
«А що я забула?»
І раптом почула
Ярина — чийсь наближаються кроки.
Вона притаїлась за шафою збоку,
І бачить з-за рогу
Запилену ногу,
Обуту у чобіт важучий, тупий.
«Убий!..
Він убив твою матір —
Убий! —
Кричить її серце,—
Убий!»
Заклинає.
А ворог зринає,
Валяє стільці,
«О, де мої хлопці?..
Павлушо!
Миколо!..»
Нікого навколо.
Один лише ворог блукає в райкомі.
А очі у нього страшні, нерухомі.
І руки страшні,
Обважнілі, пітні —
Торкнеться — і плями на речах брудні
«Убий!»
Надривається серце від злості.
І тягнуться руки до помсти
Самі.
І шарять, шукають чогось у пітьмі.
«Що це за цівка?
Гвинтівка?
Гвинтівка!
Це ж наша учбова гвинтівка з багнетом.
А він з кулеметом..
Ну й що ж — він один».

То мить пролетіла,
Чи сотні годин,
Аж поки підвівся багнет догори.
Лиш вигук разуючий:
«Катюго, умри!»

І вихром звивається постать Ярини.
У німця впиваються очі-жарини
У гострий багнет.
Та в двері просунувсь іще кулемет,
Запилений чобіт важучий, тупий
І погляд сліпий
Від звіриної люті,
І страхом окуті
У дівчини руки.
«Ярино!
«Яринко!»
Летять перегуки.
Та постріл,— і дівчина падає квола.
За мить прилетіли Павло і Микола.
Обвівши наганом всі ніші й кутки,
Ярину виносять у сад юнаки.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

В заріччі намет із вербового тину —
Там друзі лікують Ярину.
Вона
Щомить в забуття порина
І шепоче:
«Не хочу
Лишати райкому.
Не можу віддати наш прапор нікому.
Іти,
Берегти
Комсомольське добро
Мені доручило бюро.
Відійди...»
Олена хлюпне на хустину води
І візьме за руку Ярину.
Така
Тонка
Та рука,
Що й не чути в руці.
Вечірне проміння пала на лиці
І лине в глибокі фіалкові очі.
Які ж вони світлі, ці очі
Дівочі!
І скільки в них віри, краси, прямоти.

Бувало й не треба зайти
До райкому,
А заїде юнак, поспішаючи к дому,
Щоб глянули очі на нього ласкаві.
Олена іде по отаві
До річки.
Пожовклі порічки
І лози плакучі,
І крони вільшини, що схожі на тучі,
Йї дім нагадають,
Що був за рікою.
Його вже немає —
Важкою
Рукою
Палій підпалив її дім.
А у нім
Він батька і матір спалив,
Завалив
Їх, бідних, навіки чадним попелищем.
О, як це недавно було.
За Лутищем —
Так звалось село,
Де Олена жила —
Брела
Вона житом, а жито високе.
Аж чути, як соки
Буяють у нім.
І ланка її у гурті голоснім
Співала,
Співала...
«Чого ж це я стала?
Мерщій до води,
Поки видно сліди».
А ніччю з осоки
На берег високий
Виходять із човна два хлопці чубаті,
Бредуть по лататті,
Проходять по твані.
У першого є три набой в нагані,
А другий лиш має свої кулаки.

Мов ті молотки,
У Павла кулаки.

Гвіздок він з розмаху заб'є кулаком.
Ви, мабуть, стрічалися з цим юнаком.
Він ріс в патронаті,
Учився в дев'ятім
І славився він молодечим завзяттям
В ученні чи грі.
Йому вісімнадцять було на порі.
Павло Чередник —
Будівник
І поет.
Це він у заріччі поставив намет
Колись навесні.
Там родились пісні
Про вірність,
Про ніжність,
Про дивні краї,
Та грізні бої
Заглушили той спів.
Павло і тепер вже чимало успів.
Він стрів коло лісу в нерадісну днину
Сапера Шпарину,
Що йшов із полону
До Дону
В частину,—
Лісами ішов
В опорках, в яких не було підшов.
З тим прийшлим сапером на мінному полі
Він викопав міни.
Вивчав їх поволі,
Запальників зміни
В гримучому толі,
Пружини,
Машини,
Складні
І страшні,
Де смерть блискавична таїться на дні.
Нарешті, невтомний Павло Чередник
Проник
У тайник
Громодійної зброї.
Так роблять герої,
Розумні і смілі,
Коли добиваються вищої цілі.

Павло Чередник —
Підрицник.
У Павла
Рука
Не слабка
І душа не мала.
Він любить цю грізну роботу.
Достоту
Шляхи колупає.
Ступає
По мінах,—
В руках його сотні смертей неодмінних.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Туман бовванів на безлюдному лузі.
У тузі
Схилялись журливі дерева:
Стояла жовтнева
Пора обважніла.
Недужа Ярина й Олена змарніла
Самі залишилися в хисткому наметі.
Читали у давній газеті
Про те,
Що стало у згадці навік золоте.

А дні
В курені
Пролітали
І тали.
Між віття
Страхіття
Шугали вночі,
І журно шуміли безлисті кущі.
Дівчата сиділи в холодній пільмі
Самі,
Сиротливі,
Журливі,
Німі.
Нарешті, вони дочекались Миколи.
Ніколи
Не був він таким мовчазним,
Сумним і бентежним.

Лиш гнівом безмежним
Бува спалахне його зір —
І сльоза.
Тоді по щоді на сорочку сповза.
«Чого ти, Миколо?»
І тиша навколо.
«Що трапилось, Колю?»
До болю
Від муки
Він стиснув дівчатам простягнуті руки.
«Ох, трапилась зрада...
Поради —
Не треба...
Нічого не треба...»
До самого неба
Над містом звелася пожежі заграва.
«Це батькова справа...
Чекай же розплати...»
Шепоче Микола, неначе у сні.
«Ти мусиш сказати!
Ти друг нам чи ні?..
Та ти ж комсомолець!..»
Уражений хлопець
Підскочив і крикнув:
«Так!
Я більшовик —
Брехать не мастак,
Бо до правди я звик!
Мовчу —
Бо не можу сказати відразу.
Не можу знести я глибоку образу.
Мій батько, Ничипір Петрович Грицай,—
Тепер поліцай!
Поліцай!
Поліцай!
Він буде за ката.
Призначена страта
Петрова і трьох невідомих нікому —
Старі комуністи з якогось райкому
Надіслані в наші краї у підпілля.
Їх стратить в неділю
Мій батько!
А хто ж...»

Миколу проймає нестриманий дрож.
Ярина спитала:
«Він знає про нас?» —
«В свій час
Я від батька секретів не мав».
За лісою вітер дерева ламав,
Ярині ж здавалось —
То німці пробрались
В заріччя.
Трощить під ногами паліччя,
І скоро в намет
Проповзе кулемет.

Світало.
На сході крайнебо відтало
І сірим серпанком спустило завісу.
В ту пору із лісу
Почулися кроки
Важкі і широкі,
Мов грім з далини.
«Вони...»
Проронила слаба ще Ярина.
Звелася на ноги тонка, як билина.
І впала, сказавши:
«Тікайте хоч ви...»
В ту мить із кущів, із сухої листви,
Не вийшов, а зринув Грицай.
«Поліцай!..»
Миколина злість закричала сама.
І хлопець на батька наган підніма
І зводить курок.
А стріляти несила.
«Синок...»
Говорила любов негасима,
Що в батька до сина,
А в сина до гата.
Любов та на мить поборолася солдата
В душі юнака.
І широка рука
Старого учителя впала на зброю.
«Не квапся, герою!
Ну, сину, здоров!»
За батьком стояв посивілий Петров

І щиро всміхався.
Микола вагався.
А батько його по чуприні вже гладив.
«Так ти нам не зрадив?» —
«Не зрадив,
Миколо».
І зразу світліше зробилось навколо.
«Я вирвав Петрова з ворожих лабет».
Розкрився намет —
І з'явилися дівчата.
«Мої соколята!» —
Аж крикнув Петров.
Ярині в обличчя ударила кров.
І сили вернулись,
І болі забулись —
Їх радісний час поборов
До пори.
«Оленко, скоріше борщу навари...»
«Не треба нічого варити, дівчата,
Велика робота почата —
Не час
Сидіти у вас
І варити борщі».
Промовив Петров і присів на корчі.

Його не зламали негода й біда,
Лиш сірою тінню лягла борода.
Та ще сивина —
Новина
Мовчазна,
Та очі, наповнені болем до дна,
Казали про дні
Передсмертні, страшні,
Що потім примарами стануть у сні.
А голос був чистий,
Слова молоді:
«Ми, комуністи,
Бували в біді.
Що правда, біда —
Не вода,
Не сама
Нахлине,
Пролине —

Дивись — і нема...
Боротися будем.
І тяжко нам буде,—
Та все переборять радянські люди.
І ми у тилу
Не малу
Допомогу
Братам подамо, що кують перемогу.
Потрібно
Не дрібно
Нам тратити сили —
Так Ленін і Сталін нас завжди учили.

А де ж це герой ваш —
Павло Чередник —
Гроза-підривник,
Що рішив подушити
Фашистів достоту?
Нехай не спішить,
Йому ще ми знайдем роботу.
А нині
Нехай помагає у всьому Ярині.
А ти, моя люба, очолюй райком.
Тайком
Обійди хутори,
Та збери
Всю молодь до купи,
У групи.
Вкажи їм, куди появляться,
Як треба боротись,
То треба еднатись.
Стрічатися будем в сторожці цегельні.
Старенькому Рельні
Кажіть: до «Папаші» —
Пропустить — він знає, де наші
Й не наші».

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Рельня, скріпивши розхитане ліжко,
Вистругував ніжки
До лави і столу.

«Чи скоро ж він прийде — отой
з комсомолу? —

Шепоче дідусь.—

Не дждусь

І піду,

Нехай не бариться собі на біду,

У шість — так у шість —

Хай не спить і не їсть».

Нарешті, з'явився сподіваний гість.

«Добри вечір, діду! —

«Ех, ти!

Ну, здоров...

В сторожці товариш Петров».

Чередник

Без стуку в маленьку сторожку проник.

З Петровим сиділи якісь невідомі,

В кутку на соломі

Грицай спочивав.

Павло відчував,

Що з цієї хатини

Прямують стежини

Повсюди,

Повсюди.

І їх, як надію, відшуковують люди

В німецьких в'язницях,

Темницях

Страшних,

Бо скрізь перемога ступає по них.

Петров обійняв, наче сина, Павла,

«Ну, як там діла?» —

«Та які там діла...

Ходили, бродили

З села

До села.

Скрізь німці до Пруссії молодь везуть.

Не словом, а мінами рвати б їм путь». —

«І словом, і мінами...

Слухай, Павло...»

У грубці гуло —

Догоряли скіпки.

В сторожку зайшли невідомі жінки

Побиті.
На світі
Хлоп'я принесли.
Його оченята, чорніші смоли,
Відкриті були,
А над скронею кров.
Здригнувсь, похитнувся могутній Петров.
«Андрійка убили...
Єдиного сина...»
Жінки відступили.
Болюча хвилина
Текла через серце Петрова.
На брови —
Холодного поту краплини із лоба...
І злоба,
Не злоба,
А білий вогонь
Палав, клекотав під сивинами скронець.
«До помсти!»
Дрижали склепіння помосту.
«До помсти!»
Та не поодинці, а всім.
Павлуша, бери-но синка, понесім
В останню дорогу.
Він був піонер,
Лиш звівся на ноги
І, бачиш, помер.
Це зміна твоя —
Тож сміліше до бою,
Щоб зміну свою зберегти за собою».

Насипали горбик, вернулись в сторожку.
В рогожку
Петров загорнув приймачі.
Вночі
Він провів аж до лісу Павла.
Завія мела.
І стогнало Полісся,—
Здавалось, то стогін народний пронісся.
І вічна луна розтікається в далі.
І пальці самі прикипають до сталі.
Ліси
І ліси,

Та стежина крива,
Та ніч, що Павла від біди закрива.
Та думи,
Та сила
У жилах
Страшна —
І скрізь тишина,
Грובה тишина.

Сім хат п'ятистінних в урочищі Скеля.
Маленька оселя
На круглій поляні.
В тумані,
В казковій німій глухомані
Лежать непримітні
Широкі двори.
За ними столітні
Бори
Мовчазні.
Здається, ніхто не живе в тій оселі.

Та ні,
Заскрипіли ослони дебелі —
І вісім голів нахилилось до столу.
У Скелі.
Працює райком комсомолу.
Ярина Степна
Підвелась мовчазна,
В задумі оглянула членів бюро.
Миколі на скроні лягло сrebro,
Заглиблена зморшка з чола
У Павла
Виднілась, мов шрам від удару клинка.
Олена була помарніла, тонка.
У Гната
Крізь вату
Сочилася кров.
Ярина сказала:
«Товариш Петров
Прислав нам приймач і друкарську машинку.

Чекайте хвилинку —
З'єднаю дроти.
Миколо, світи,

Покрути-но, Павло».
В дротах загуло,
Полилися слова:
«Говорить Москва!»
Непоборна Москва.
І друзі записують віщі слова.
А потім Олена
Цокоче,
Стукоче,
А потім шалена
Кура серед ночі.
В ту пору
Із бору
У різні кінці
Ідуть посланці
По незримих стежках.
У них пістолети в руках.
А на грудях
Листівки, що правду посіють у людях.
Про те,
Як росте
Наша сила і зброя.

В райкомі залишаться троє.
Павло
Пригорне Олену,
І ніжне тепло
Поллється їй в очі.
Він любить Олену
І хоче всю ніч, хуртовинну і темну,
Дивитись їй в очі
У щасті і тузі.
Ярина підійде і скаже:
«Ой, друзі,
Які ж ви хороші, як разом у парі!»
І згодом додасть:
«У Чернечій Кошарі
З колишніх колгоспних багатих дворів
Фашисти зігнали дві сотні корів.
Товариш Петров
Передав нам, щоб ти
Зібрав своїх хлопців і знищив пости.
А потім скотину

Направим до млину.
Там буде проходить загін Ковпака».
За мить тільки й бачили тут юнака.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

Ярина
Й Олена
Ідуть у корчі.
Ялина
Зелена,
Підсніжні кущі
Ховають протоптану в хащах стежину..
Обнявши Ярину,
Питає Олена:
«Ти щира до мене,
Чому ж ти ніколи
Не скажеш мені про любов до Миколи,
Чому ти Миколі не скажеш про це?»
Ярина, сховавши лице,
Шепотіла:
«Та я не хотіла.
Не хочу і нині.
Можливо, мої почуття павутинні
Порівняно з тим, що твориться довкола..
Микола
Для мене найближча людина.
І серце моє не льодина —
Та все ж
Не хочу виходити з меж
Товариства.
І в пору убивства,
У повені крові,
Хіба я знайду своє щастя в любові?
Сьогодні Микола пішов на тартак.
Я знаю — він спалить тартак —
А не так,—
То сплять на дровах його серед двору...
Можливо, в цю пору,
Як ми в тишині,
Павло твій упав у нерівній борні
В Чернечих Кошарах.
А Коля у хмарах

Ядучого диму над купою дров.
Можливо, десь кров'ю стікає Петров.
Ось бач...
Це не я говорю, а кохання.
Бо ти угадала —
Давнішня і рання
У мене любов до маленького Колі.
Він був піонер,
А тепер
В комсомолі.
Як швидко той час
Пролітає у нас.
Й незчулась, — а дружба в любов
перейшла».

Поляна мала —
Це так звані корчі.
Тут люди живуть — «копачі».
Так прозвали
Загарбники їх у годину навали.
Коли починали в Німеччину гнати,
Ці люди покидали хати,
В корчах
Копали землянки собі по ночах.
Фашисти палили бори,
Хутори.
Повік не забути тієї пори.

Ярина постукала в дошку.
Потрошку
Відсунулась ляда —
І зринув юнак.
Кунак —
Називали цього юнака.
«Яка...
Ти, Яринко, така...»
«А яка?» —
«Хороша!
Сю ніч заметіль та пороша,—
А ти не злякалась, пішла
І знайшла.
Я вчора скликав комсомольців села.
Всього лише трое

Зі мною,
З півсотні
Таких, що у Спілку приймай хоч сьогодні.
Пора в комсомол їм уже,
Підросли».
В іржавій бляшанці
Шматочок смоли —
Такий каганець на столі у землянці.
На лавці
Сиділи дівчата,
Хлоп'ята
В подертій одежі, худі
І бліді.
Ярина читала устав, і тоді,
Коли дочитала
І все розпитала,—
З кутка до стола
Підійшла
Не стара
Хазяйка похила.
«Бажаю добра
Тобі, моя мила...»
Сказала так тихо,
Що мов то не жінка сказала, а лихо,—
Лихо землі
Прогуло ув імлі.
За жінкою товпились діти малі.
«Ти вчиш нашу молодь,— хорошее діло!
А я запитаю несміло —
Хто ж їх,
Дівчаток моїх,
Та учитиме нині?»
І жінка в журбі показала Ярині
Дівчаток —
Двійчаток
Милашу і Пашу.
Ярина сказала:
«Спитаю «Папашу».

Петров виряджав у дорогу загін.
Кричав навздогін
Від'їжджаючим хлопцям:
«Привіт ковпаківцям!

Вони недалеко!»
Зустрівши Ярину, всміхнувсь:
«Ну, лелеко,
Куди ти лігала
Та що там чувала?» —
«Скрізь горе народне —
Аж в'яне душа». —
«Про душу ми потім.
Була у Книша?» —
«Була у Книша,
У хлоп'ят Кунака.
Є справа до вас нелегка». —
«А яка?» —
«Та діти в корчах підростають,
а школи...» —
«Якось я про це і не думав ніколи...
Треба учити.
Ничипора клич:
Ничипір Петрович, ума нам позич.
То ж діти у нас підросли у корчах.
Я думаю, ти до наук не прочита?» —
«Та ні...» —
«Ну, то матимеш мир на війні.
А ти, моя люба, усіх комсомольців,
Дівчаток і хлопців,
Що встигли скінчити сім класів,
На курси поклич у будинок Тарасів.
Лісничий уступить — це наша людина».

В корчах почалася навчальна година.
І діти уперше писали слова:
«Наш Сталін».
«Вітчизна».
«Москва».

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Поліська світлиця висока, жарка —
Тут штаб Ковпака.
Заштриховані карти,
Стоять недопиті березові кварта
З парним молоком.

За столом з Ковпаком
Базима і Руднев,
А проти вікна
Вершигорі щось доклада старшина.
«Аж двісті?!» —
«Ну да,
Череда —
Ще й яка!
Питають у нас про загін Ковпака».
Сміється Вершигора, бороду мне.
«Ну, діло ясне.
Направляйся туди.
Товариш Ковпак, проживем без нужди,—
Аж двісті корівок женуть нам хлоп'ята,
Мов знають, що з м'ясом у нас тонкуватого».
«Які ж воно хлопці?»—
«Якісь комсомольці».—
«Сходи, комісар, привітай.
Щоб я вмер,
Ото, мабуть, взнали, що я піонер».

Вершигора й Руднев зібрали хлоп'ят.
А їх небагато —
Всього лише п'ять.
Найстарший Павло,
А останнім було
Сімнадцять,
Шістнадцять —
Та й то чи було!
«Ви звідки?»—
«З Подолу.
Райком комсомолу.
В Чернечих Кошарах відбили скотину.
Пригнали до млину,
А ви вже пішли,
То ледве знайшли...»—
«Ну, вітаю!
Спасибі».
Розклали в садибі
Широке багаття.
А Руднев продовжував:
«Скільки завзяття,
І скільки відваги у вас, юнаки».

«Завзяття хватає —
Сверблять кулаки,—
Промовив Павло,—
Та у нашім краю
Не зразу проявиш відвагу свою.
Надбав я немало запалів і толу,—
Райком комсомолу
Й партійний райком,
Рішили тайком
Розгортати роботу.
А серце палає
І рветься в розгін.
Благаєм,
Прийміть нас до себе в загін».
Руднев сміється,
А очі суворі,
Здається,
У тому гарячому зорі
Павлова душа розтопилась на мить.
Душа та бунтує,
Дратує,
Щемить.
Юнацька душа ясновора, незла,—
Якій замалі всі тутешні діла.
«Я радий вітати такого бійця.
Ти добрий,
Хоробрий,
Привітний з лиця.
Я рад би прийняти,
Гранати і тол
Ми знайдем для тебе,
А що ж комсомол,
Чи знайде такого, як ти, ватажка?
Щось думка така
Не втішає мене.
А хто ж партизанам корів пожене?
І хто їх у німців відіб'є,
І хто
Гестапівця нишком потягне з авто?
Хто вчитиме молодь в німецькій неволі?
Хто братиме хліб наш
У німця на полі?
Лишайся в райкомі.

Є справа велика.
Та знай, що це тайна, свята, превелика.
Ми тут на Поліссі лишаєм шпиталь.
На жаль,
Малувато в нас ліків —
І тим
Прийдеться до німців на службу іти.
Тепер зрозумів?»—
«Зрозумів».
«Молодець!
Я бачу, ти справжній радянський боєць.
Сьогодні ж в Москву передам я про те,
Як діє райком ваш,
Як сила росте».
Павло
Повернувся в село.
На бюро
Поставив питання, мовляв, на ребро.
«Мені доручив комісар — і піду,
Я в німців, де схочеш, роботу знайду».
Ярина сказала:
«А підеш не ти!
Микола зуміє цю справу вести.
Бо витримки більше,
І ліпше
Він знає
Завгоспа Мазая,
Що робить на базі».
«А я у запасі,
Чи, може, до дров?»—
«Товариш Петров
Передав нам, що ти
Будеш мінгрупу в загоні вести».—
«Він мін же боїться».—
«Дурний ти, Павло!
Іди, щоб і мови про це не було».
В той час ковпаківська радистка в хатині —
В старій козушині
Мерзлячка мала,
Іде
До стола,
Апарати включа.—
І дзвінко вистукують вдари ключа.

Москва.
Темносірий будинок на розі.
Стоять на порозі
Бійці-патрулі.
Ільїнка заснула у сніжній імлі —
ЦК комсомолу у цьому будинку.
В щілинку
Надовго опущених штор
Стікає проміння на темний забор.
За шторами певна широка рука
Приймає шифровку —
«Загін Ковпака...»
Дзвенить телефон,—
І секретар встає,
Хвилюється.
Знов папірець дістає.
Імла розтає,
Вже сіріє на сході.
Десь перший гудок прогудів на заводі.
Ясніше встають уже башти Кремля,
Московська земля
Проплива у світанні.
І Сталін, проглянувши карту востанне,
Десь за Дніпром,
На Поліссі,
В кінець
Ставить маленький, ясний прапорець.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Навколо полянки
Землянки просторі,
Уранішні зорі
Купаються в росах.
В Олени у косах
Квітки лісові.
Вона, поспішаючи, йде по траві,
Як мавка,
Русявка,
Струнка
І легка,—
Іде у поліський шпиталь Ковпака.

Для тяжкопораних їжу несе.
Тут коні пасе
Іздовий.
«Не живий,—
Говорить він тихо,—
Уже не живий
Мій Гриша».
І тиша
Стоїть над шпиталем.
І сповнена жалем,
Олена іде,
Вінок на могилу кладе,
А живих
Із ложки годує в кущах межових.
Того перев'яже,
Розваже
Того.
І кожному частку здоров'я свого
Хотіла б віддати,
Як мати для сина.
З повік її пада сльозина-
Росина
У листя.
І Христа,
Стара санітарка,
Немов ненароком промовить:
«Ой, парко.
Оленко, втомилась? — піди віддихни».
А вечором скаже:
«Вони,
Як сини,
Й мені,
Але ми на війні —
Не до сліз».
І, навіть не глянувши, ляже на віз.
«Така я вдалася...»—
«А я не така?
Війна почалася —
Не стало синка.
У мене дочка
У загоні, як ти.
Ну, добре, спочинь,
Бо вечерю нести».

Залізні мости,
Під мостами, внизу
Червону лозу
Нагинає вітрець.
«Нехай йому грець!
Не дійду —
Упаду...»
Шепоче боець
І стирає руду
Глину з чоbit,
А з потилиці піт,
Утома затьмарює хлопцеві світ.
І ящик із толом лама йому спину.
Павло свою групу веде безупину
До мосту.
З помосту,
Немов неживий,
Видніється сірий солдат вартовий,
Тепер він ожив, повернув автомат —
Пильнує солдат.
Чужоземний солдат.
На Тетерів ніч опускалась німа.
Пітьма.
Чередник хворостину лама:
«Зробити зупинку...»
А зверху солдат.
Нагострену фінку
Виймає Ігнат.
«Ну, пан
Чи пропав —
Підійду». —
«Підійди».
Солдат похитнувся, полетів до води.
Між балками тол розміщають бійці.
У кожного радість і страх на лиці.
Шнурів пагінці
Від заряду в заряд.
По шпалах крокує патрульний наряд.
Гуде броньовик.
Чередник
Поспіша,
Він поглядом ловить куші комиша.
«Біжить в комиші...»

І за мить — ні душі.
Павло Чередник
Витирає сірник.
Тоді з кулеметів пальнув броньовик.
Удар по руці,
По щоці,
По плечі.
Павло повалився на гострі корчі.
Губами хапає траву
У росі.
«Коли не зірву,—
То загинуть усі».
Павло Чередник —
Підривник.
У Павла
Рука
Не слабка
І душа не мала.
Зубами бікфорд і сірник затиска.
Єдина рука,
Та ще ліва рука.
Ребром коробка
Витирає сірник
Бікфорд опалив йому губи, язик.
А потім вода,
Гроловиця, луна.
І глина руда,
І страшна
Тишина.

Ярина в райкомі у Скелі.
Постелі
Вже третюю ніч не торкнулась,
Вона
З корчів повернулась,
А тут новина.
Літак пролетів — і на трьох парашутах
Мішки опустились в городах забутих.
«Молодь Урала —
Братам України».
Ярина виймала
Нові карабіни,
Ясні автомати,

Гранати,
Ножі.
Ні цятки іржі,
Мов сьогодні з заводу.

Надвечір у Склею зійшлись груповоди.

Ярина сказала:

«Не буде бюро,
Бо часу замало.

Кляніться —

Добро,

Яке нам прислали брати,

Берегти,

З великою честю в боях пронести».

І всі поклялися на зброї.

«Герої»

Про себе подумала горда Степна.

Пішли.

У райкомі Ярина одна,

Маленька та вперта стоїть серед хати.

Лежать автомати

Для Колі й Павла.

А свій Кунакові вона віддала.

Бо дуже просив — нехватило,

Вступила.

Тепер пожаліла.

Та хай буде так.

В бою мені зброю дістане Кунак.

І раптом рішила:

Не в ній моя сила —

З одним автоматом не підеш на бій.

Дістала із торби набій,

Погойдала

Маленький горішок ясного метала

І кинула в торбу, де сотнями вряд

Лежали набої —

Заряд у заряд.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

Чиясь невловима рука у районі

Зривала всі збройні

Нальоти гестапо,

Людей визволяла, що гнали етапом
Конвойні
По бруку.
Ту руку
І в сні
Фашист відчував у години нічні.
А зранку
На ганку
Він бачив папір.
І страшно було показатись надвір.
Крізь двері
Читав на папері
Слова.
Від слів тих у німця гула голова:
За тими словами є кулі і тол,
За ними є партія і комсомол.

Микола робив їздовим у аптеці.
Олена в дитячій сукенці,
Мала,
Бувало за возом ішла
І просила
Її підвезти — бо ходити несила.
Микола кричав і стьобав батіжком.
А потім із повним мішком
На стежині
Олена ховалась у буйній ожині
Під лісом,
І вісім
Бійців Ковпака
За мить вибирали пакети з мішка.

Олена ішла по картоплю на села,
Весела,
Що справу зробила як слід.
З мішком поверталась уже під обід.
Варити обід
Помагала Христині.
Немов на картині,
Був ліс восени
З багрянцю, із шелесту і тишини.
Серед ковпаківців лежав і Павло.
Олена було

Підлетить, усміхнеться.
Павло
Стрепенеться
І ніжно кивне.
«О, як вона любить мене
І яка
Душа її чиста, прозора, м'яка...»
Він мріє.
А листя під шум суховію
Спада,
Як вода
В золотім водоспаді.
Летить,
Шелестить
У сухім листопаді.
Микола вантажив на віз ящики.
Слабому йому не з руки
Ця робота.
Та інша турбота
Гнітила Миколу.
У школу,
Де нині містилась аптека,
Данило Штанько заїздив недалеко,
Питав про Миколу,
Про інших питав.
«От шкода, що друзів я тут не застав».
Промовив і зник,
Наче бісів двійник.
«Запроданець клятий,
Убивця,
Різник!» —
Промовив Микола.
І раптом довкола
Окинув він зором.
І що ж — під забором
Стояв з автоматом Данило Штанько.
«Кого це так лає візник наш — «ванько»? —
Всміхнувся Данило. —
Микроло, чудило!
Ходімо до хати, є справа...»
Направо
Стояло два німці,
На хвіртці

Замок.
«Іуда!»—
Промовив Микола і змовк.
Данило жбурнув у куток автомат.
«Ох, краще б не мати
Цього чорта мені.
Миколо, ти сердишся дуже чи ні?»
Устав, закурив.
«Що, фашист протурив?» —
«Та ні, ще при ділі.
Та цілі
Не бачу».—
«Невже зненавидів роботу собачу?»—
«Та ні...
Щось на сході вогні —
І мені
Пора вже й за шкуру подбати.
Не мати —
Вітчизна,
А мачуха буде...»—
«Немає для тебе Вітчизни,
А люди...»
«А люди давно прокляли,
Ще коли
Мій батько убив твою матір на полі».
Зробилося душно і страшно Миколі.
Він кинувсь —
Хотів ухопить автомат.
Німецький солдат
Заступив йому путь.
«Та ти не турбуйся,
Тебе не уб'ють,—
Промовив Данило.—
Немило
Вмирати.
Я знаю про все,
Та не буду карати,
Ти мусиш мені документи віддати.
Свій паспорт віддай,
Комсомольський квиток
І к чорту мотай
В партизанський куток».—
«Здурів ти, Данило!»—

«Вмирати немило,
А я розстріляю, коли не даси».—
«Не дам—не проси!»

І Миколу звалили,
А ніччю в пустир повели до могили.
Глибока могила.
І очі в Данила—
Немов дві могили, запалі та сірі.
«Ну, слухайте, звірі!—
Промовив Микола.—
Хотілось вам вирвать квиток комсомола?
Не буде!
Не буде!
Ось груди—
Стріляйте!
Стріляйте,
Валяйте
Мене у могилу.
Я й мертвий нестиму
Караючу
Силу.
Я з друзями буду іти до Берліна
В пилу по коліна,
В огні по коліна—
Вестиму до щастя мое покоління». —
Лиш постріл—
І слово в устах заніміло.
Лежить біле тіло
На полі сухому.
Летять сірі гуси у вирій із дому,
Лукають Миколу, а він не встає.
Зозуля століття йому прокує.
/
На полі здіймається горбик піску.
В росі на вінку
Відбиваються зорі,
Прозорі
Та сині.
І очі Ярині
Пекуча сльоза затопляє поволі.
«Чого це у полі
Так голо,

Миколо?
Чого я нікого не бачу навколо?
Прийшла я сказати тобі, що любила,
Але не успіла
Відкрити почуття.
І ось обірвалось життя
Найдорожче.
Хай вітер полоще
Кумач над тобою.
Ти будеш, коханий,
Моею судьбою.
І буде в мені
Твоє світле життя
Всі дні,
І не буде йому забуття».

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

В лісному шпиталі
Напружена тиша.
Дерева опалі
Колише
Вітрець.
Олена підносить з водою корець
Павлові
І каже:
«Ой, жарко Дніпрові...
Ти чуєш, Павлуша,
То, мабуть, «катюша»
Отак гугонить...—
І замовкла на мить,
Вслухаючись в гуркіт боїв на Дніпрі,—
Із штабу Петрова о ранній порі
Сьогодні наказ переслали Ярині:
О першій годині
Всі групи зібрати
І вивчити карти,
Де буде плацдарм.
Сюди командарм
Передав з-за Дніпра,
Зайнять переправу, як прийде пора.
А люди Петрова захоплять містечко.

Павлуша, уже недалечко
До волі!»
Забувши про болі
І рани пекучі,
Павло поривається встати рішуче.
Олена тримає:
«Не треба, не рвись...»
Важкі бомбовози панахають вись.

І ніч підійшла,
Як смола,
Та імла,
Що землю осінню в ту ніч залила.
А раннім світанням
Прибігла Олена,
Шалена
Якась.
«Піднялась!
Піднялась!
Червона ракета над містом звелась.
І прапор червоний уже на Райраді!»
Нестримано раді
Пішли перегуки.
Бійці підіймали поранені руки,
Немов у руках тих були прапори,
Яких догори
Ще не зводив ніхто.
«Налийте по сто!»—
«Не по сто,
А по двісті!
За Сталіна, хлопці!
За радісні вісті!»
Опівдні нерадісні вісті
Прийшли.
Жінки на рядні принесли
Юнака.
У нього відірвана права рука,
Прострелені ноги,
І стільки тривоги
Згасаючі очі його зберегли,
Що інші поглянути в них не могли.
«Грицай і Стегна
Повели

Наші групи...»
У хлопця дрижали опалені губи.
«Ми з боєм прорвались туди...
До води...
На місці
Нас двісті
Було...
А тепер
Не буде і сотні...
Сьогодні
Помер
Від рани Ничипір Петрович Грицай.
До нас перебіг поліцай.
Той... Данило...
Казав, що у нього на серці занило...
Казав, що йому дорога Батьківщина...
Його з автомата убила Ярина.
А баржі,
Що наші
Послали звітіль...
Попали на міль..
Їх шматують снарядами...
Ярина казала, заряди...»
Павло
Підскочив, мов толлом його підняло.
У гніві і тузі
Він крикнув:
«Ой, друзі!» —
«Ой, друзі!» —
Луна обізвалась у лузі.
«Хто може стояти,
Хто може ходити,—
За мною, хлоп'ята,—
Умерти
Чи жити!
За мною!»
«За мною!»
Гула далина.

«Стояти на смерть!—
Повторила Степна
Під гуркіт снарядів.—

Немає зарядів,—
Гранати згодяться, багнети, ножі!»
Стоять комсомольці на смертній межі,
Стоять на обривах старого Дніпра.
Із круч їх змиває залізна кура.
І раптом:
«Ура-а-а!»
Мов зірвалась гора.
Німоті із тилу
Під хмарою пилу
Ударила з ходу вируюча сила.
Косила
І рвала
Ворожу навалу,
Помалу,
Але невідступно і грізно
Вона розривала облогу залізу.
І скоро на чорнім шпилі висоти
Криваві бинти,
Мов червоні стрічки,
Плащі, сорочки,
Розпанахані вкрай,
Вихрястим вінком обвели небокрай.
Ярина, зустрівши Павла,
Не могла
Сказати ні слова.
А рота Павлова,
Не стримавши руху, влетіла в Дніпро.
«Добро!
Нап'ємось!
Досхочу нап'ємось!
Ще ми на Одері з ним поб'ємось!»
На лівому березі клали плоти.
Здається, мости
Навести
Порішили.
Павла ще не кидали сили
Та міць,
Він крикнув:
«За діло! Не сходячи з місць!
Ми вміли палити і рвати мости,—
Хіба ж не зумієм нові навести?
Гей, всі за роботу!»

З розбитого плоту
Носили дубки,
Опускали на воду,
Пливли рибаки,
Мов на лов у погоду,
Човнами.
«За нами!»
Кричав їм Павло.
Завзяття росло,
І росла, мов у казці,
Плавуца дорога, заплутана в снасті,
Від двох берегів
Під гуркіт — ура!
Зустрілися на середині Дніпра.
«Хороша робота!»
Гукає піхота.
«І скоро,
І чиста!»
Гукають танкісти.
І сам генерал зупинився,
Вклонився:
«Робота геройська!
Дивився,—
Гордився».
Зустрівши Ярину, ясну, світлочолу,
Спитав:
«Хто ця сила?»—
«Райком комсомолу!»

Е П І Л О Г

Райком комсомолу працює давно.
З фасаду,
Від саду,
У світле вікно
Вривається пісня —
То юнь поспішає в кіно.
У райкомі
Сидять нам знайомі
Степна і Кунак.
«Я думаю так:
На будівлю рембази

Нам треба послати всю молодь відразу.
Неділю та другу —
Цеглину по кругу, —
І то вже стіна».
Говорила Степна.

Гукнув хтось у двері:
«Прийміть піонерів!»
Зайшли у кімнату дівчата-
Двійчата:
Милаша
І Паша.
«Чи ви нас гукали?»
Спитали
Дівчата.
«Гукали.
Ну, як ваша хата,
Почата?» —
«Та ми вже із тиждень у ній,
У новій». —
«І гарная хата?» —
«Не хата —
Світлиця», —
«А ми вас рішили послать у столицю
Учиться».
Вони, мовчазні, соромливі,
Не знають, де й діти їм очі щасливі.
Дівчата пішли.
З'явився Ігнат.
Плоти Дніпробуду збираємось гнать.
Бригада готова, такі плотогони —
Хоч зразу чіпляй капітанські погони». —
«Щаслива вам путь!
Не забудь,
Передай
Привіт землякам, бригадирці Гайдай».
«Братва!»
Загуло.
На порозі Павло.
У нього розрубане шрамом чоло.
Зірки на погонах в сіянні вогнів
І Зірка Героя поверх орденів.
«Яринко!»

Вони обнялись.
«Ти дивись,
Здається, учора, а кажеш — колись»,—
«Чотири вже роки
Широкі...»
«Та більш!»—
«Чи тепло в Берліні?»—
«В Поліссі тепліш.
Прийшли ми, щоб з обліку знятись».—
«Та ти ж
Член партії — там у частині стоїш».
«Тут річ не про мене.
В Олени...»—
«Ти що?..»
Павло червонів,
І до голених щок
Уже не підходили барви хлоп'ячі.
Почулись дівчачі
Дзвінки голоси.
В кімнату ввійнулися дві русі коси,
За ними Олена.
Зелена
Сукенка.
На ній орденів борозенка
Ясна.
А в очах квітуха поліська весна.
Вона
Пломеніє,
Зоріє,
Сміється,
Сміється.
«Здається...»—
Сказала Ярина.
І раптом з повіки упала сльозина.
«Чого ти, Яринко?»—
«Від щастя, Павлуша».
І в зорі жаринка,
Що радує душу.
«Весілля
В неділю».—
«Так завтра ж неділя».—
То значить сьогодні почнемо гуляти.
Ярино, ти будь нам, як мати».—

«А тато?»

Павло нахилився чомусь винувато.

«Я буду за тата!

Герою, здоров!»

Павла обіймав посивілий Петров.

Місячна ніч голубої пори.

Сади розцвітають,

Шумлять прапори,

І пісня,

Весіння,

Лунає

З Подолу,

Де золотом сяє —

«РАЙКОМ КОМСОМОЛУ».

ОНИСЯ

В кінці гуцульського села,
У бідній хаті,
В Закарпатті
Маленька дівчинка жила.
І звали дівчинку Онися.
З двора круті стежки вилися
До скель і гір,
У темний бір,
Де ніччю вив голодний звір,
Де батько — мужній лісоруб —
Щодня рубав соснину, дуб
Або, зітерши чорний піт,
З кермом ставав на довгий пліт,—
І забирав його потік
На день,
На тиждень
Чи й на вік.

Онися з бабою жила
В кінці забутого села,
У бідній хаті,
В Закарпатті.
Вона без матері росла.
Було доволі в них турботи.
Онися звикла до роботи
Із ранніх літ.
То через глід
Вона несе таткові їсти —
Йй дуже страшно вгору лізти,
Бо на стежині вовчий слід,—

То принесе дровець із бору,
То дасть курчатам серед двору,
То з хати винесе сміття,
То без хустини і взуття
Пряде зимою край віконця,
Тепла чекаючи від сонця,
Весни ясної вороття.
І протікали дні її,
Мов тихі води в ручаї,
Повільно, пусто.

З міста Хуста
Бувало вчителька приїде.
Ото й розкаже, як сусіди
Живуть на славній Україні,
В радянській здруженій сім'ї.
Здавалось, навіть солов'ї
Тоді співали веселіше,
І на душі було світліше
Від казки дивної тії.
— Іще кажіть...—
Благали діти,
Та вийт дереться через віти:
— Чого зібралися?!— гримить,—
І всі розходяться за мить.
Тоді Онися вилітала
На гору Зуб,
Де крига тала,
Де цілий світ, мов на долоні:
Яри,
Бори,
Долини сонні,
Кипіння Тиси межі скель,
Де сірі пагорби осель
Лежали в мертвім забутті,
У безнадійному житті.
Та не туди Онисин зір
Тоді летів з високих гір:
Йдучи за мріями услід,
Дівча дивилося на схід—
Чи не побачить хоч здаля,
Яка земля,
Які поля,

Які оселі затишні
У тій казковій стороні.
Але на сході, вдалині —
Лише відроги кам'яні
Та хвилі сизої смереки.
Далеке щастя те,
Далеке...
Ониси йшов дев'ятий рік.
Весною був шумний потік
Розлитих рік.
На Чорній Тисі
Відроги круч,
Скелясті висі
Зрівнялись з хвилями тоді.
Онисин батько був на плоті,
У тім страшнім водовороті —
Ішов навстріч своїй біді.
Він був хоробрим плотарем.
Казав:
«Жив-будем — не помрем!
Допливемо!
Долетимо!»
Та вже не слухалось кермо:
Тріщали буки,
Всі сполуки
Були розірвані давно.
Вода, скрутивши ноги, руки,
Гуцула кинула на дно.
Його відважні плотарі
Шукали в Тисі до зорі,
Але знайти не мали сили.

Не залишилось і могили
На кладовищі.
Скелі вищі
Здавались дівчині смутній,
Коли по стежці кам'яній
Вона виходила із хати
Шукати,
Плакати,
Гукати.
Ониси йшов десятий рік.
Затих потік

Шумливих рік.
Пливли плоти по Чорній Тисі,
Але на серці у Онисі
Гіркий потік не затихав...
Сусіда стомлений зітхав,
Зустрівши змучене маля,
Що йде не знає звідкіля:
Чи з гір, чи з поля...
— Бідна доля!
Отак і згине в самоті,
У безнадійному житті...

II

Була війна.
Із полонин
Стікав димів ідучий плин.
Ішли бої,
Стогнали нетрі,
Щодня важкі фашистські гетри
Пилили вибиті плаї¹.
Снаряди рвались по борах.
Повсюди страх.
У темну хату
Вночі заграва б'є бахмата.
Бабуся скаже:
— Ляж, небого...—
І забринить важка тривога
В скупих, приглушених словах,
Тоді старенька і мала
Тілами зіллються у дрожі,
І в ночі довгі, непогожі
Хоронить їх лише імла.
А що де діялось,
Онися
Не знала зовсім.
Звідки знать?
Мов бур'яни ті дні сплелися —
Їх не Онисі проривать.

¹ П л а й — гірська стежка.

Якось було із міста Хуста
В село звернула по капусту
Знайома вчителька.

Тоді

Старі прийшли і молоді
Послухатъ серцю любі вісті
Про партизанів-комуністів,
Що йдуть із сходу, здалека.

Про Ковпака-

Більшовика:

— Він сином Довбуша зоветься.

Народ в його загони леться,—

Могутня сила вироста.

І грізна мста

Встає повсюди,

Де під фашистом стогнуть люди,

Де від пожеж земля пуста.

Він скоро прийде і сюди —

Вже бій кипить на Черемоші!

— Прийдіть, жадані і хороші!

Герою-меснику, прийди! —

Казали люди

І до гір

Здіймали свій благальний зір.

Тоді Онися вилітала

На гору Зуб,

Де крига тала,

Щоб глянуть, хоч іздалека

На партизана Ковпака.

Але навколо далина

Була задимлена, мутна,

Через Карпати всі путі,

Як і раніш —

Круті, круті.

III

Усе змінилося в житті.

Нова доба тоді вставала.

Із-за гірського перевалу

Засяли зорі золоті:

Радянські славнії полки
Несли свободу в Закарпаття.
І обнялися рідні браття,
З'єднавши долю на віки.

Було це ранком.
Ще серпанком
Повитий спав безлюдний бір.
Він по плаю спустився танком —
І до Онисі прямо в двір.
Постукав тихо у віконце.
Дівча злякалось:
— Хто це?..
Хто це?!
Фашист?
Ой, горенько!..—
Та ні!
Усмішка світиться в вікні,
— Ну, здрастуй, дівчинко!
Дивися —
Та ти сама!
Як звуть?
— Онися.
Я не сама,
Бабуся є,
Але вона ледь-ледь жиє.
Пішла за ліками до міста.—
І поклонилася танкісту.
— Ну, а мене зовуть Павло.
Давай поснідаєм.
— Було
У нас учора хліба трохи,
Та вже немає...
Із гороху
Я вам кулеші наварю.—
І на геройську зорю
Вона дивилась ніжним зором.
— Прощайся вже, Онисю, з горем! —
Солдат веселий відповів.
До танка дівчинку підвів.
Звідтіль почав їй подавати
Консерви,
Хліб, біліший вати,

Цукерки —
Все, що мав солдат.
— Бери, не бійся,
Я ж твій брат!—
Вони удвох варили страви.
Солдат хвалив:
— А ти, їй-право,
Найкраща в світі куховарка! —
З очей дитячих збігла хмарка
І засміялась в перший раз
Маленька дівчинка Онися
Щасливим сміхом в добрий час.

Хвилини в беседі лилися.
Розповідав герой-солдат
Про владу Рад,
Народну владу.
Про те, як весело і радо
У нас текло життя малят.
Текло...
Тоді згадав Павло
Свої улюблені краї:
— Онисю, е у Вереї
У мене доня,
Звуть — Іринка.
У неї очі, як жаринки,
Ну зовсім схожі на твої!
Літами теж вона, як ти.
Коли закінчатся фронти,
До нас, Онисю, приїжджай,
У Підмосковний милий край.
Ми звідти скоро телеграму
Тобі з Іринкою пришлем.—
Звелась ракета над горами.
Танкіст надів шкіряний шлем,
Сказав:
— Прощай,
Мені пора,
Бажаю, дівчинко, добра!
Чого ж заплакала, Онисю?
Ну подивися,
Усміхнися,
Голівку вгору підійми!

Щасливі дні принесли ми
У ваші хати.
Будеш мати,
Моя голубко, все в житті.
Тепер Вітчизна в тебе — мати,
Вона не лишить в самоті.—

Він з надгрудей дістав конверт,
В конверті — Сталіна портрет.
— Візьми на згадку,

Бережи.

Йому всю правду розкажи,
Як будеш в горі чи в печалі.

Він раду дасть,

Як жити далі,—

Промовив гість.

І грізний танк

Пішов навстріч нових атак.

Онися думала:

«Солдат

Назвався братом...

В неї — брат!

Він кликав в гості до Прини,

В сади, діброви Вереї.

Вона, мов птах, колись полине

У ті небачені краї...»

Та скоро звістка надійшла,

Що під горою Зуб-Скала

В тяжкім бою серед Карпат

Поліг танкіст —

Онисин брат.

Він три засади переміг,

Снаряд — у танк.

Іще б він міг

Назад із бою повернути,

Але цього не може бути!

— Вперед!

Вогонь! —

І він поліг.

Гуцули брилу принесли

З верхів'я білої скали

І написали:

«РУСЬКИЙ БРАТ
ПАВЛО РОСТОВ,
ГЕРОЙ-СОЛДАТ».

І кожен день на тій могилі,
На білій витесаній брилі
З'являлись квіти в росяниці
Чи у краплинах ширих сліз
З очей маленької сестриці,
Якій солдат життя приніс.

IV

Ще йшла під Альпами війна,
А над Карпатами весна
Життя нового розцвітала.
Трембіта лунко трембігала —
І з гір котилася луна.
Селяни йшли із бідних хат
Не з топірцями,—
З прапорами.
Скликали збори за дворами
І прославляли Владу Рад.
Вони єдналися в артіль.
Обніжок зник з картатих піль,
Народним стало поле пана.
Одвічних злиднів чорна рана
Поволі гоїлась тоді.
В труді
Старі і молоді
Ішли об'єднані, могутні,
Дивились певно у майбутнє,
І твердість чулася в ході.

Бабуся теж була в артілі.
На птахофермі днини цілі
То «киш» — гукає,
То «ціп-ціп»
І гусенятам кришить хліб.
Онися в хаті — господарка,
Найкраща в світі куховарка,—
Як говорив Павло-солдат,—
Сама знаходить всьому лад.

Наварить,
Хліба напече,
Несе — аж в руки гаряче —
На птахоферму до обіду.
Услід було гукне сусіда:
— Онисю, як живеш?

— Нічого!

Дали з артілі допомогу.

Тепер у нас —

І біб,

І хліб.

Заходьте в гості, дядьку Гліб.

Артільні хлопці-комсомольці

Навезли дерева з гори,

І задзвеніли в скорім строці

Теслярські гострі топори.

Зростала школа.

З виднокола

Гірського, тихого села

Вона до самого подолу

Найвищим теремом була.

Її відкрили урочисто.

Навколо виметено чисто.

Над ганком прапор з кумачу.

То він Онисю по плечу

Торкнув крилом своїм широким.

Дівча пробігло бистрим кроком,

Вклонилось в школі Іллічу.

Знайома вчителька із Хуста

Ввійшла у клас.

Із тихим хрустом

Сторінка зошита звелась,

Чорнила цівочка злилась

У перші літери жадані.

Отак в сердечнім трембітанні

Пора навчання почалась

В малої дівчинки Онисі...

Вона у човнику по Тисі

Пливе із книжкою в руці,

І їй з осяяної висі

П'ятірки ставлять промінці.

Розквітла дівчина поволі.
Училась в школі
Чи на полі
В жнива збирала колоски,
Текли години в дружнім колі,
Мов плин кипучої ріки.
Але бувало і тепер,
Коли товариш-піонер
Стрічає тата
Чи від брата
Листа одержить з далини,
Онися думає:
«Вони
Усі щасливіші, ніж я.
У них батьки,
Брати —
Сім'я.
А я...
Сама...
Братів, сестер
Немає в мене і тепер.
І навіть названий мій брат
Поліг в бою серед Карпат.
Немає брата...»
Ніч крилата
Було розгорне свій намет,
Онися мовчки ляже спати,
Дістане Сталіна портрет,
Погляне,
Візьме олівець
І пише...

Ранній промінець
Впаде на кіски, на уста,
Позолотить рядки листа,
Який за три дні у Кремлі
В вождя на світлому столі
Лежати буде між паперів
З листами інших піонерів.

Онися Сталіну писала
Про те, що думала-гадала:
«А я Онисею зовуся.

Тепер уже у школі вчуся,
Яку звели нам теслярі.
Мене шанують школярі.
Та я б хотіла, рідний тату,
Сестричку мати,
Знати брата
І написати їм листи,
Про свій талан розповісти...»

V

І полетів той лист в Москву.
Літак у хмару грозову
Пройшов, розрізавши крильми
Наплив раптової п'їтьми.
Пілот помітно хвилювався,
Немов дізнався
Про листа.
Дзвеніла синя висота:
«Скоріше!
Дівчинка чекає!»
І ось на чистім небокраї
Москва з'явилась золота.

А через день — Онисин лист
Уже летів у кілька міст,
В багато сіл і хуторів,
В машинах їхав,
Бродом брів.

І ось у школу до Онисі,
Неначе птиці понеслися,
Листи
З Баку, Алма-Ати,
Із Ленінграда,
Сталінграда —
Писали сестри і брати.
Гукали:
— В гості приїзди,
На Волгу з нами походи!
— На Біле море!
— Чорне море!

— В шумливі київські сади! —
З Москви,
Далекої Туви,
З Тагіла,
Талліна,
Тбілісі
Ішли посилочки Онисі.
У них лимони золоті,
Дитячі вироби прості,
Уральські світлі камінці,
В яких іскряться блимунці.

Отак щотижня
І щодня
Росла Онисина рідня.
Росла, міцніла дружба щира.
Від Приамур'я і Паміру
Спішили радісні листи
Онисі щастя принести.

VI

Пройшла зима,
Весна настала.
У тіні рож і красноталю
Дзвеніли хори солов'їні:
По Закарпатській Україні
Ішла весна,
Ясна, рясна,
Неначе пісня голосна.
І у Онисинім селі
Палали квіти на гіллі
Вогнем рожевим, племенистим,
Таким духмяним, ніжним, чистим,
Що ні грудьми, ні бистрим зором
Не охопить.
Грайливим морем
Шумів розквітлий вільний край
Аж ген по самий небокрай.

Тоді Онися написала
Про те, що мріями плекала,

Усім сестричкам і братам:
«Улітку треба стрітись нам.
Я вже готуюсь в путь далеку
До піонерського Артеку.
Можливо, й вас туди пошляють».
То зливи ллють,
То сонце знову.
Онися дивиться в віконце
І лине гадкою у путь.
Із шкіл великої країни —
Із України
І Литви,
З Москви,
Далекої Туви —
Летять відмінники до Криму.

Цю ранню путь неповториму
Вони згадають сотні раз.
Як і для нас —
Людей змужнілих,
В трудах, у битвах посивілих —
Зринає в пам'яті той час,
Коли ми теж, немов лелеки,
Літали високо, далеко
У теплі сонячні краї.
Густі гаї,
Шумливі хвилі,
Над морем чайки білокрилі
Дзвінкою зливою відлунь
Вертають нас у дальню юнь.

Онися вийшла з літака.
Хвилинна зустріч гомінка.
А потім всі взялись за руки —
І полетіли перегуки:
— Іринко!
— Любочко!
— Сеїд! —
В Артеку весь Онисин рід.
Усі тут сестри і брати.
О, як їй в згадці зберегти
Оці усмішки
Вогневі?

— Ходімо пішки
По траві! —
Гукає хтось із хлопчаків.—
Нарвемо квітів для вінків
І завітчаємо наш дім! —
Усі погодились:
— Ходім! —
Шофер сигнали подає,
Кричить услід:
— Машина є! —
А діти вже удалині,
Такі легкі і голосні,
Немов струмочки по весні.

Онися подруг пригортає,
Та все цікавиться, питає:
— Звідкіль приїхала, Угуль?
— Я із містечка Джиликуль.
— А ти, Іринко?
— Із Москви.—
І очі-краплі синяви
На мить зробилися хмарні.
— Скажи, Іриночко, мені:
А де твій тато?
— На війні...
А маму...
Маму — комсомолку
Фашисти в Дальньому посьолку
Тримали довго у підвалі.
І що було із нею далі,
Не знаю я...
Вся Верея
Тоді лежала у вогні.
Мене ж дідусь у курені
Сховав.
А потім у Москву
Проніс за смугу фронтову.
Я там живу,
У школі вчуся.
Зі мною Надя і Настуся,
Я їх сестричками зову...
Але Онися невгавала —
Думки бентежили її:

«Ростова?..

Іра?..

З Вереї?..»

І знову тихо запитала:

— З тих пір про тата ти нічого

Не чула?

— Чула.

Він поліг.

Листа із штабу фронтового

В Москву прислав його комбриг.

Танкістом славним був мій тато!

Він перейшов через Карпати.

В тяжкій бою за Зуб-Скала...—

І зблідла дівчинка мала.

В уяві збудженій Онисі

Круті стежини повилися

До скель і гір,

У темний бір,

Де ніччю вив голодний звір,

Де батько — мужній лісоруб —

Щодня рубав соснину, дуб

Або, зітерши чорний піт,

З кермом ставав на довгий пліт,—

І забирав його потік

На день,

На тиждень

Чи й на вік.

Вона згадала, як із хати

Ходила плакати, шукати...

І як зустрілася з солдатом,

Що рідним став,

Назвався братом...

Так ось, де з нею стрілась я!..

— Чого, ріднесенька моя?..—

Спитала подруга Онисю.

Вони раптово обнялися.

— Ми справді рідні сестри, Іро!—

І біль і щастя — все без міри.—

Твого я тата знала, мила,

Його навіки полюбила.

Він першу радість нам приніс,

Як через ліс
Погожим ранком
До нас у двір спустився танком.
Він розповів про новий лад,
Про Владу Рад,
Народну владу.
Про те, як весело і радо
Текло у вас життя малят.
І пригадав краї свої,
Сказав він:
«Є у Вереї
У мене доня,
Звуть — Іринка.
У неї очі, як жаринки,
Ну зовсім схожі на твої!
Літами теж вона, як ти.
Коли закінчатся фронти,
До нас, Онисю, приїжджай
У Підмосковний милий край».
Він побажав мені добра
І танк поїхав із двора.
Та скоро звістка надійшла,
Що під горою Зуб-Скала
В тяжкій бою,
Серед Карпат
Поліг Ростов, герой-солдат.
І кожен ранок на могилу,
На білу витесану брилу
Приношу квітів я багато,
Щоб мирно спав
Наш любий тато...

Іще міцніше обнялись,
Серцями рідними злились
Дві піонерки,
Дві сестри.
До хвиль спустилися з гори
І сіли разом на траву.

— Я далі всіх вас попливу!—
Угуль гукнула
І — у море.

— А я пускатиму лінкори!—
Чубатий хлопчик відповів.
Кораблик щоголку підвів —
І загойдалися вітрила,
Немов легкі пташині крила,
По синій хвилі.
Рідні, милі
Дзвеніли всюди голоси.

«О, скільки втіхи і краси
На цій землі,
У цім теплі,
У цьому пишному гіллі!
І скільки дружби,
Скільки віри
В душі Угуль,
У серці Кіри,
Який хороший хлопчик Троша,
Яка Іриночка хороша —
Моя омріяна сестричка!»
І вітер пестить їй косички.

VII

Дзвенить, співає юний рід.
Онися кинулась убрід
По міліні.
На чистім дні
Лишались плутані сліди
Легкої жвавої ходи.
Онися клюпала на себе,
Лягла на воду —
Тепле небо
Шатром широким піднялось,
І полилось
Ясне проміння
На буре, вимите каміння,
На гору Лось,
Круту, рогату,
На скелю Горлицю крилату,
І на Ведмедя кам'яного,
Що у затоці мие ноги

І воду п'є.
— Це все твоє! —
На вухо піна шепотіла,
Вона горнулася до тіла
Пухнатим, білим рушником
Або вінком
Понад косички,
Або біленькі рукавички
Вона турботливо плела,
Щоб спека в ручки не пекла.
— Це все твоє! —
Шепоче піна.—
І та світлиця білостінна,
Де буде жить твоя сім'я,
І ніжна пісня солов'я,
І я —
Твоя.
Усе без краю:

Вода,
Земля до небокраю —
Твоя Вітчизна дорога...—
На хвилю хвиля набіга,
Колише дівчинку, голубить,
Цілує сонце в очі, губи,
І щось хороше навіва
Дрімотна пісня вітрова.

Онися вибрела з води.
Її манило ген туди,
Де гір високі перекати
Убранством схожі на Карпати.
Там на доріжки
Їй під ніжки
Шовкова стелиться трава,
Там цвіт липкої білоріжки
Старі дерева обвива.
Онися йде собі угору.
То візьме лист від осокоору,
То зірве квітку на путі,
То раптом стане в забутті,
То стрепенеться і летить
В гірську осяяну блакить,

Немов її виносять крила
На вітром висічені брили,
На ті відроги,
На пороги,
Де лише птиці без тривоги
Живуть у гніздах потайних —
Своїх фортецях кам'яних.

Онися вибігла на скелю,
Внизу побачила оселю —
Палаці в парках затишних.
Онися буде жити в них.
А трохи вище —
До кострища
Її з піснями поведуть
По тій стежині, що найближче,
Де найсвітліша буде путь.

Онися сіла на відріг.
Її на плече бузок приліг,
А по камінні, з-під бузка,
Вже в'ється ниточка струмка
Така тонка —
Ось-ось порветься.
Над морем біла чайка в'ється
! тоне в сизій далині.
Плетуться мрії в тишині,
Вони роями коло скелі
Пісні наспівують веселі,
Казки шепочуть їй поволі.

Пливуть тополі,
Згасли висі...
Тоді на гору до Онисі,
Здалося, батько підійшов.
— Ось, бачиш, я тебе знайшов,
Хоч ти забігла так далеко,—
Промовив він.
Її ніжно, легко
Поклав їй руку на плече.
Забилось серце гаряче.
Онися вигукнула:
— Тату! —

Хотіла встати,
Привігати.
Відкрила очі...
Знов тече,
Тоненька ниточка струмка
Із-під зеленого бузка,
І чайка б'є крилом по зибі,
Скликає сурма на обід.
Онися мовила:
«Спасибі,
За мій великий добрий рід!»

НАРОДЖЕННЯ ЛЕГЕНДИ

«Отак посуватимусь все далі
і далі, та й зникну, обернуся в
легенду».

Леся Українка.

З А С П І В

У щім краю легенд багато
В широких душах народилось.
Водою чистою струмилась,
До гір підносились крилато
Землі грузинської сказання.

Високих пристрастей дихання
В серця казкової відваги
Складали ці південні саги
Про вічну дружбу і кохання,
Про мужню силу Амірана,
Що йшов на смерть за батьківщину,
І з вежі лютого тирана
Дістав красу Камар-дівчину.
Про доньку сокола Етері,
Яка лягла з коханим в землю,
Про кам'яні до щастя двері,
Що закривали Таріелю
Усі загадані дороги.
А він у дружби брав підмоги,
У віри сили,
В сонця світла,
І прямував до перемоги,
Аж поки доля не розквітла.

Легенди йшли у рід із роду,
Слова гранилися з алмазу
В серцях грузинського народу,
В душі звитяжного Кавказу.

Із тих легенд одна недавня
Зі мною стрілася в Сурамі.
Вона неначе пісня рання
Весняних днів,
Дівочих літ.

I

Був дощ.
Візок лишив при брамі
Хистких коліс глибокий слід,
І вірні друзі обережно
Несли до хати на руках
Нестерпно хвору,
І безмежно
Натхненну Лесю.
В кісниках
Не грався вітер,
Як бувало
Волинські грались вітерці.
Густе, сітчасте покривало
Лежало в неї на лиці.
Але помітили усмішку
Усі у натовпі тоді.
Візник натяг ремінні віжки
І здивив коні молоді.
«Вона всміхнулась...
Стійте, скорі!
Яке то щастя...
Буде жить».
З-під брів його у орлім зорі
Зійшла надія в добру мить.

Всміхнулась Леся лиш очами.
А на вустах був давній біль.
І знову сонце.
Між кущами

Вогню й води чадна купіль.
— Скоріше в хату...
— Ні, не треба.
Я ще хвилину подивлюсь
У голубінь близького неба
І з ним хоч мріями зіллюсь.

І їй здалося:
Лине,
Лине,
Вона за хмарами вгорі,
Під небом Грузії, України
У сяйві сонця і зорі.
На землю падає з росою,
Іде по втоптаних стежках
З лункою піснею,
З косою
В рясних дівочих кісниках.
«О рідний краю,
Я до тебе
Душею рвалась довгі дні.
Твоє ім'я, земля і небо,
Твоя судьба
В мені,
В мені».

II

Лежить у тіні на помості
Далека гостя,
Як своя.
За виноградом в скорбнім тості
Давно звучить її ім'я.
Воно здається їй далеким
В тривожнім сні і наяву.

А десь гуцулка з юним Лемком
Читають «Пісню лісову»
І плачуть з Мавчиної долі,
Від гір до гір — які путі!
Звідкіль їм знать,
Що в лютім болі,

У передсмертнім забутті
Зринає Лесине зітхання
У ці хвилини,
В ці часи.
У них є пісня,
Є кохання,
Є образ дивної краси.
Той образ тут.
Він щохвилини,
Мов пісня, впливе із віт
І знов луною вдаль полине,
Лишивши ніжний заповіт:
«Не важ, не міряй, не вагайся,
Чи дужче любиш ти чи ні.
Живи, лети, вогнем займайся.
Не відкладай в далекі дні
Оте чуття, що вже родилось,
Чим радо повниться душа».

І юні знову задивились
У сизу хвилю комиша,
В зелені урвища міжгір'я,
Де грає Бистриці вода.
І раптом з пісні,
Чи з повір'я
Виходить постать молода.
— Це Мавка?
— Ні, людська в ній сила.
Іде — аж іскри з берегів.
Вона б не слізьми край зросила,
А кров'ю наших ворогів.
Дивись, на ній червона хустка,
Немов червоне знамено.
Вона іде —
І квітне пуста,
І щастя —
Сонцем у вікно.
Це, мабуть, Леся Українка,
Її стрічали в цім краю. —
І за сторінкою сторінка
Скликає збуджену сім'ю
То слобожан, то буковинців
Послухать Лесині думки.

Аж до канадських українців
Течуть пісень живі струмки.
Тоді бездомні лісоруби
Кладуть щербаті топори
На чужині,
В країні згуби,
І мови рідної дари
Беруть відкритими серцями,
Ховають в гліб своїх грудей
Слова, що підуть посланцями
У отчий край від їх дітей.

III

Вона лежить маленька, тиха.
Лиш мислі горді,
Не малі
Зійшлись юрбою.

В них старчиха,
Що уклонила до землі,
За мить дрантя своє змінила
На шати строгі і прості.
Влилися в серце віра, сила,
Мета відкрилася в житті.
Здалося:
В молодість вернули
Жебрачку Лесині думки.
На неї дивляться аули,
За нею ходять юнаки,
Вона — в уяві Українки —
Героєм стала між людьми.
Вона підкопує застінки,
Виводить в'язнів із п'їтьми.
Вона звитягу і пророцтво
Несе у серці молодім,
Гурти дівчат і парубоцтво
Скликає в свій гостинний дім.
Вона вогонь кладе на воду —
Вирують іскри золоті —
І провіщає всім свободу,

Политу кров'ю на путі.
Вона по заклику вітчизни
Іде при зброї,
У броні.

«Спасибі, сестронько»,
І тисне
Жебрачка гроші мідяні.

Старенька вийшла.
Гасне вечір.
Гірське повітря, як вино.
Вона звела худенькі плечі
І подивилась у вікно.
На брилах тесаних сиділи
Старі грузинські знахарі.
«Яке у них негайне діло?
Чого зійшлись о цій порі?»
Приїжджі кланялись недужій,
Співбодем сповнені ущерть.
Здавалось би, старі, байдужі,
А бач —
Прийшли бороти смерть.
Стояли мужні, благородні,
Піднявши брови в сивизні.
У них всі мудрості народні,
Всі сили скупчені земні.
І Леся мовила в напрузі:
— Хто ви такі?
Пошана вам.
— Ми всі твої брати і друзі.
А братня дружба — це бальзам,
Ми принесли меди пахучі,
Налитий соком виноград,
Троянди золотом квітучі,
І над усе —
З нас кожен рад
Віддати серця половину,
Аби здорова і жива
Ти повернулась на Україну,
Що жде дочку не рік, не два.
Їй стало краще.
Дивні ліки!

Бальзам сердечний допоміг.
На мить зімкнулися повіки
І сон зійшов, мов тихий сніг.

IV

І сніг наснивсь...
Не білий, ніжний,
А з вихром,
З кров'ю пополам.
Шляхи летять у морок сніжний.
Та все на звих,
Усе на злам.
І лиш одна пряма дорога
Поміж заводів і степів.
На ній жадана перемога
І «Варшав'янки» грізний спів.
Піду по ній.
Страшенні хуги
Збивають з ніг,
На шмаття рвуть,
Передніх кидають в яруги.
А ті підводяться,
Не мруть,
І топлять сніг...
Яке болото!
Які холодні ручаї!
Передні кажуть:
«За роботу!»
Кладіть мости!
Ведіть бої!
Рубають ліс,
Ламають скелі.
Гармати б'ють у всі боки.
Йї усміхаються веселі
Якісь незнанні юнаки.
Світліє шлях із кожним кроком,
Засяла зірка уві млі.
І хтось вітає з Новим роком
І новим віком на землі.
Сніги зійшли.
Росте пшениця,

Шумлять заводи вогняні,
Тече Дніпро,
Кавказ іскриться,
Піднявши плечі крижані.
Москва співає лунко, дзвінко.
І все це тут —
В однім гурті.
«Ви натомились, Українко,
В своїй поборницькій путі? —
Питають люди.—
Спочивайте».
І запросили до стола
А стіл без краю,
Непочатий,
Густе вино у гранях скла.
І теплий хліб,
І теплий подих
Нової вільної сім'ї.
І чує Леся у народах
Пісні і помисли свої.
І так їй любо,
Так їй легко
За братню згоду між людей.
Так ясно видиться далеко,
І біль не сковує грудей.
— Скажіте, де я? —
Запитала.
— Ви у майбутній далині.
І пробудилася.

Світало,
Тремтіли роси на вікні.
А за вікном зелена круча
Шпилем підносила до гір.
На ній туману мла падуча
Вкривала древній осокір
І молоду гнучку ялинку,
Що наче дівчина смутна,
Запнувшись в білену хустинку,
На кручу вибігла одна.
І Лесі рідне щось майнуло
У тім самотнім деревці.

Находив ранок.
Ніч минула.
Досвітні гасли каганці.

V

Були при ліжку муж і мати,
Грузинські друзі, як брати,
— Пробачте,
Треба дописати
Мені поему і листи —
Ледь чутно Леся шепотіла.
Всі вийшли.
Чисті сторінки,
Давно зігріті жаром тіла,
Готові Лесині думки
Були прийняти.
Пісня зрима
Рядками стелеться, тече,
Уже летить на риму рима,
Слова пульсують гаряче
У звичнім ритмі.
Україна.
Весни квітучої пора.
Струна висока солов'їна
Дзвенить над плескотом Дніпра.
І зразу пісню обриває
Сухотний кашель батрака.
Херсонський степ,
Шляхи безкраї,
Де суне голоду рука
Заробітчан по чорній твані.
«Агей, з дороги, сарана!»
То колоніст на шарабані
Летить, аж стогне далина.
У нього знов забунтували.
— Скоріше карний батальйон...
Проїхав.
Люди бруд змивали
І слали вслід йому прокльон.

А он з торбами тисяч сорок
Зійшлись в Каховці за Дніпром,
Покривши хмарою пригорок.
Це ж за яким стоять добром?
Вони, здається, ярмаркують:
Спішать самі себе продать.
І їх купують?
Всіх купують!
За гріш —
І той щоб не віддать.

Так от вона, жадана рівність!
О, Україно,
Любий край!
Кріпи свою народну гідність,
Бунтуй,
Панам не потурай.
Борися!
Вибореш свободу.
У тебе є великий брат.
Він підіймається,
Зі сходу
Іде по кручах барикад.

На образ образ напливає.
Герой Ладо кайдани рве,
Гайдуцькі чоти біля Влдаї
Ідуть, аж Вітоша рве.
І благородство Прометей,
І революції діла —
І всю земну снагу Антея
Думками Леся обняла.

VI

Тепер листи.
У Луцьк...
У Гадяч...
В Софію...
Київ...
Кутаїс...
І облягли її обабіч

Краї, куди двобій заніс,
Двобій з хворобою тяжкою.
Єгипет, Відень, Прага, Рим...
І знов дорогою хисткою
У рідну Грузію,
У Крим.
І знов Тифліс, Телаві, Хоні...
Кому ж у Хоні?
А отій,
Що заплескала у долоні
Назустріч Лесі:
«Мама мій!»
Дівчатко жваве, п'ятирічне,
В сукенці ситцьовій легкій
Несло своє вітання стрічне
В юрбі дитячій гомінкій.
Воно довірливо і радо
На руки кинулось:
«Ходім».
Стежина в лозах винограду
Вела в маленький тихий дім,
Де Абакелії родина
Трудом і правдою жила.
Навік лишилась та хатина
У згадці подихом тепла.
Грузинська дівчинка Тамара
І справді стала як дочка.
Її в душі ніяка хмара
Не заступила здалека —
А хмар було!

І поспішила
«Цілую!
Леся».

Написать.
Оце і все,
Що залишила
Її думок могутня рать.
Лежать сторінки чисті, білі:
Перо не встигло,
Не змогло.
Уста відкриті, сполотнілі,
І жаром пройняте чоло.

— Йй краще?

— Ні.

У двір із двору

Тривога йшла по всіх стежках.

І підіймались люди в гори,

Шукали в записках, книжках

Оте незнайдене, цілюще,

Що з давніх пір,

У всіх віках

Було твориме, зриме, суще

Лише у мріях і казках,

Що смерть уперту попірало

На грані вічного кінця.

Густе, сітчасте покривало

Хтось тихо зсунув із лиця.

То вітер був,

То подих віри

Із тисяч душ,

Яким до тла

Вона без краю і без міри

Талан і серце віддала.

І ні хвилиночки в розваги,

І ні краплиночки собі.

Усе народу,

Все на благо

Його розкованій судьбі.

І та сліпа,

Що христа-ради

Від Лесі брала п'ятака,

Ходила ніччю до левади,

Де квітне папороть липка

Цілющим цвітом на Купала.

Стара у вічній темноті

Давно для себе покопала

Цілющі трави на путі.

Пекла, варила, розтирала,

Надовго клала до повік

В шматку тонкого простирала,

Але сльозами сходяв сік.

Не помагав.

Так то ж для себе...
А їй pomoже,—
Бо свята!
На Україні гнулись верби,
Росою плакали жита.
Але не плакали квартали
Робочих міст,
Бідняцьких верст.
В її перекладі читали
«Комуністичний маніфест».
Звитяжний вірш,
Де, наче зброя,
Дзвеніли ковані слова,
Де робітничого героя
Плакала муза бойова.
Вогні досвітні осявали
Уже близьку побідну путь
На ті високі перевали,
Що революціями звуть.

VIII

Останнє сковане зусилля:
Звелася Леся на руках.
У стиглих росах буйне зілля
На нижніх стелеться шибках,
А в вищих —
Місяць на Сурамі.
Іще хвилиночку зусиль.
Он перекошений у рамі
За ручаєм зелений шпиль.
На нім туман,
Мов павутина
Осінніх днів, поліських пуц.
А зверху що?
Гнучка ялина
Чи то троянд розквітлих куц?
Ні.
У вишиваній сорочці,
Стрічки додолу од вінка,
Накидка в чорній оторочці,
Пряма, замислена, струнка.

Вона розкажує билиці,
Пісні співає про життя,
Іде по росяній зірниці
У світлу далеч майбуття.
«Які близькі уста,
Волосся,
Ії чоло,
Ії вбрання.
Де з нею жити довелося?
Яка вона мені рідня?»

До шибки Леся притулилась —
Дрижить і падає рука.
— Скажи,
З яких країв з'явилась?
Чия ти є?
Хто ти така? —
Питає хвора.
Постать з ночі
Гукає Лесі:
Я — це ж ти!
І знов пісні її пророчі
Течуть струмками з висоти.
— А то між нами хто сіріє,
Піднявши пилу круговерть?
Чого холонуть мислі, мрії?
Ага...
Це ти, уперта смерть!
— Це я, натомлена в двобою,
Бо й ти упертою була.
Я за слабенькою тобою
Уже півсвіту обійшла.
Вона кладе на Лесю руку,
Двійницю пилом обвива.
А та, змахнувши смертну муку,
Іде незаймана, жива.
«Мене не візьмеш!
Я безсмертна!
Легенда я
І слава я!
Я світла зірка вічнолетна,
І в мене Лесине ім'я».

Легенда стисла мертвій руки,
Вклонилась низько до землі
Й пішла за дальні гори, луки,
По всій землі
В людським теплі.

Вона іде понад Кавказом,
По Україні,
По Русі.
Вона іде з народом разом
У всій своїй живій красі.
Вона в степу між батраками
Читає «Правду» на снопу,
Іде борами, дубняками,
До лісоруба в ніч сліпу.
Вона приносить в'язням віру,
В застінки вводить світло дня
І словом з зимного Сибіру
Нові готує повстання.
Піднявши прапор пурпуровий,
Вона до Смольного прийшла,
Коли «Аврори» грім грозовий
Трощив ядуче царство зла,
Коли з'являлись на планеті
І Ленінград,
І Сталінград,
В революційному поеті
Вона ввійшла у Владу Рад.

ІХ

І знов її в зелений Хоні
Кохана згадка привела,
В казковий шепіг оболоні,
Де осокір, немов стріла,
Злітає з вигнутого лука
Крутого пагорба,
Де ліс
Навкруг обвив росисті луки
Тугим вінком духмяних кіс,
Де грають струмені весняні
По спинах витесаних брил,

Де в надвечірньому тумані
Чорніє змах орлиних крил,
Де стук підків,
Шумок отари
І звук сирен —
В один потік,
Де пісня юної Тамари
Струмить, немов цілющий сік.

Легенда йде у двір із двору,
Із саду в сад,
Із дому в дім.
І лине птицею угору
В своїм пориві вихровім.
Знайомий край увесь в обнові,
Летить земля в нові світи.
Ростуть казкові, калинові
Поміж народами мости.
І так їй любо,
Так їй легко
За братню згоду між людей.
Так ясно видиться далеко,
І біль не сковує грудей.

Прибігла радісна Тамара.
Дівчати вже тринадцять літ.
Легка і тепла, наче пара
Із дружніх уст цілунку вслід.
Їй закриває груди, плечі
Червоний галсгук з кумачу.
Які сміливі в неї речі!
Їй все по силі,
По плечу.
І щастя жар тече у скроні,
Згадок дитячих в'ється рій.
Ось-ось заплеще у долоні
І знову крикне:
«Мама мій!»
Та ні.
Вона зашепотіла:
«Яка я рада,
Ви живі».

І пригорнулася до тіла,
Йдучи по свіжій мураві.
Вони удвох пісень співали,
Відлуння пестили вітри.
«Біжим на кручі, перевали —
Всю землю видно із гори
Із тих часів,
Як чорні хмари
Розвіяв Жовтня вольний рік.
Україну видно...»
У Тамари
Тоненькі ніжки: скік та скік.
«А я «Касандру» вашу знаю
Усю напам'ять,
Бо вона,
Неначе доля Картлі-краю,
Немов грузинська давнина».
Земля духмянилася цвітом,
Ронила зорі висота.
Горіли щастям і привітом
Чутливі Лесині уста.
«Рсти, Тамаронько,
На долю
Тобі судилася краса».
Луна гукнула.
І по полю
Пішла легендина яса.

Х

Росла Тамара.
В бистрім крузі
Учення роки пронеслись.
Талан і праця, — вірні друзі
Її підносили увисьь.
Уміння творчого краплини
Зливались в бистрі ручаї.
І від картини до картини
Мужніли задуми її.
Скрипів мольберт,
Цвіли пейзажі —
Шматочки рідної землі.

То на старій чумацькій мажі,
То у рипучому сідлі
З'являєсь Давид Гурамішвілі
До Абакелії в куток.
Тоді сади вишневі, білі
І понад стріхами димок,
І ніжна пісня солов'їна
З'являлись в тихій даліні,
І завітала Україна
У гамі барв на полотні.
Тоді, збудивши мислі творчі,
З її чуттям, плече в плече,
Легенда їй дивилась в очі
І шепотіла гаряче
Про самовідданість у праці
В ім'я добра,
В ім'я краси.

Тамара встане рано-вранці,
Летить на поле, у ліси.
Малює хлопця лісоруба
І виноградаря в лозі,
Що в землю вріс корінням дуба,
Стоїть в росистій пилюзі,
В зірчастім листі,
В гронах спілих,
У виноградному соку;
І комбайнера в гонах білих,
І плін пшениці на току.
В олії,
В світлій акварелі,
В звичайнім сірім олівці
Шукає образ Таріеля —
І радість сяє на лиці.
Змінивши пензель на долота,
Тамара йде в новий палац,—
І в горельєф заходить рота,
Що зайняла Потсдаммерплац.
А на світанку
В тихій хаті,
Коли народжується день,
Вона бере чуття завзяті
З високих Лесиних пісень.

І вимальовується постать
В скульптурних рисах —
На віки.
Засяло сонце.
«Нині досить...»
І книжка падає з руки.

ХІ

Вона художниця відома.
Струмлять потоки творчих літ.
І раптом хворість,
Давня втома —
В гарячу душу, наче лід.
І все дороблене здається
Дрібним.
У задумах лежить
Оте значне,
Що б'є із серця,
Що кличе жить,
Любить,
Творить.
Без чого гяжко уявити
Свій творчий шлях,
Себе саму,
Засохли фарби,
Камню плити
Поблякли в сірому диму.

Тамара їде у Сурамі.
В старенькій хаті давній штиль.
І перекошений у рамі
За ручаєм зелений шпиль.
На нім туман,
Мов павутина
Осініх днів,
Кавказьких пуш.
А зверху що?
Гнучка ялина
Чи то троянд розквітлих куш?
Ні.
У вишиваній сорочці,

Стрічки додолу од вікна,
Накидка в чорній оторочці,
Пряма, замислена, струнка.
Вона розкажує билиці,
Пісні співає про життя,
Іде по росяній зірниці
У світлу далеч майбуття:
«Які близькі вуста,
Волосся,
Її чоло,
Її вбрання.
Де з нею жити довелося?
Яка вона мені рідня?»
— Хто ти така? —
Пита грузинка,—
Звідкіль прийшла?
І як ім'я?
— Не взнала?
Леся Українка,
Сестра і подруга твоя.

Тамара кинулась до Лесі,
А там —
Лиш пісня навкруги.
«О, земле!
Зорі в піднебессі!
Життя прибавте і снаги.
Подайте, друзі, камню, бронзи...
Я ще не встигла...
Не змогла...»
В крові потріскують морози,
В очах згущається імла.
Тоді Тамарі йде на поміч
Легенда Лесина.
Вона
Своїм безсмертям стала поруч —
І прояснилась далина.
І підіймають руки молот,
І вирізьбляється чоло.
Його боїться смертний холод,
У нім лиш світло і тепло.
Волосся звихрене на плечі
Заносить свіжий вітерець.

Сурамі спить.
Замовкли речі.
Але не падає різець.
І кожна рисочка живою
Стає в натхненному труді.
Не треба тиші і спокою —
Вернулись сили молоді.
«Які були у Лесі плечі?
Худенькі?..
Стислі?..
Ні!
Міцні!
Вони — немов навстріч картечі
У буревісному вогні.
Які були у Лесі очі?»
І знов до неї з далини
Пісні доносяться пророчі,
І рідні очі...
Ось вони.
«О як їх світло передати
І відтворити глибину?»
І дні, мов хвилі-перекати,
Течуть у зиму,
У весну.
«Іще...
Іще одне зусилля.
Витримуй, нервів тетива!»

І піднялась на брили шпиля
Легенда в бронзі, як жива.
Вона розказує билиці,
Пісні співає про життя,
Іде по росяній зірниці
У світлу далеч майбуття.

ХІІ

Хвали народної творіння
Звела Тамарина рука
На всі грядущі покоління
Високим світлом маяка.
Грузини, руські, українці

Несуть очей щасливих цвіт,
Уклін братерський
І привіт
Безсмертній в славі нашій жінці,
Великій Лесі Українці,
Що йде легендою у світ.

З М І С Т

Арсен Іщук. Платон Воронько	Стор. 3
---------------------------------------	---------

В і р ш і

Я той, що греблі рвав...	15
Похідна	17
Весільна	18
В ім'я твоєї волі...	20
Листівочка	21
Розвідник	22
Віддай хлопцям-партизанам...	23
Ой, шумить високе жито	24
В Старій Гуті	25
Ой, на горі...	26
Партизанська мати	28
Могила генерала Руднева	29
Пісня партизанки	30
Пісня про Лівшу	31
Провідниця	32
Руднев	33
Гуцульщина	34
Невільницька	35
Загін розбитий щент	36
Ми брали місто	37
Старий галичанин шукав свого сина...	38
Зустріч	39
Галичанка	40
Згадка	42
Кажуть, легше повалити...	43
Партизанська балада	44
Скалатська балада	46
Балада про дружбу	48
Балада про сапера	51
Гуцулка	53
«Дівоче гроно»	58
Ярославна	60

	Стор.
Слава месникам народним	64
Ішла війна	65
Тост	66
Тишина	67
Солдат	68
Відродження:	
I	69
II	70
III	71
IV	72
V	73
Плуг	74
Коваль:	
I	75
II	77
III	78
Будемо, як ви	79
Про наші дні	81
На Волині	82
Славна путь	84
Рільник	86
Акушерка	88
Студентки	90
Мрія	91
Мої друзі	93
«Полощко»	95
Пікаділлі	96
Шофер	97
Гасконець	98
В порту	99
Братерство	100
Іспанському комуністові	101
Ганьба	102
Так починається літо	103
Димитровград	105
У Москву	107
Весна	108
Верби в Краснопресненському парку	109
Червнева неділя	110
Так починалась війна	111
В час війни	112
Люся Люсінова	113
В партизанах	114
Перемога	115
Ялина	116
Згадаеш про Москву	117
«Правда»	118
Це все Москва	119
Тишина	120
Я був у Лондоні колись	121
На Грінвічі	122
Мао Цзе-дун в Москві	123

	Стор.
Надія всього світу	124
Пісня дружби	125
На вулицях Москви	126
Пісня-мрія	127
Заспів	128
Я люблю поезію	129
Поет	130
Хвалю я в людях рух і дію	131
В ім'я полеглих на війні	132
На виставі «Платон Кречет»	133
Цілющі слова	134
Погасили світло стомлені кияни	135
Коли виносили із бою	136
Гуцулко Олено	137
Прости, синок, за всі літа розлуки...	138
Весняний грім	139
Так, як Данте любив Беатріче...	140
Халіфа співала про моря	141
Оксано, мрійнице	142
Скільки проїхав, скільки пройшов...	143
Ходімо, кохана, у ліс...	144
Мені приснилась та білява	145
Дівчина всміхалася у сні	146
В нічній імлі	147
Щастя	148
Вийду ніччю до води	149
Зустріч	150
Близька, замріяна, струнка	152
Комсомол	153
Привіт	154
Широкий степ	155
Коні вороні	156
Два брати-солдати	157
Чорноморці-комсомольці	158
Ковалі	159
Комсомольці, вперед!	161
Комсомолець-машиніст	163
Пісня плотогона	165
Пісня ветерана	166
Чотири друзі	167
Пісня металургів	169
Харків'янка	170
На горах Карпатах	172
У Києві на Подолі	173
Весняна пісня	174
І чого тікати	175
Доспівало жито	176

Вірші дітям

Яким я буду	181
Ідуть трактори	182
У нас зробили дощ	183

	Стор.
А у нас ростиме ліс	184
Поливала я порічку	185
Берізка	186
Наша мама	187
Оленка маленька	188
Доня хоче спати	189
Зелені дубок	190
Дід Мороз несе мішок	191
Хвостик ніде діти	192
Ми зробили річку	193
Чий буде вінок	194
Зайчика злякались	195
Ми помогли зайчаті	196
Їжачок-хитрячок	197
Муха-звір	198
Кіт не знав	199
Про бичка і їжачка	200
Гуси-лебеді летять	201
Ніколи не хвались	202
Чому чапля стоїть на одній нозі	203
Облігав журавель	204
Шляхи Вітчизни	205
Наша залізниця	206
Машиніст	207
Кочегар	208
Начальник станції	209
Старший черговий	210
Диспетчер	211
Мастильник	212
Обходчик	213
Стрілочник	214
Провідниця	215
Касирка	216
Пасажири	217
Говорить мені чи ні?	218
Еін це знає	219
Сон	221
Миколка	222
На жнивах	223
Зелене місто	224
Разом з нами йдіте	225
Добрий день	227
Піочерський флот	228
Липка	229
Петрикове море	230
Південні гості	232
В грозу	234
Помагай	236
Новица	237
Спів	239
Галя-козопаска	243
Поргрет	250

	Стор.
З Німеччини в Чернечину	254
Ваня-скляр	261
Чотири вітри	269

П о е м и

Безсмертя	277
Райком комсомолу	288
Онися	330
Народження легенди	351

Редактор *Ю. П. Петренко*
Художник *В. Й. Хомзюк*
Художн. редактор *К. К. Калугін*
Техн. редактор *О. П. Яхніс*
Коректор *А. Ф. Руденко*

Платон Никитович Воронько

Избранное

(На українському мові)

*

БФ 11918. Здано на виробництво 4/V 1955 р.

Підписано до друку 18/VIII 1955 р.

Формат паперу 84×108/32. Папер. арк. 5,938.

Друк. арк. 19,475 + 1 вкл. Обліково-видавн. арк. 14,739.

Ціна 9 крб. 40 коп. Зам. № 534.

Тираж 8000 .

*

Надруковано з матриць Київської книжково-
журнальної фабрики в 4-ій поліграфічній Голово-
видаві Міністерства культури УРСР,

м. Київ, пл. Калініна, 2.

ИСТОРИЯ БОРОДИНСКОГО БИТВЫ

